

EXPERT ELECTORAL

Nr. 2 (10) / 2015

SUMAR

Member of:

Working Group on Elections

Studii, analize și comentarii

- **Ana Maria PĂTRU** - Noi reglementări privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale
- **Irena HADŽIABDIĆ** - Evolution of electoral legislation in Bosnia and Herzegovina. Lack of true reforms
- **Lefterije LUZI (Lleshi)** - Electoral reforms and democracy in the case of Albania
- **Kreshnik SPAHIU, Dardan BERISHA** - Case study: publication of preliminary results in Kosovo using the K-vote system
- **Kuandyk TURGANKULOV** - Sistemul electoral modern al Republicii Kazahstan: formare și dezvoltare
- **Rustin-Petru CIASC, Mariana-Gabriela STUPARU** - Scurte considerații privind limita și continuitatea mandatelor prezidențiale în America Latină. Tendințe electorale.

Rapoarte, sinteze și informări

Evenimente

- BRIDGE Train the Facilitators workshop organized for the electoral officials from the Permanent Electoral Authority

Expert electoral
Revistă de studii, analize și cercetări electorale
editată de Autoritatea Electorală Permanentă
Publicație trimestrială

ISSN (print): 2286-4385
ISSN (online): 2393-3143
ISSN (L): 2286-4385

Consiliul științific:

Profesor emerit **Rafael López-Pintor** – Universitatea Autonomă din Madrid
Consilier internațional **Paul DeGregorio** – Asociația Mondială a Organismelor Electorale
Dr. **Pierre Garrone** – șeful Diviziei „Alegeri și referendumuri”, Secretariatul Comisiei de la Veneția
Prof. univ. dr. **Ioan Alexandru** – Școala Națională de Studii Politice și Administrative
Prof. univ. dr. **Septimiu Chelcea** – Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea București
Prof. univ. dr. **Ștefan Deaconu** – Facultatea de Drept, Universitatea București
Prof. univ. dr. **Cristian Ionescu** – Școala Națională de Studii Politice și Administrative
Prof. univ. dr. **Ioan Vida** – Școala Națională de Studii Politice și Administrative
Prof. univ. dr. **Irina Moroianu Zlătescu** – Școala Națională de Studii Politice și Administrative
Conf. univ. dr. **Sergiu Mișcoiu** – Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai
Cercetător științific doctor **Aristide Cioabă** – Academia Română
Cercetător științific doctor **Constantin Nica** – Academia Română
Președinte Autoritatea Electorală Permanentă – **Ana Maria Pătru**
Vicepreședinte Autoritatea Electorală Permanentă – **Dan Vlaicu**
Vicepreședinte Autoritatea Electorală Permanentă – **Constantin-Florin Mitulețu-Buică**
Secretar general Autoritatea Electorală Permanentă – **dr. Csaba Tiberiu Kovacs**

Consiliul editorial:

Cristian Petraru – șeful Departamentului organizarea proceselor electorale
Cristian-Alexandru Leahu – director, Direcția legislație, legătura cu Parlamentul și contencios electoral
Iulian Ivan – director, Direcția control electoral, instruire și coordonarea activității în teritoriu
Daniel Duță – director, Direcția management, monitorizare și logistică electorală

Colegiul redacțional:

Conf. univ. dr. **Mihai Milca** – consilier, Direcția management, monitorizare și logistică electorală
Asist. univ. dr. **Alexandra Iancu** – consilier, Direcția management, monitorizare și logistică electorală
Loredana Luca – consilier, Direcția control electoral, instruire și coordonarea activității în teritoriu
Bogdan Fartușnic – consultant, Direcția legislație, legătura cu Parlamentul și contencios electoral

DTP: Monitorul Oficial

Redactor-șef – Daniel Duță

Redactor șef-adjunct – Dr. Andrada-Maria Mateescu

Autoritatea Electorală Permanentă
Str. Stavropoleos nr. 6, sector 3, București
office@roaep.ro; expert.electoral@roaep.ro
Tel/Fax: (021)310.13.86
www.roaep.ro

Următorul număr al revistei Expert electoral
va apărea în septembrie 2015.

Opiniile exprimate în această publicație aparțin în exclusivitate autorilor și nu angajează Autoritatea Electorală Permanentă

REVISTA EXPERT ELECTORAL

Publicație trimestrială de studii, analize și cercetări electorale

ELECTORAL EXPERT REVIEW

Quarterly review of electoral studies, analysis and research

2(10)/2015

Autoritatea Electorală Permanentă

Permanent Electoral Authority

SUMAR

Studii, analize și comentarii

Ana Maria PĂTRU , Președintele Autorității Electorale Permanente – Noi reglementări privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale	3
Irena HADŽIABDIĆ – Evoluția legislației electorale în Bosnia și Herțegovina. Lipsa unor reforme reale	7
Leterije LUZI (Lleshi) – Reformele electorale și democrația din Albania	16
Kreshnik SPAHIU, Dardan BERISHA – Studiu de caz: publicarea rezultatelor preliminare în Kosovo prin utilizarea sistemului K-vote	25
Kuandyk TURGANKULOV – Sistemul electoral modern al Republicii Kazahstan: formare și dezvoltare	32
Rustin-Petru CIASC, Mariana-Gabriela STUPARU – Scurte considerații privind limita și continuitatea mandatelor prezidențiale în America Latină. Tendințe electorale	41

Rapoarte, sinteze și informări

„Expert electoral” propune un „tur” al filialelor AEP pentru a vedea ce fac acestea atunci când nu sunt alegeri	48
Bogdan FARTUȘNIC, Oana ANDREI – Percepția și opinia tinerilor asupra proceselor electorale din România – Raport de cercetare	50
Georgeta BUCȘAN – Avantajele implementării și certificării unui sistem de management al calității la nivelul întregului proces electoral	59

Recenzii evenimente

Workshop BRIDGE „Instruirea facilitatorilor” organizat pentru experții electorali din cadrul Autorității Electorale Permanente	65
--	----

SUMMARY

Studies, analyses and opinions

Ana Maria PĂTRU , President of the Permanent Electoral Authority – New regulations on the financing of political parties and electoral campaigns	3
Irena HADŽIABDIĆ – Evolution of electoral legislation in Bosnia and Herzegovina. Lack of true reforms	7
Leterije LUZI (Lleshi) – Electoral reforms and democracy in the case of Albania	16
Kreshnik SPAHIU, Dardan BERISHA – Case study: publication of preliminary results in Kosovo using the K-vote system	25
Kuandyk TURGANKULOV – The modern electoral system of Kazakhstan: inception and development	32
Rustin-Petru CIASC, Mariana-Gabriela STUPARU – Short considerations on the term and continuity of the presidential mandates in Latin America. Electoral trends.....	41

Reports, syntheses and briefings

“Electoral Expert” offers a “tour” of PEA’s branches in order to show what they do when there are no elections	48
Bogdan FARTUȘNIC, Oana ANDREI – Perception and opinion of youth on electoral processes in Romania – Research Report	50
Georgeta BUCȘAN – Advantages of the implementation and certification of a quality management system within the entire electoral process	59

Events review

BRIDGE Train the Facilitators workshop organized for the electoral officials from the Permanent Electoral Authority	65
---	----

NOI REGLEMENTĂRI PRIVIND FINANȚAREA ACTIVITĂȚII PARTIDELOR POLITICE ȘI A CAMPANIILOR ELECTORALE

Ana Maria PĂTRU

Președintele Autorității Electorale Permanente

Interviu acordat pentru Radio România Actualități în data de 20 mai 2015

Președintele Autorității Electorale Permanente (AEP), Ana Maria Pătru, a declarat, într-un interviu acordat Radio România Actualități (RRA), că partidele politice trebuie să trateze cu responsabilitate noile obligații ce le revin potrivit recentelor modificări aduse la *Legea privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale*.

Președintele AEP a menționat că atribuțiile ce revin Autorității sunt numeroase și complexe, ceea ce arată încrederea Legislativului în profesionalismul, echidistanța, precum și în independența instituției.

Președintele României, Klaus Iohannis, a promulgat la sfârșitul săptămânii trecute *Legea privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale*. Ce atribuții va avea Autoritatea Electorală Permanentă odată cu intrarea în vigoare a acestei legi?

În primul rând, doresc să salut decizia președintelui Klaus Iohannis de a promulga legea și să mulțumesc parlamentarilor care au avut inițiativa acestei modificări legislative, precum și aceora care au susținut adoptarea ei. Prin noile reglementări, AEP va fi abilitată să controleze respectarea prevederilor legale privind veniturile și cheltuielile partidelor politice, ale alianțelor politice sau electorale, ale candidaților independenți, precum și

legalitatea finanțării campaniilor electorale. Atribuțiile ce vor reveni Autorității sunt numeroase, complexe și arată încrederea Legislativului în profesionalismul, echidistanța, precum și în independența instituției noastre față de orice influențe ale politicului. În privința controlului subvențiilor de la bugetul de stat, acesta este efectuat în mod simultan și de Curtea de Conturi, potrivit dispozițiilor Legii privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi.

Ce ne puteți spune despre controalele pe care AEP le poate efectua?

Controalele vor fi efectuate anual și de câte ori este sesizată instituția noastră. Autoritatea va verifica pentru fiecare partid respectarea prevederilor legale referitoare la veniturile și cheltuielile partidelor politice. Autoritatea va putea fi sesizată de orice persoană care prezintă dovezi privind nerespectarea prevederilor legale referitoare la

finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale. Precizez că, dacă în cadrul controlului efectuat de Autoritate privind respectarea prevederilor legale referitoare la finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale apar suspiciuni privind săvârșirea unor fapte de natură penală, AEP va fi nevoită să sesizeze organele de urmărire penală. Potrivit noii legislații, partidele politice vor avea obligația de a permite accesul colegilor noștri sau organelor de control ale instituției în sediile lor. Partidele politice și persoanele fizice și juridice care au prestat servicii gratuit sau contra cost partidelor vor avea obligația de a prezenta instituției noastre toate documentele și informațiile cerute în termen de cel mult 15 zile de la data solicitării. Pentru a verifica legalitatea veniturilor și cheltuielilor partidelor politice, AEP poate solicita documente și informații de la persoane fizice și juridice care au prestat servicii, gratuit sau contra cost, partidelor politice, precum și de la orice instituție publică.

O altă atribuție ce revine AEP este aceea de a rambursa, în cel mult 90 de zile de la data alegerilor, partidelor politice, alianțelor politice și candidaților independenți sumele aferente cheltuielilor efectuate, dacă aceștia obțin minimum 3% din voturile valabil exprimate. În ce bază va decide AEP rambursarea acestor sume?

În aceste cazuri, rambursarea se va face pe baza documentelor justificative furnizate de mandatarul financiar în cel mult 30 de zile de la data alegerilor. Menționez că AEP nu va rambursa sumele cheltuite pentru campania electorală în cazul depășirii plafoanelor prevăzute de lege și în situația utilizării pentru campanie a altor surse de finanțare decât cele legale. Partidele politice și candidații independenți trebuie să țină seama de faptul că rambursarea nu va avea loc dacă se încalcă prevederile legale privind destinațiile contribuțiilor pentru campania electorală în ceea ce privește cuantumul maxim stabilit prin lege, raportat la totalul cheltuielilor care pot fi efectuate în campania electorală. Pun un accent deosebit asupra acestui aspect al legii care, din punctul meu

de vedere, este cel mai important element din modificarea legislativă și cred că trebuie să atragem atenția partidelor politice asupra acestei reglementări. Și pentru noi este o noutate ca instituție publică, dar și pentru partidele politice și aș aprecia că va fi foarte importantă comunicarea și colaborarea între cele două părți. Sper că, la momentul alegerilor locale, partidele politice vor înțelege prevederile noii legi, iar situațiile financiare vor fi întocmite conform legii pentru a se asigura o rambursare eficientă a acelor cheltuieli la care legea le dă dreptul. Am rugămintea pe această cale – și, în același timp le recomand partidelor politice, dar și persoanelor care vor dori să candideze independent – să trateze acest subiect cu profesionalism și responsabilitate.

Ce alte prevederi mai conține Legea privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale?

Sursele de finanțare a activității unui partid politic pot fi din cotizații ale membrilor de partid, donații, venituri provenite din activități proprii, subvenții de la bugetul de stat și împrumuturi în bani de la persoane fizice și juridice. Termenul de restituire a împrumuturilor în bani nu poate fi mai mare de trei ani, cele nerestituite la termen putându-se constitui în donații numai cu acordul părților și numai dacă nu s-a atins în anul respectiv plafonul pentru donații. Legiuitorul a interzis finanțarea campaniei electorale în mod direct sau indirect de către persoane fizice care nu au cetățenia română sau de persoane juridice de altă naționalitate decât cea română, cu excepția finanțării de către cetățenii statelor membre ale UE care au domiciliul în România și dețin calitatea de membru al partidului politic la a cărui campanie electorală contribuie financiar. O altă prevedere stipulează că subvenția de la bugetul de stat se va vărsa lunar, prin bugetul Autorității Electorale Permanente, într-un cont special deschis de fiecare partid politic. Legea prevede că subvențiile de la bugetul de stat acordate partidelor politice nu pot fi supuse executării silite prin poprire.

Ce alte modificări ale Legii nr. 334 considerați că ar trebui să fie menționate?

Trebuie să știm că legea interzice finanțarea în orice mod a campaniei electorale a unui partid, a unei alianțe sau a unui candidat independent de către sindicate, culte religioase, asociații ori fundații de altă naționalitate decât cea română. Noua lege stabilește că mandatarul financiar trebuie să declare Autorității Electorale Permanente contribuțiile pentru campania electorală, acestea putând fi folosite numai după data declarării lor. Tot potrivit noii legi, fondurile obținute de partidul politic în afara campaniei electorale, care au fost transferate în conturile bancare de campanie deschise la nivel central trebuie obligatoriu declarate la instituția noastră de către mandatarul financiar coordonator în termen de cinci zile de la data efectuării transferului.

Prin modificările aduse, Legea nr. 334 stabilește o serie de sancțiuni pentru nerespectarea prevederilor legale. Apreciați că regimul sancționator este unul sever sau unul blând?

Trebuie să se înțeleagă că acest regim a fost stabilit de Legislativ, ca unică autoritate legiuitoare. Dacă nivelul sancțiunilor este unul îndestulător pentru descurajarea și combaterea încălcării prevederilor legii, doar practica o va stabili. Contravențiile pornesc, în funcție de gravitatea faptei, de la suma de 10 mii de lei și ajung la 200 de mii de lei. Nedeclararea contribuțiilor pentru campania electorală la Autoritatea Electorală Permanentă de către mandatarul financiar constituie contravenție dacă nu a fost săvârșită în astfel de condiții încât să fie considerată infracțiune potrivit legii penale și se va sancționa cu amendă de la 15 mii de lei la 50 de mii de lei. Aceeași sancțiune va fi aplicată dacă partidele politice care primesc subvenții de la bugetul de stat nu transmit Autorității Electorale Permanente o copie a raportului de audit în cel mult 60 de zile de la data efectuării acestuia. Dacă partidele politice nu respectă obligația de a permite accesul organelor de control ale Autorității Electorale Permanente

în sediile lor și de a prezenta Autorității toate documentele și informațiile solicitate în termen de cel mult 15 zile de la data solicitării, amenda contravențională pornește de la 15 mii la 50 de mii de lei.

Ce sancțiuni vor mai putea fi aplicate?

Persoanele fizice și juridice au obligația prin lege să pună la dispoziția reprezentanților Autorității Electorale Permanente documentele și informațiile cerute în termen de cel mult 15 zile de la data solicitării, nerespectarea acestor reglementări fiind sancționată cu amendă de la 15 mii la 50 de mii de lei. Dacă partidele politice nu respectă obligația de a depune anual, până la data de 30 aprilie, la Autoritatea Electorală Permanentă un raport detaliat al veniturilor și cheltuielilor realizate în anul precedent, cu detalieri ale veniturilor și cheltuielilor structurilor interne ale partidelor politice, precum și ale persoanelor aflate în legătură directă sau indirectă cu partidul politic, vor primi o amendă de la 15 mii de lei la 50 de mii de lei. Partidele politice vor avea obligația de a depune la Autoritatea Electorală Permanentă situațiile financiare anuale în cel mult 15 zile de la înregistrarea la organul fiscal competent. Și încălcarea acestor reglementări constituie contravenție și se sancționează cu aceeași amendă. Pentru verificarea legalității încasărilor și a plăților efectuate de partidele politice și candidații independenți în campania electorală, colegii noștri pot solicita declarațiile și documentele suplimentare pe care le consideră necesare, iar aceștia au obligația de a prezenta în termen de 15 zile reprezentanților noștri documentele solicitate. Nerespectarea acestor prevederi se sancționează cu amendă contravențională cuprinsă între 15 mii și 50 de mii de lei. Legea prevede că, în termen de 15 zile de la data desfășurării alegerilor, partidele politice, alianțele politice și candidații independenți trebuie să depună la Autoritate o declarație privind respectarea plafoanelor prevăzute de lege. În cazul în care se încalcă această prevedere legală, sancțiunea va fi amendă contravențională de la 10 mii la 25 de mii de lei.

Considerați că Autoritatea Electorală Permanentă este pregătită să facă față noilor atribuții ce-i vor reveni?

Răspunsul meu este „da”, profesional vorbind. Încă de la înființarea instituției, personalul Autorității și-a dovedit profesionalismul în fața fiecărei provocări ce a ținut de atribuțiile noastre, precum și independența față de orice influență politică, lucru apreciat de autorități, de partidele participante în alegeri, de candidați, de alegători, precum și de presă. Încă de la intrarea acestei legi în dezbaterea Parlamentului, ca inițiativă legislativă, am analizat și noi prevederile acesteia, precum și amendamentele adoptate, pentru a evalua modul în care actualul personal al Autorității se poate achita de noile sarcini.

Aveți suficient personal pentru a vă îndeplini noile atribuții?

Instituția noastră sigur va mai avea nevoie, totuși, de sprijin pentru sporirea capacității resurselor umane ale Departamentului de control al finanțării partidelor politice și a campaniei electorale, pentru a putea procesa cererile de rambursare a cheltuielilor electorale efectuate de către partidele politice. Pentru a ne putea încadra în termenul prevăzut de legiuitor și a nu afecta campania următoare, este într-adevăr necesar un număr crescut de personal care să analizeze și să aprobe solicitările partidelor.

Una dintre atribuțiile Autorității Electorale Permanente va fi și aceea de a întocmi un registru fiscal. Ce va conține acest registru?

Registrul fiscal al partidelor politice va conține datele referitoare la activitatea financiară a partidelor politice și sancțiunile aplicate, alături de datele de identificare și de contact ale persoanelor responsabile de administrarea fondurilor partidului politic la

nivel național și județean și ale persoanelor îndreptățite să reprezinte partidele politice la nivel central și județean. Autoritatea va păstra și un registru fiscal al candidaților independenți, în care vor fi trecute datele personale și datele de contact ale acestora privind activitatea financiară desfășurată în campaniile electorale și sancțiunile aplicate. Ce ar trebui să știm este că încălcarea de către partidele politice a obligației de a aduce la cunoștința Autorității orice modificare a datelor furnizate anterior Autorității Electorale Permanente, în cel mult 45 de zile de la data producerii acestora, constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 10 mii la 25 de mii de lei.

La propunerea Autorității Electorale Permanente, Guvernul ar urma să adopte, prin hotărâre, normele metodologice de aplicare a Legii privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale. Ce urmează să reglementeze aceste norme metodologice?

Noi am început să lucrăm din timp la aceste norme metodologice. Normele metodologice de aplicare a legii se vor elabora și supune aprobării în termen de 90 de zile de la intrarea în vigoare a acestui act normativ și vor reglementa modalitățile și formatul de înregistrare, evidență și publicitate ale donațiilor, cotizațiilor, împrumuturilor și veniturilor proprii, precum și ale cheltuielilor partidelor politice. Documentul va reglementa, de asemenea, înregistrarea și atribuțiile mandatarului financiar, procedura și metodologia controlului și categoriilor de documente justificative și metodologia de rambursare a sumelor cheltuite pentru campania electorală.

(Interviul a fost realizat de către redactorul Cătălin Purcaru pentru Radio România Actualități în data de 20 mai 2015 și a fost publicat de Agenția de presă Rador.)

EVOLUTION OF ELECTORAL LEGISLATION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA LACK OF TRUE REFORMS

Irena HADŽIABDIĆ

Abstract:

Since 2001, when the BiH Election Law was adopted, work has been done on changes and addenda to the Law almost before every election.

Nevertheless, the interventions made to the BiH Election Law were more or less mere attempts to improve the electoral process (e.g. transfer from active to passive registration, the need to harmonize the Law with the Law on gender equality of BiH, attempts to increase participation of representatives of national minorities, observance of the decisions of the courts in BiH, consideration to proposals and recommendations of the OSCE/ODIHR and the Venice Commission, and normative-technical improvements) and much less work was done on a thorough reform. Even though there were eighteen changes and addenda to the BiH Election Law, only four major changes of the Law have been made (2002, 2004, 2006, and 2008) and these could be characterized as reform.

However, these changes did not affect the main characteristics of the electoral system, which has not been changed since 2001 in terms of threshold, distribution formula and type of electoral system and lists. Besides the lack of political will, the reasons for the absence of thorough and necessary reforms rests on the limitations and discriminatory provisions of the BiH

Abstract:

Începând cu anul 2001, când Legea electorală din Bosnia și Herțegovina a fost adoptată, au fost făcute modificări și completări la Lege aproape înainte de fiecare alegeri.

Cu toate acestea, modificările făcute la Legea electorală din Bosnia și Herțegovina au fost mai mult sau mai puțin simple încercări de a îmbunătăți procesul electoral (de exemplu, trecerea de la înregistrarea activă la cea pasivă, necesitatea armonizării Legii cu Legea privind egalitatea de gen din Bosnia și Herțegovina, încercările de creștere a participării reprezentanților minorităților naționale, respectarea deciziilor instanțelor naționale, luarea în considerare a propunerilor și recomandărilor făcute de OSCE/ODIHR și Comisia de la Veneția și îmbunătățiri de ordin normativ-tehnic) mai degrabă decât o reformă profundă. Deși au fost făcute 18 modificări și completări la Legea electorală din Bosnia și Herțegovina, au fost doar patru schimbări majore ale Legii (2002, 2004, 2006 și 2008), care ar putea fi caracterizate drept reformă.

Totuși, aceste modificări nu au afectat caracteristicile principale ale sistemului electoral, care este neschimbat din 2001 în ceea ce privește pragul electoral, formula de distribuție a mandatelor, tipul de sistem electoral și regimul listelor electorale. Pe

Constitution. Therefore the absence of constitutional changes is reflected in constant deficits in the election related legislation.

Keywords: *electoral reform, electoral system, amendments to the election related legislation, technical improvements, Constitution, discrimination*

A very specific and complex electoral system is presently in place in Bosnia and Herzegovina, and it is a combination of different electoral systems that are applied in the world. The simple majority system is applied to the election of members of the BiH Presidency, President and Vice Presidents of Republika Srpska (RS), and municipal majors in Bosnia and Herzegovina.

The elections for the House of Representatives of the BiH Parliamentary Assembly, House of Representatives of the BiH Federation Parliament, National Assembly of Republika Srpska (Article 11.1), cantonal assemblies and municipal councils are done under proportional representation system and semi-open lists, using the Sainte-Laguë method.

The main characteristics of the BiH electoral system are: compensatory mandates¹, threshold of 3% of the total number of valid ballots in multi-member constituencies for distribution of regular mandates, and threshold of 5% for candidates on the candidates' list, as well as elements of direct and indirect elections.

The electoral system of a country is defined by the Constitution and provisions that are part of the election related legislation.

¹ The number of mandates won by the political subject is deducted from the number of mandates won by the list of that political subject in line with the procedure set forth in Article 9.5 of the BiH Election Law. The remaining number is the number of compensatory mandates that the list had won. The mandates are distributed to political subjects that exceeded the threshold of 3% at the entity level.

lângă lipsa de voință politică, motivele pentru lipsa unor reforme riguroase și necesare rezidă în limitările și prevederile discriminatorii ale Constituției Bosniei și Herțegovinei. Prin urmare, absența unor modificări constituționale este reflectată în deficitele constante din legislația electorală.

Cuvinte-cheie: *reformă electorală, sistem electoral, amendamente la legislația electorală, îmbunătățiri de ordin tehnic, Constituție, discriminare*

In BiH it is defined by the provisions of the BiH Constitution, constitutions of the entities, the BiH Election Law and the laws of lower levels of authority, as well as by different regulations/by-laws.

The Election Law of Bosnia and Herzegovina² was adopted in 2001. Namely, after the war that lasted from 1992 to 1995, the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) had conducted – in line with Article 2 of Annex 3 (Agreement on Elections) of the Framework Agreement for Peace in BiH – together with other international organizations, the monitoring of preparations and conduct of elections for different levels of authority. Even though the plan was to have the OSCE conducting only the first post-war elections in 1996, this practice was continued until the adoption of the first BiH Election Law, because the international community had thought that conditions for independent conduct of the elections were not yet met. The first BiH Election Law mostly encompassed solutions provided in Rules and Regulations of the Provisional Election Commission of the OSCE from 2000. The only novelties were presented in the following aspects:

- Preferential voting system for President and Vice President of RS was abandoned and majority system was introduced for that

² BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 23/01, 07/02, 09/02, 20/02, 25/02, 04/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13 and 7/14.

electoral level, same as for election of the BiH President.

- Displaced persons, who are illegally occupying other people's property, could register to vote only for their municipality from 1991.

- Protection of electoral right was now provided by election commissions, Electoral Appeals and Complaints Council and the Appellate Division of the BiH Court.

The BiH electoral system, which was defined in 2001 at the time when the BiH Election Law was adopted, has not undergone serious reform in spite of several attempts that were made (opening discussion on threshold, semi-open or closed lists, etc.). Since 2001 the BiH Election Law, together with two corrections³, has been changed and added to 18 times. The consolidated version of the Law was never prepared, except for the unofficial consolidated version that was prepared by the BiH Central Election Commission. The most significant changes and addenda were the result of interventions made by the High Representative for BiH (five decisions). The interventions in the Election Law mostly related to attempts to increase participation of representatives of national minorities, observance of the decisions of the courts in BiH, consideration to proposals and recommendations of the OSCE/ODIHR and the Venice Commission, and normative-technical improvements, and much less work was done on conducting a thorough reform.

A significant step forward in reform of election related legislation happened in 2004 when direct elections for the municipal mayors were introduced. In the BiH Federation that right is defined by the Law on direct election of municipal mayors in FBiH⁴, which was subsequently declared null and void, when the new Law on election, termination of mandate, recall and replacement of municipal mayors in

FBiH⁵ was adopted. In Republika Srpska this subject matter was regulated in 2002 with the RS Election Law⁶, when direct election of the mayors in municipalities by simple majority out of number of registered voters in two rounds (Article 43) was introduced. The Law on changes and addenda to the RS Election Law in 2004 changed this article: "The municipal mayor shall be elected by voters at direct elections for the period of four years. The candidate, who received the highest number of votes from voters who voted, shall be elected municipal mayor".⁷

If we are to neglect the exception by which the BiH had decided to pursue a heritage fostered by developed democracies and had established direct election of municipal mayors in BiH, electoral reforms and changes to the election related legislation failed to show true progress in achieving democratic standards for conduct of elections. Only four major changes to the BiH Election Law have happened so far (in 2002, 2004, 2006, and 2008).

Retrospective of all changes and addenda to the BiH Election Law

First three changes and addenda to the BiH Election Law were imposed by the High Representative for BiH. The first changes and addenda to the BiH Election Law from 2002 related to defining ineligibility of officials dismissed by the HR and the IPTF Commissioner for having obstructed the implementation of the General Framework Agreement for Peace in BiH (Article 18.9A).⁸ The purpose of this intervention was to prevent the presence of persons, who failed to meet the obligation of implementation of the Peace Agreement, on the political scene, so that BiH would develop into a democratic country on its path towards Euro-Atlantic integration, which was the mission of the

³ Correction to the Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 25/02 from 10.09.2002 and Correction to the Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 65/05 from 20.09.2005.

⁴ Official Gazette of FBiH, no. 20/04.

⁵ Official Gazette of FBiH, no. 19/08.

⁶ Official Gazette of RS, no. 34/02.

⁷ Official Gazette of RS, no. 24/04.

⁸ Decision on amending the BiH Election Law from 26.03.2002, High Representative for BiH, Official Gazette of BiH, no. 7/02.

Office of High Representative (OHR). Second change and addenda to the BiH Election Law from 2002 related to reducing the deadline for announcement of the elections (instead of 170 days prior to the Election Day, the deadline was shortened to 169 days) (Article 1).⁹ The reason for the delay in announcing the elections was lack of funds for the conduct of elections, so this intervention adapted the deadline to the genuine date of election announcement, which also had happened 169 days before the Election Day.

As in the meantime the decisions of the BiH Constitutional Court on “constituent Bosniaks, Croats and Serbs” were implemented on the entire territory of BiH, the candidates had to declare their national affiliations, and this also conditioned changes in the election of President and Vice Presidents of RS, and entity parliaments’ members, since at least four representatives of every constituent people had to be elected to these Parliaments. Therefore the third change and addenda to the BiH Election Law from 2002 related to introduction of two Vice Presidents instead of one in FBiH and RS (Article 1 that related to Chapter 12), as well as to obligation to declare affiliation with a constituent people or with the group of Others on the candidates’ lists for the House of Representatives of the FBiH Parliament, President and two Vice Presidents of RS and the RS National Assembly (Article 2), and a number of multi-member constituencies and mandates distributed from these constituencies for entity parliaments (Article 15).¹⁰

Fourth change to the BiH Election Law from 2002, and at the same time the first one adopted by the BiH Parliamentary Assembly, had confirmed all previous changes and addenda to the BiH Election Law imposed by the High Representative for BiH. In line with the “Constituent People’s

Decision” this change also regulated election of: President and two Vice Presidents of FBiH (Article 5, new Chapter 9A), election of 58 delegates to the House of People of the BiH Federation Parliament (Article 12, new Subchapter B), election of 28 delegates to the RS Council of People (Article 16, new Chapter 11A), election of President and two Vice Presidents of RS (Article 17, new Chapter 12). The change to the Law also introduced the obligation where at least four representatives of every constituent people are to be represented in the House of Representatives of the FBiH Parliament and the RS National Assembly, and it also changed multi-member constituencies for entity parliaments (Article 21).¹¹ This can be considered the first reformatory change to the BiH Election Law.

On January 28, 2004 the Law on changes and addenda to the BiH Election Law, which introduced the Council of the City of Mostar (Article 1), and new Chapter “City of Mostar” (Article 2) and regulated election of the Council was promulgated by the Decision of the High Representative for BiH.¹²

The same year the BiH Parliamentary Assembly adopted the Law on changes and addenda to the BiH Election Law that regulated incompatibility of functions of the PA BiH House of People’s delegates and parallel conduct of duty of a representative in the PA BiH House of Peoples, FBiH Parliament, RS National Assembly and Cantonal Assemblies (Article 1) as well as *modus operandi* of the Ad hoc Commission for Election and Appointment of the BiH Election Commission (Article 2).¹³ Introduction of changes related to incompatibility of function of a representative and delegate comes from the principle of separation of power, which has been defined as a constitutional category in many democratic countries as checks and balances between different bodies of

⁹ Decision on amending the BiH Election Law from 19.04.2002, High Representative for BiH, Official Gazette of BiH, no. 9/02.

¹⁰ Decision on amending the BiH Election Law from 19.04.2002, High Representative for BiH, Official Gazette of BiH, no. 9/02.

¹¹ Law on changes and addenda of the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 20/02.

¹² Law on changes and addenda of the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 04/04.

¹³ *Ibidem*.

authority. Also, it had practical significance, because it is very difficult to perform several functions very efficiently and successfully.

The Law on changes and addenda to the BiH Election Law, which was adopted by the BiH Parliamentary Assembly on April 26, 2004, defined division of obligations concerning financing of the elections (Article 2), introduced representation of all political parties certified to stand for the election in the polling station committees (Article 11), and defined participation of representatives of national minorities in the municipal elections (Article 27 and new Chapter 13A).¹⁴

With the Decision amending the BiH Election Law from April 26, 2005 the High Representative intervened with the standstill in election of members of the BiH Election Commission and requested from all relevant bodies to immediately initiate the procedure of election of new members of the BiH Election Commission and to complete the procedure on time (Article 2).¹⁵ On July 28, 2005 the BiH Parliamentary Assembly adopted this Law on changes and addenda to the BiH Election Law, which was passed by the High Representative for BiH on temporary basis.¹⁶

On October 31, 2005 the BiH Parliamentary Assembly adopted the Law on changes and addenda to the BiH Election Law by which it defined an exception that voters registered to vote *in absentia* can exercise their right to vote in person, in the municipality where they had permanent place of residence according to the last Census in case of early elections for Municipal Councils or Mayor (Article 2).¹⁷

The High Representative for BiH has in the Law on changes and addenda to the BiH Election Law from January 27, 2006 set forth the deadline (December 31, 2007)

to apply exclusion concerning candidacy and performance of any duties to all persons, who were removed by the Decision of High Representative, of the IPTF Commissioner, etc. (Article 1). Also, the Law precisely defined that such persons are not to be listed on the application for certification of a political party (Article 2).¹⁸

The Law on changes and addenda to the BiH Election Law, which was adopted on March 27, 2006, introduced definitions of certain terms used in the Law (political subject, constituency, election cycle, compensatory mandates, election campaign, etc.) (Article 1); defined more precisely incompatibility of functions, the BiH Election Commission changed its name to the BiH Central Election Commission (Article 19) and its competences were defined more precisely, putting an accent on administering direct and indirect elections (Article 22); Chapter 3 “Voters Register” was changed due to transfer to passive registration system, and the Central Voters Register that is made based on records on permanent and temporary place of residence of BiH citizens, kept by the CIPS Directorate¹⁹ was established. The Chapter 6 – “Protection of electoral right” had underwent some significant changes in regard to the previous arrangements, and the Election Complaints and Appeals Council was terminated, and its competencies were transferred to municipal/city election commissions, the election commission of Brčko District of BiH and the BiH Central Election Commission, and the deadline for submission of complaints and appeals was defined together with the adjudication process, as well as the role of the Appellate Division of the BiH Court (Article 58); the manner of electing the House of People of the BiH Parliamentary Assembly (Article 77) was also defined, and until then the election was done in line with the BiH Constitution;

¹⁴ Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 20/04.

¹⁵ Decision on amending the BiH Election Law from 4.04.2015, High Representative for BiH, Official Gazette of BiH, no. 25/05.

¹⁶ Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 52/05.

¹⁷ Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 77/05.

¹⁸ Decision on amending BiH Election Law from 27.01.2006, High Representative for BiH, Official Gazette of BiH, no. 11/06.

¹⁹ CIPS – Citizens’ Identification System, Report on work of the BiH Central Election Commission for 2006, from March 2007, p. 16.

provisions on repeated, postponed and early elections (Article 81) were changed; the allowed maximum for financing campaign (Article 89) was regulated; new Chapter 16 – “Media in the election campaign” (Article 90) was introduced regulating rights and obligations of the media during the campaign.

Because of the radical change in the voter registration system this change and addenda to the Law can be considered the second significant change of the BiH Election Law.

On March 30, 2007 the BiH Parliamentary Assembly adopted two Laws on adoption of the Law on changes and addenda to the BiH Election Law, which were passed by the High Representative on temporary basis. The first was passed by the High Representative on January 28, 2004 concerning elections for the City of Mostar, and the second one on January 27, 2006 concerning the deadline to apply exclusion for candidacy.²⁰

Since adoption of the Law the third and most significant change to the BiH Election Law was passed in 2008, containing very thorough and substantial changes founded on examples of poor and imprecise solutions in the past and alignment with the Law on gender equality. These changes were aimed to improve the organization of elections.

The changes also related to new definitions on meaning of certain terms [member of national minority, displaced person, refugee, parliamentary party (Article 1)]; defining more precise deadline for securing funds necessary for conduct of elections (Article 1.2a); explicitly stating the five European electoral heritage principles (Article 3)²¹; introducing an obligation of signing a statement on rejection or acceptance of the mandate, and it was defined that the mandate’s duration starts from the day results

are published in the Official Gazette of BiH (Article 4 aimed to determine more precisely the duration of the mandate); representation of underrepresented gender was introduced – 1/3 in election administration (Article 8); a seven-year mandate of the members of election commission was determined in order to develop their independence (Article 9), and it was determined that the municipal/city election commissions are appointed through a public vacancy (Article 12); possibility of voting at the diplomatic consular representation offices was introduced (Article 20); the new competence of the BiH CEC to determine and confirm results of all direct and indirect elections and to pass decision on termination of mandate at all levels of indirect and direct elections (Article 11); the number of voters at a polling station was limited (up to 800) (Article 34); determining that the Central Voters Register for elections is only provided for political subjects whose candidates’ list was certified (Article 15); possibility of changing permanent place of residence before concluding the voters list was reduced to 45 days prior to the election day (Article 18); determining the schedule of publishing preliminary unofficial results of the elections (Article 41); determining possibility of submitting additional compensatory list in case there are no candidates (Article 54); the election of delegates to the House of People of the BiH PA was defined more precisely, so that every political subject has the right to appoint one or more candidates to the lists for election of delegates to this House (Article 55); the deadline for election of the City Council/Assembly was defined and it is 15 days from the day municipal council was constituted (Article 60); the provisions for participation of members of national minorities in the elections for the local level of authority were elaborated in more detail (Article 60); registration and certification of a political party and independent candidate are conditioned with submission of a financial report (Article 61); conducting paid election campaign through the media before the official start of the election campaign was prohibited for the purpose of introducing “more order” into the election campaign

²⁰ Law on adoption of Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 32/07.

²¹ Article 1.3 of the BiH Election Law: “The election of members of all bodies of authority shall be made on the basis of free elections, general and equal voting rights directly by voters and secret ballots, unless otherwise stipulated by this law”.

(Article 69); the obligation of public electronic media to broadcast TV video clips and radio jingles of the BiH CEC was defined, where the media are reported to the Communications Regulatory Agency (CRA) (Article 68); more precisely defining refusal to accredit an observer in case it is found that a citizens' association is sponsored by a political party or that it is involved in activities on behalf of the party (Article 71); the penalty provisions introduced for the first time: for employees of elections administration (200 – 1000 BAM), candidates (200 – 3000 KM) and political subjects (1000 – 10000 KM) in Article 74 – new Chapter 19A; the changes also set forth that the voting at the BiH Embassies will be organized only if the BiH Ministry of Foreign Affairs and the BiH CEC found that all the conditions are met (Article 76), and a Rulebook subsequently defined that to conduct voting at the Embassy it is necessary to have at least 50 voters registered to vote at a BiH Embassy.²²

A day before the 2008 Municipal Elections were announced the Law on changes and addenda to the BiH Election Law set forth an exception that was only in force for the next municipal elections in Srebrenica municipality by which regardless of a person's status and his/her permanent place of residence – all who had the right to vote and who had permanent place of residence in Srebrenica according to the last Census in 1991, were entitled to register on the Voters Register to vote in person or in absentia for Srebrenica, regardless of whether they have status of a refugee or a displaced person or regardless of whether they have other permanent place of residence outside Srebrenica municipality.²³

In 2010 the Law on changes and addenda to the BiH Election Law added: new definition of terms (election period, election year, eligible voter, active voter) (Article 1); changing rotation period on the position of the President of the BiH Central Election

Commission from 15 to 21 months (Article 6); equal representation of gender for every election commission (Article 10); setting the obligation for assigning duties to every member of the polling station committee, thus accentuating personal responsibility of the members of polling station committees (Article 21); prohibition to conduct campaign that is offensive both to men or women through electronic and print media (Article 32).²⁴

The focus of changes and addenda to the BiH Election Law in 2013 was on achieving higher gender equality, insisting on 40% representation of underrepresented gender in the composition of election commissions and polling station committees (Article 1).²⁵

The changes and addenda to the BiH Election Law in 2014 regulated names and number of constituencies from Republika Srpska, whereby the changed provision of Article 9.3 was reintroduced to the BiH Election Law (now as new Article 9.2a), which the BiH Constitutional Court has ruled null and void²⁶.

Conclusion

The review of changes to the election related legislation indicates that these changes were mostly introduced for the purpose of adjusting to the newly risen situations caused by the Court's decisions or international community's recommendations, but also for technical improvements, showing minimum of true electoral reforms and progress in achieving democratic standards of election conduct, which were underlined by the European Court for Human Rights. The Court has concluded that disqualification from the electoral process based on ethnic

²² Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 33/08.

²³ Article 1, Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 37/08.

²⁴ Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 32/10 from 22.04.2010.

²⁵ Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 18/13 from 11.03.2013.

²⁶ Decision of the BiH Constitutional Court number 11/13 from December 12, 2013 declared the provision of Article 9.3 of the BiH Election Law ineffective as of February 13, 2013.

affiliation exists in BiH. Applicants from BiH appealed before the Court that they as members of Roma and Jewish people are not permitted to stand for elections for House of People of the BiH Parliamentary Assembly and for the three-member BiH Presidency, since the BiH Constitution only recognizes this right for members of three constituent peoples (Bosniaks, Croats and Serbs), but not for others and not for minorities.

Regardless of almost 18 changes to the BiH Election Law, so far only four significant changes of the Law, which we can consider a reform, had happened (2002 – change in the number of delegates and election of two Vice Presidents in Republika Srpska, due to the decision “Constituent People’s Decision effective for the entire territory of BiH”, 2004 – introduction of direct elections for municipal mayors and defining participation of members of national minorities at the elections for municipal councils, 2006 – transfer from active to passive voter registration system and 2008 – increasing participation of underrepresented gender on candidates’ lists and in election administration). Nevertheless, these changes did not affect the main characteristics of

the election system (including threshold, electoral formula, types of electoral system and electoral lists, constituencies, etc.). Maybe it would not be such a major problem, since it could be considered that the system is functioning in a satisfactory manner so there is no need for thorough changes.

However, the BiH electoral system rests on discriminatory provisions of denying passive voting right and for more than five years the country’s attention has been constantly drawn to the lack of necessary electoral reforms, which lie in limitations and discrimination of the provisions of the BiH Constitution. If nothing is done on planning changes to the BiH Constitution in the complex political situation, much more time will be needed to remove discriminatory provisions, followed by relevant changes to the BiH Election Law, and to finally act in line with the decisions of the European Court of Human Rights in which the discrimination was identified. BiH is also facing other important reform issues, primarily reconsidering the number of mandates per constituencies, the issue of the threshold, the system of the lists, etc., which need to be opened before the next year when new elections are expected in October of 2016.

About the author:

Irena HADŽIABDIĆ graduated from the Belgrade Faculty of Law and she holds MSc in EU Policy, Law and Management from RGU, Aberdeen. Last 17 years she spent in the field of elections, first in OSCE, then as Executive Director of the IFES in BiH. Until 2007 she was Executive Director of the Association of Election Officials in BiH (AEOBiH). In 2007 she was appointed by the BiH Parliamentary Assembly as a member of the BiH Central Election Commission (BiH CEC).

From January 2010 to September 2011 she was President of the BiH CEC. She represents the BiH CEC at the Executive Board of the ACEEEO and at the moment she is a member of the Oversight and Audit Committee of the Association of World Election Bodies (A-WEB) and a member of Board of Directors of International Foundation for Electoral Systems (IFES).

She observed and assessed elections in 14 countries with OSCE/ODIHR, IRI and NDI. In 2013 she received the international award for outstanding achievements in election management.

Bibliography:

- Correction of the Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 25/02 from 10.09.2002
- Correction of the Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 65/05 from 20.09.2005

- BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 23/01, 07/02, 09/02, 20/02, 25/02, 04/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08 and 37/08, 32/10, 18/13 and 7/14
- RS Election Law, Official Gazette of RS, no. 34/02
- Report on work of the BiH Central Election Commission for 2006, March 2007, p. 16, <http://www.izbori.ba>
- Decision amending the BiH Election Law from 26.03.2002, High Representative for BiH, Official Gazette of BiH, no. 7/02
- Decision on amending the BiH Election Law from 19.04.2002, High Representative for BiH, Official Gazette of BiH, no. 9/02
- Decision on amending the BiH Election Law from 4.04.2005, High Representative for BiH, Official Gazette of BiH, no. 25/05
- Decision on amending the BiH Election Law from 27.01.2006, High Representative for BiH, Official Gazette of BiH, no. 11/06
- Decision of the BiH Constitutional Court number: 11/13 from December 12, 2013
- Sejdić and Finci vs BiH, applications number: 27996/06 and 34836/06, decision of the European Court of Human Rights from 22.12.2009, paragraph 47
- BiH Constitution, General Framework Agreement for Peace in BiH http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=380
- Law on election, termination of mandate, recall and replacement of municipal mayors in FBiH, Official Gazette of FBiH, no. 19/08
- Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 33/08
- Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 37/08
- Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 32/10 from 22.04.2010
- Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 18/13 from 11.03.2013
- Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 20/02
- Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 20/04
- Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 52/05
- Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 77/05
- Law on changes and addenda to the Election Law, Official Gazette of BiH, no. 04/04
- Law on adoption of the Law on changes and addenda to the BiH Election Law, Official Gazette of BiH, no. 32/07
- Law on direct election of municipal mayor in FBiH, Official Gazette of FBiH, no. 20/04
- Law on changes and addenda to the RS Election Law, Official Gazette of RS, no. 24/04

ELECTORAL REFORMS AND DEMOCRACY IN THE CASE OF ALBANIA

Lefterije LUZI (Lleshi)

Chairperson – Central Election Commission of Albania

Abstract:

Nowadays it is very important to make (local) democracy work and furthermore in the context of subnational factors and international factors working at the same time, the political environment might create the impression to be twisted. Aside from the problems related to specific contexts, the question if voters are being let down by (local) democracy is quite important in order to understand and unlock political interactions. Decisions which are taken with no extensive consultation, deliberation and which are not inclusive entail the possibility of being mistaken, believing that they are going to destroy links that bind voters and their representatives.

In this light, the dynamics related to electoral systems, at times, denote the adverse possibility or the distortion through which we often get institutions that do not represent what people voted for. Voting systems are crucial for the political process because they constitute the way we elect the respective politicians. The type of system which is used decides whether the government accurately represents us and whether we can hold them accountable, if they let us down.

Albania, which moved in the direction of a democratic system in early '90s, after the fall of communism, has behind it – but still has not left behind it – a long history

Abstract:

În zilele noastre este foarte important ca democrația (la nivel local) să funcționeze și în contextul în care factorii subnaționali și cei internaționali acționează în același timp, mediul politic ar putea crea impresia că este distorsionat. În afară de probleme legate de contexte specifice, întrebarea dacă alegătorii sunt dezamăgiți de democrație (la nivel local) este destul de importantă pentru a înțelege și a descifra interacțiunile politice. Deciziile care sunt luate fără consultări ample, deliberare și care nu sunt integrative implică posibilitatea de a fi interpretate greșit, crezând că acestea vor distruge legăturile dintre alegători și reprezentanții acestora.

Din această perspectivă, dinamica sistemelor electorale, uneori, denotă posibilitatea nefavorabilă sau distorsionarea prin care avem de multe ori instituții care nu reprezintă ceea ce oamenii au votat. Sistemele de vot sunt esențiale pentru procesul politic, deoarece acestea constituie modul în care ne alegem politicienii. Tipul de sistem care este folosit determină dacă guvernul ne reprezintă cu adevărat și dacă îi putem trage la răspundere pe aleși, în cazul în care ne decepționează.

Albania, care s-a îndreptat în direcția unui sistem democratic la începutul anilor '90 după căderea comunismului, are în spatele ei – dar încă nu a lăsat în urmă – o lungă

of electoral problems and irregularities, even though many reforms took place to better adjust the system. There are still doubts whether reforms served to lock up the national political system in favour of major actors and, by extension, Albanian democracy still marginalizes smaller actors/factors.

The reforms and contextual problems occurred in the long and difficult process of democratization which the country began in 1991 will be discussed throughout this paper which, anyway, does not aim to produce ultimate solutions to the complex problems which are faced, but rather to analyze past endeavours and their incumbent effects. The order of issues discussed will be as follows:

1. Democratic patterns and electoral systems;
2. The Albanian context;
3. International influences;
4. Politics and reforms in distress;
5. The CEC contribution to enhance democratic parameters;
6. Concluding remarks.

Keywords: Albania, democracy, elections, electoral systems, reforms (electoral and administrative-territorial), CEC, representation, accountability

1. Democratic patterns and electoral systems

Actually, electoral systems can be approached in many different ways. There is a rich and yet growing body of literature exploring the relationship between electoral systems and (democratic) governance. For a long time scholars used 'simple/generalist' categorizations regarding democracies and their relations to electoral systems. Simple typologies can be able to encompass great part of democratic regimes but their 'differentiating capacity' results quite low. The shift from earlier studies to recent ones reveals types and categorizations which are multi-dimensional. Categories worth to mention, but however not exclusive ones, in fact are i.e. *consensus-unitary* (Sweden), *majoritarian-unitary* (United

Kingdom), *consensus-federalist* (Switzerland), and *majoritarian-federalist* (United States). Nevertheless, when asking citizens or political scientists about defining elements of their specific political systems, their answer will most likely be more specific, likewise in the case of Swiss citizens, setting forward *direct democracy*.

istorie de probleme electorale și nereguli, chiar dacă au avut loc mai multe reforme pentru o mai bună reglementare a sistemului. Există încă îndoieli dacă reformele au contribuit la blocarea sistemului politic național în favoarea actorilor principali și, prin extensie, democrația albaneză marginalizează încă actorii/factorii minori.

Reformele și problemele contextuale survenite în procesul lung și dificil de democratizare a țării care a început în 1991 vor fi discutate pe parcursul acestei lucrări, care nu urmărește să producă soluții finale la problemele complexe cu care ne confruntăm, ci mai degrabă să analizeze eforturile din trecut și efectele acestora. Aspectele abordate pe parcursul acestei lucrări vor fi:

1. Modele democratice și sisteme electorale;
2. Contextul albanez;
3. Influențe internaționale;
4. Politica și reformele în pericol;
5. Contribuția CEC în ceea ce privește sporirea parametrilor democratici;
6. Concluzii.

Cuvinte-cheie: Albania, democrație, alegeri, sisteme electorale, reforme (electorale și administrativ-teritoriale), CEC, reprezentare, răspundere

Minimalist conceptions of democracy are able to ascribe various virtues and goals to the system but they are presented as narrow conducts. A minimalist conception of democracy is a reduced notion of democracy that abandons the goals of substantive democratic doctrines/parameters. However elections serve widely as a common denominator for the many faces of democracy.

In a democratic context, electoral systems, as the manner in which votes cast

in elections are translated into “seats” in power, are crucial because their influence in governance dynamics is crucial. Specifically, in country-wide elections where voters do vote for closed party lists, party leaders have considerable power because they determine the ranking of each candidate on that list. Under that kind of system, elected officials are likely to feel more accountable towards the party’s leadership than to voters, given that their political future lies more with the party rather than with the electorate. Electoral systems based on a majority principle generate a different kind of incentive, as they are more focused on the individual candidate, and less on the party they belong to.

Electoral systems can help shape the calculations of politicians about policy choices and they also provide different incentives for the population. Understanding electoral incentives is quite important in order to unlock how institutional rules of the “game” interact with different stakeholders. Key elements of an electoral system, among others, include: the electoral formula (plurality/majority, proportional, mixed, or other); the ballot structure (i.e. whether the voter votes for a candidate or a party and whether the voter makes a single choice or expresses a series of preferences); the district magnitude (the number of representatives to the legislature that a particular district elects) (Menocal, 2011).

Electoral systems are important for several reasons. Actually, they have an impact on the degree of coherence/fragmentation of the party system, and most likely on government effectiveness. Theoretical and empirical literature suggest that the more fragmented a political system is, the less effective its government is likely to be (Tsebelis, 2002). However, there is no full agreement whether the link between electoral systems’ types and government effectiveness is straightforward or rather not.

On the other side, electoral malpractice and democracy constitute important patterns to be considered. Electoral malpractice has become an increasing problem in incipient democracies that emerged as a result of the so-called “Third Wave” of democratization that

swept across the developing world from the 1980s onwards. In the ‘electoral autocracies’ the electoral playing field is not levelled, but rather is heavily biased in favour of certain groups or organizations – most often the incumbent ruling party. Thus, in electoral autocracies, politicians have become adept at using elections as a means of maintaining and enhancing their hold on power and even their legitimacy (Schedler, 2006).

2. The Albanian context

In the light of the Albanian political history, the country has made notable progress since the totalitarian dictator who ruled the country basically from 1946 to 1985, used to condemn political opponents, had them killed and their relatives imprisoned. Though Albania became a democracy in 1991 after the fall of the communist regime, during the democratic transition, among others, the country got involved in a long history of electoral irregularities and reforms were quite questionable in a way favouring the (two) major parties and by marginalizing and using the smaller parties/actors through distortions of the system and satellite orientation. In order to determine motivations of the main protagonists and the consequences of the reforms on the evolution of the process of democratization that Albania has undergone since 1991, there is a need to regard a multi-dimensional approach. There is no definite answer whether reforms can be fully seen as steps forward or rather constitute reverse steps in the long and difficult process of democratization which the country began in early ’90s.

Setting a long discussion in short and trying to shed light on the current problematics, there is the need to particularly note that, on April 2008, the Albanian Parliament approved a set of amendments put forward to modify the Albanian Constitution. Changes concerning the electoral system state that besides being proportional, the system becomes regional also. According to the reform, the electoral districts should coincide with one of the administrative levels of the country. This means that the number of voters, of deputies,

as well as the threshold allowing the election of a parliamentarian will vary from one electoral sector to another. Thus, in the most populous areas, the threshold for getting an elected official is relatively low, while in areas where the density of population is smaller, it can be much higher.

Moreover, the voters will no longer be called upon to express their opinion on individuals, but on the parties. The reform provides in fact for a “depersonalization” of the mode of voting, because the electoral ballots no longer carry the name of a candidate but only that of a party.

What is worth to mention is also the latest Administrative-Territorial Reform and the specific implications which will be further discussed in the next subchapters of this work.

3. International influences

Albania referred to an electoral code (regardless of changes during 2012 and 2015), which has been criticized and blamed for failures, specifically pointing 2009 and 2011 elections’ problematics. Our country moved towards a democratic system more than two decades ago and during these years, excluding the 1992 elections which entail a specific historic importance, so far we have experienced elections with problems, disputes and disagreements.

Aiming for a future EU integration, but still full of concerns, there is a need to address political forces which, under local and international stakeholders’ support and assistance, have the important duty to tackle current problems carefully and be aware of producing patterns of progress towards free and fair elections and a better democratic system for all Albanian citizens. Smaller parties/actors should also be better represented in the decision-making process and political agendas aiming to correct imbalances produced by the system.

Actually, what is quite important to point out is the role of the CEC as a crucial electoral institution which needs to preserve independence in a complex and difficult political environment. Local assessments,

as well as those of the OSCE/ODIHR, EU representatives and other international factors/actors have served as democracy-watchers while they continually pointed out specific problems and anomalies of electoral processes.

Albanian co-operation with OSCE

Albania became a participating country to the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) – at that time CSCE – during the proceedings of the Ministerial Council of Berlin (19 – 20 June 1991). The Helsinki Final Act was signed on 16 September 1991, followed by the signature of the Charter of Paris for a New Europe on 17 September 1991. This moment marked a substantial change in the course of Albanian foreign policy, which would free Albania from international self-isolation and bring it closer to the Euro-Atlantic community by sharing the principles and values of freedom, democracy and rule of law. The accession of Albania to the OSCE was accompanied by deep legal reforms concerning respect for human rights. The circumstances that enabled Albania to access the OSCE comprised the democratic movement of December 1990, the first pluralistic elections and the adoption of the Provisional Constitutional Package, on 29 April 1991. This Package encompassed provisions that accepted political pluralism and respect for human rights.

The increased role that Albania has played in the region and beyond has had an impact on the substantial change of relations with the OSCE. Albania is no longer just a consumer of the OSCE expertise, but it contributes considerably in maintaining and boosting the role of the Organization in the European security architecture (Albania and OSCE, 2015).

Albania under EU “pressure”

During 2012 (previous to the latest changes during 2015) the law on the new electoral code was adopted with a majority of votes in the 140-seat Chamber of the Parliament. The EU’s representatives in Albania considered the vote as a significant

step forward. The EU has closely followed the steps of the process and they stated that it is clear to all that both the ruling majority and the opposition share the credit for working constructively together to succeed in that extremely important reform. The international community hoped that the reform would end the systematic contesting of results that have haunted nearly every Albanian election since the fall of communism in the 1990s. Actually, there is the need to stress the fact that the political crisis, which started after the opposition refused to recognize the results of the 2009 general elections won by the right-wing ruling party, was one of the longest in Albania's post-communist history.

The opposition, which has been boycotting Parliament on and off, had refused to vote on the majority of legislation requiring more than a simple majority in Parliament, like the electoral reform, but also legal and parliamentary reforms. After the vote for the electoral code in 2012 but still by now, *"the EU urges the political parties to continue with the other reforms needed for Albania to move closer to the EU"*.

International partners on the current Administrative-Territorial Reform

Besides political disputes and deliberation on various factors, consolidation of local government units for a more effective, democratic governance system in Albania constitutes a crucial point for the current political situation. Political and legislative decisions have been taken to consolidate Albania's more than 300 local government units into 61. The governments of Italy, Switzerland, the United States and Sweden provided financial and technical support to Albania's administrative-territorial reform effort through UNDP.

They stood ready to support, especially in the initial operations and in integrating with various reforms. The international factor also expects that more women will be encouraged to lead the new government units and serve in the new municipal councils after the elections for local government bodies in June 2015. The new government units

emerging from the consolidation actually need to be complemented with other reforms (also stressed by international actors), such as decentralization, public administration, civil service and fiscal reforms, as well as with innovations in services' delivery.

The expertise, the human and financial resources that were made available from the international actors/factors provided significant support in reaching this specific milestone.

"The local governance system which is socially responsive, democratically inclusive, administratively functional and which provides the services that Albanian men and women need while being accountable to them, is critical for Albania's European integration" is a statement which was delivered by the Chargé d'affaires of the Embassy of Sweden on behalf of Italy, Switzerland, the United States of America and Sweden.

4. Politics and reforms in distress

In time, elections have not fully met international standards and allegations of fraud and disputed results have been widespread year after year. After many challenges, notwithstanding changes in the Electoral Code in 2015 which results need to be proved, an important Albanian electoral reform was made in 2012. The special commission of the Electoral Reform approved the law on elections with consensus.

Parties made concessions with a compromise spirit and reached a solution while the Electoral Reform Commission was deemed to be successful. Albania's Parliament voted with 127 votes in favour out of 140 in order to reform the Electoral Code, paving the way for the 2013 spring's parliamentary elections. The approval by the Parliament of the new Code was considered by the EU, the US and the OSCE as a step forward. Thus, the electoral reform deal between the big parties was welcomed by the international community. Yet, different parties/actors confirmed that there were still unsolved issues. Smaller parties and civil society groups considered it more as a

stitch-up. They argued that the deal was a reform in name only, not in substance, and would not guarantee higher standards in the future elections. The reform was contested by some of the smaller parliamentary parties, which had sought a correction of Albania's regional proportional electoral system. *"This is the sixteenth electoral reform in Albania [in two decades] and the sixteenth agreement between the Democrats and Socialists to create an election monopoly"*, was the declaration of the head of the Republican Party in Albania, at that time. In this light, the electoral deal was seen as a *déjà vu* of the 2008 amendments to the Constitution, agreed between the Socialists and Democrats, by lacking broad consensus and which some parties/actors declared to have a negative effect on the system of check and balances.

The adoption of the Electoral Code (which was last amended in 2012 and 2015), through aims for inclusive negotiations, is a very important step for Albania on its path towards further democratization and stabilization. However political will is indispensable for implementing the Electoral Code, developing trust at different levels including voters, commissioners and politicians.

Special attention needs to be paid to the situation with the Central Election Commission which was quite complex during 2013. The CEC faced an exceptional challenge while 3 members resigned in the midst of preparations for the electoral process. In fact, arguments and analysis from different angles suggest that the Socialist Party (SP) seemed to have nothing to gain by boycotting the Commission due to the fact that many observers predicted that the SP-led coalition would take the majority of seats and they would form the government as they actually did. In this light SP would aim for the legitimacy of a good process rather than a contested legal lock that was likely to result from the situation regarding the Commission. However the Commission managed the situation and produced fair results.

Current dynamics related to elections in 2015 include the implications of the Administrative-Territorial Reform and

changes to the Code in respect of the new settlement. The Administrative-Territorial Reform has been carried out in accordance with the provisions of the Council of Europe's European Charter of Local Self-Government and with its objectives and EU oriented procedures.

The Albanian Government has been committed to design, develop, and implement the Administrative-Territorial Reform in close cooperation with different actors. The Administrative-Territorial Reform engaged the following stakeholders: the Parliament and the Ad Hoc Parliamentary Commission on Administrative-Territorial Reform; the Central Government, the Minister of State for Local Issues; Technical Secretariat for the Administrative-Territorial Reform; local and regional government representatives; the Consultative Council for the Administrative-Territorial Reform; Experts Group on Administrative-Territorial Reform; communities, civil society, the private sector, and the media; international organizations and programs.

It needs to be pointed out that in a longitudinal perspective, according to official sources (government), the decentralization reform thrived after the adoption by Albania in 1998 of the European Charter of Local Self-Government, which became the milestone of the decentralization reform. However, the reform retained a highly fractioned administrative map of more than 300 local government units. Official sources retain that this did not take into consideration the fact that since the last large reorganization of the local government units in 1992, the cost/benefit balance of such local governance organization has changed due to the massive domestic migration, improvement of technology, and the expectations of citizens in terms of provision of services (Reforma Administrative Territoriale, 2015).

Besides technicalities related to the above-mentioned reforms, there is the need to bring particular attention to significant issues which have to be addressed based on the approval of the new Administrative-Territorial Reform while serving in the direction of the increase of transparency on

elections of the governing bodies for the new divisions.

Meanwhile, the Parliament has approved by a majority vote in favour, and of course less against and no abstentions, amendments/changes to the Law on the organization and functioning of local government, aiming to adjust it to the new territorial division in 61 municipalities; it has also approved the amendments/changes of the Electoral Code, in the light of the June 2015 local elections.

Among others, it is worth mentioning that under these changes, 50% of the list of municipal councils will include women. If this criterion is not met by political parties, lists will be rejected. The Central Election Commission has a specific contribution in this regard by sending specific suggestions to the Parliament in order to improve the Electoral Law.

5. The CEC contribution to enhance democratic parameters

The Central Election Commission, engaged for the optimal fulfillment of the institutional mission and the legal obligations deriving from the Electoral Code, with responsibility and critical spirit has analyzed the performance of each stage from the past electoral processes, focusing particularly on the experienced problematics, but also pointing out achievements and accomplishments, aiming at achieving the internationally agreed standards for future electoral processes. The analysis carried out regarding the organization and administration of the elections of June 23, 2013, after the release of the Final Report of the OSCE/ODIHR, helped the CEC to tackle problems and challenges in light of the findings and recommendations of this important document.

Assessments and analyses of the Central Election Commission led to the initiative to set agendas of five technical roundtables about the most important aspects of the electoral process, which clearly highlighted the need for improvements in the organizational plan and for a better coordination of work with specific actors,

but also the need for improvements of the Electoral Law. Through the support of international partners, the OSCE Presence in Albania, the Office of the Council of Europe, UN Women, five technical roundtables have been organized and they addressed:

- The exercise of the right to vote for persons with disabilities (24 October 2013); (Supported by the OSCE Presence in Albania);
- Equal opportunities and respect for gender quotas in elections (22 January 2014); (Supported by UN Women);
- The electoral campaign and the media (3 March, 2014); (Supported by the OSCE Presence in Albania);
- Best practices on the platform for training election commissioners (31 March 2014); (Supported by the OSCE Presence in Albania and the Council of Europe Office);
- The financing of political parties and electoral campaigns (14 May 2014); (Supported by the OSCE Presence in Albania).

The findings of the five technical roundtables, as the result of extensive and comprehensive discussions of actors, factors and interest groups, which were presented at the conference “Electoral Code: Opportunities for Improvements”, aimed at improving various aspects of the organization and management of elections, strengthening the institutional role of the CEC, with possible approaches and recommendations for improvements of the Electoral Code, in aspects which mark the standards of the electoral process.

In all these years, CEC points out that in the electoral reforms which have been undertaken in Albania, the core focus has been mainly at general elections, keeping a *status quo* and not trying to reform the system of local elections. The earlier has been a constant problem throughout electoral reforms in the country. Seen from the perspective of gender equality, from the perspective of voters with disabilities, in the light of the electoral campaign and the media, by good practices on the platform for training election

commissioners, and in the light of financing of political parties and electoral campaigns context, all actors need to be more attentive, professional, inclusive, responsible and transparent while respecting and promoting best practices in local elections, as well as in general elections, while contributing towards the reform of the system, the improvement of the Electoral Code, and by fostering a democratic political culture.

6. Concluding remarks

Voting systems and electoral laws are crucial for the political processes because they constitute the way politicians are elected. The types of systems in use are crucial regarding whether the governments accurately represent people and whether they can (and how to) require accountability.

Albania, which moved in the direction of a democratic system in early '90s, after the fall of the old regime, has been involved in a long history of electoral problems and irregularities, even though many reforms took place to adjust the system. Electoral malpractice has become an increasing problem in a growing democracy such as the case of Albania and politicians have been using elections as a means of maintaining and enhancing their power and legitimacy even by involving irregularities and distortions.

The main reforms and contextual problems in the long and complex process of democratization which the country began in

early '90s have been thoroughly discussed in this paper which anyways, as it was pointed out from the beginning, has no aim to produce ultimate solutions to problems which are faced. The main aim was to present an analysis of past dynamics to the most recent ones, noting their specific nature and effects.

Political forces have the important duty to tackle current problems carefully and be aware of producing patterns of progress towards free and fair elections and a better democratic system for all Albanian citizens. The role of political actors is continually under the international community support and assistance and they actually play a crucial stabilizing role in Albania, while contributing also in the regional progressive-democratic architecture.

The adoption of reforms which are resulting from inclusive negotiations, trust and political will in order to progress, constitute important steps for Albania on its path towards further democratization and a stable system, in all dimensions and parameters.

Electoral processes in Albania, with specific mechanisms and adjustment dynamics, though still relate to issues which need to be further addressed, it is important to recognize the overall quest to increase trust, fairness, inclusion and accountability regarding elections for governing bodies while reflecting changing contextual dynamics.

About the author:

Lefterije LUZI (Lleshi) is a professional lawyer, and currently holds the position of Chairwoman in the Albanian Central Election Commission.

Mrs. Luzi has an extensive experience in public administration on legal issues, as well as on the justice system. Her career started in 1992, when she graduated from University of Tirana (MSc Degree in Law), and quickly the steps in her career advanced to senior management levels such as in the National Agency of Privatization, head of legal department in 2000, the Parliament of Albania as the head of Legal services in 2006. Mrs. Luzi (Lleshi) prior to her assignment in CEC has been elected in 2009 by the Parliament of Albania as member of the High Council of Justice. In 2012, following a competitive open source recruitment process, she was elected by the Parliament of Albania as Chairwoman of Central Election Commission backed by majority and minority parties. Mrs. Luzi's experience in lecturing Law has been boosted by various ongoing training on Civil, Administrative, Election Law and issues. Currently she is a PhD fellow at the University of Tirana. She has conducted different research, scientific and professional works.

Bibliography:

- Albania's Constitution of 1998 with Amendments through 2008 Albania and OSCE. (2015) retrieved from <http://www.punetejashtme.gov.al/en/mission/international-organizations/osce>
- Dahl, R., *On Democracy*, New Haven, Yale University Press, 2000
- Lijphart, A., *Electoral Systems and Party Systems: A Study of Twenty-Seven Democracies, 1945–1990*, Oxford, Oxford University Press, 1994
- Lijphart, A., *Consociational Democracy*, World Politics, 29 (2), 207-225, 1969
- Lijphart, A., *Patterns of democracy*, New Haven, Yale University Press, 1999
- Menocal, A.R., *Why electoral systems matter: an analysis of their incentives and effects on key areas of governance*, 2011, retrieved from: <http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/7367.pdf>
- Powell, B., *Elections as Instruments of Democracy*, New Haven, Yale University Press, 2000
- Rekomandime për përmirësime të mundshme në kodin zgjedhor, 2014, retrieved from: http://www2.cec.org.al/Portals/0/Documents/CEC%202013/Raporte_kuvendi/Rekomandimet_KQZ_Kod_2014.pdf
- Reforma Administrative Territoriale, 2015, retrieved from: <http://www.reforma-territoriale.al/en/>
- Schedler, A., *Electoral Authoritarianism: The Dynamics of Unfree Competition*, Boulder, CO, Lynne Rienner Publishers, 2006
- Tsebelis, G. (2002). *Veto Players: How Political Institutions Work*. Princeton, Princeton University Press, 2002
- The Electoral Code of the Republic of Albania (approved by Law no. 10019, dated 29 December 2008, and amended by Law no. 74/2012, dated 19 July 2012)

CASE STUDY: PUBLICATION OF PRELIMINARY RESULTS IN KOSOVO USING THE K-VOTE SYSTEM

Kreshnik SPAHIU

*Director of Information Technology Department,
Central Election Commission of Kosovo*

Dardan BERISHA

*IFES' training and operations advisor
to the Central Election Commission of Kosovo*

Abstract:

Learning from the bitter experience of publishing preliminary results in a traditional form during the 2009 local and 2010 general elections, the Central Election Commission of Kosovo took a decision to use a technologically advanced system, entitled K-vote, to publish preliminary results during the most recent 2013 local and 2014 general elections. As with any election operation that involves technology, there were significant technical challenges and lessons learned from implementing the project, which could be useful for election administrators and experts. The K-vote project was eventually considered successful in meeting election standards, and contributed significantly to the improved integrity of elections in Kosovo.

Keywords: Kosovo, Central Election Commission, publication of preliminary results, K-vote system, timely and accurate results, Election Day

Abstract:

În urma experienței nefericite de a publica rezultatele preliminare ale votării printr-o metodă tradițională în timpul alegerilor locale din 2009 și al celor generale din 2010, Comisia Electorală Centrală din Kosovo a luat decizia de a utiliza un sistem tehnologic avansat, intitulat K-vote, pentru publicarea rezultatelor preliminare la alegerile locale din 2013 și la cele generale din 2014. Ca în orice operațiune electorală care implică utilizarea tehnologiei, au existat provocări tehnice semnificative și lecții învățate în urma implementării proiectului, care ar putea fi utile pentru cei ce administrează alegerile și pentru experți. Proiectul K-vote a fost în cele din urmă considerat un succes în ceea ce privește îndeplinirea standardelor electorale și a contribuit semnificativ la îmbunătățirea integrității alegerilor în Kosovo.

Cuvinte-cheie: Kosovo, Comisia Electorală Centrală, publicarea rezultatelor preliminare, sistemul K-vote, rezultate în timp util și corecte, ziua alegerilor

1. Background

During the 2009 local and 2010 general elections, the Central Election Commission in Kosovo faced significant difficulties, particularly in publishing preliminary and final election results. The preliminary results were published through a traditional operation: immediately after completion of counting at polling station level, the results forms were being transported from the polling station to the municipal level commission, where the data from all the polling stations within the municipality were compiled and entered manually into excel spreadsheets. Once the data from all polling stations were compiled at municipal level, they were being transferred to the commission at central level, where the data from all municipalities were published. This method of publishing preliminary results proved unreliable for the CEC, as there were 2 to 3 days delays in publishing preliminary results. The results were also prone to error as the operation involved data entry and manual calculation of results at two levels.

Publishing the final results was even more challenging. During the 2009 and 2010 elections, domestic and international observers reported widespread fraud¹ and irregularities², especially during the counting process. There were major inconsistencies in the results forms, which forced the CEC to summon re-counts and re-polls in several municipalities, which delayed the publication of final results for months. These events, combined with widespread irregularities, significantly harmed the public trust in the electoral process. Following these elections, the CEC was determined to review its results publication procedures, and assess whether a more modern technological system would be feasible.

During 2012, by-elections were announced in two average-sized municipalities of Kosovo, Ferizaj and Kaçanik. These

elections were relatively small, and were a good opportunity for the CEC to examine alternative methods for the publication of results. The CEC took a decision to pilot a project entitled **K-vote 2012**, which aimed to publish preliminary results on Election Day.

This project deployed an operator in each polling centre, who was equipped with a laptop that was connected to internet using 3G USB devices. The results were transmitted from each polling centre, through an application which compiled the data automatically and transmitted the results in the CEC website. K-vote 2012 was implemented successfully, as the results were published accurately and in a timely manner immediately on Election Day, and the results were largely accepted by the competing parties.

The CEC was confident that the K-vote system could potentially be used for elections at a national scale, and took the decision to use this system for the 2013 local and 2014 national elections. Implementing K-vote at national scale required more financial, technical and logistical resources than it was initially planned for, yet the CEC managed to use the system successfully. The results published through the K-vote system for the 2013 local and 2014 general elections were widely accepted by political entities and the public in general.

The purpose of this case study is to inform election administrators and experts about the K-vote system implemented in Kosovo, and to include the practical ground-level challenges which the CEC faced in implementing the project, and the effect that it had on the integrity of election results in Kosovo.

2. How the K-vote system works

The overall aim of the K-vote system is to publish the preliminary results immediately after the counting is completed on Election Day. In order to implement this project, the CEC engaged 798 people (K-vote operators), one in each polling centre of Kosovo, who entered the data from all the polling stations within the polling centre that they were assigned to.

The K-vote operator is equipped with a **tablet PC**, which is connected to internet through sim cards which have sufficient internet

¹ European Network of Election Monitoring Organizations, Election Observation Mission in Kosovo, 2009, *Municipal Elections 2009 – Final Report*, p. 4.

² European Union Election Expert Mission in Kosovo, 2011, *Final Report on 2010 elections*, p. 4.

capacity. Each tablet contains a pre-configured web-based application, through which data are transmitted from polling centres directly to the CEC website. The data which are entered and transmitted through the application include:

- **Turnout**, in three different time segments: 11:00, 15:00 and 19:00;

- **Results**, obtained from the results forms completed by polling staff;

As instructed in the CEC's polling procedures, the K-vote operator is responsible for liaising with polling staff in order to obtain the forms that include turnout and results data. Once there is a handover of forms to the K-vote operator, the data are entered into the application exactly as they appear in the forms.

When the K-vote operator submits the data for a polling station, they are automatically added up with the data sent from other polling stations, and transmitted directly to the CEC website – if they pass validation. The software runs several checks to see whether certain data that are transmitted validate, and if the data are correct, they are automatically transmitted to the website, thus making them available for the public. For example, the software checks whether the number of signatures in the voter's list is equal to the number of ballots inside the ballot box, or whether the number of votes gained by all political entities is equal to the number of valid ballots. If these and other similar validations pass the check, the data are published directly into the website. On the other hand, if there are inconsistencies in the data, and numbers do not match, then the results are initially filtered out for further investigation and audit by the K-vote team. The K-vote team may decide to release this data to public, if it determines that they do not have major validation issues, and do not distort the results.

To ensure that the operators complete their tasks successfully, each operator is trained before deployment to the polling centre and signs a code of conduct committing to complete the tasks with a high degree of professionalism and integrity. In addition, each operator receives a package which includes the materials necessary to complete the tasks, such as: tablet PC, map of the polling centre allocation, user credentials, troubleshooting and data entry

manuals, and contacts of polling staff. The visual in Annex A of this article shows the K-vote workflow during the Election Day.

3. K-vote during 2013 and 2014 elections: challenges faced and lessons learned

In November 2013 local elections were held in 38 municipalities of Kosovo, in which voters cast their ballot for municipal mayor and municipal assembly deputies. Runoff mayoral elections were held in all municipalities where no candidate obtained 50 percent plus 1 of the vote totals in the first round. The CEC established 798 polling centres, which contained a total of 2,366 polling stations.

These elections marked the first time that the CEC in Kosovo was implementing an advanced country scale technological project, and the stakes for the project were high. Below is a description of the key ground-level challenges faced in implementing K-vote during 2013 elections:

- **Inadequate planning:** Delayed planning caused significant difficulties during the implementation of the project, and many problems had to be addressed in the last minute such as: recruitment and allocation of 800 operators, allocation of operators to polling centres, clashes in training schedule, late configuration of tablets and late changes to the software – sometimes just hours before the Election Day.

- **Insufficient management staff:** There were only a few core staff members implementing a project which engaged 800 operators in the field, and this proved very difficult to manage. For example, there were no human resources allocated to process the contracts for the operators, there was no logistics staff to print/pack training materials, there was no coordinator to oversee the handover of tablets or monitor the trainings. This made the work of the K-vote core team more difficult: at times that it was critical for them to focus on major K-vote decisions, they also had to attend to logistical arrangements and preparation of materials packs.

- **Delayed training:** Trainings were delayed only a couple of days before the

Election Day, due to delayed configuration of tablets. The handover of tablets to operators was done during the training. The procedures and control systems for the packaging of the operators' envelopes were not robust enough to ensure accurate packaging in all cases: some envelopes lacked essential materials. Due to the constraint timeline, operators were being given only one day's notice to participate in the training, which lowered the number of operators attending the training.

- **Mistakes in allocation of operators:** The allocation of operators to polling centres was done late in the process, and subsequent changing of the polling centre allocation of operators during the training proved to cause significant difficulties. Due to inconsistencies in the CEC's polling centre list, several operators were allocated in schools that were no longer polling centres. It was difficult to provide substitute operators for polling centres that were not covered, as there was no list of reserve operators.

- **Delays in software contracting:** There were major delays in contracting the company responsible for developing the K-vote application, which made the implementation of K-vote very difficult. Because the software was not ready, the dates of training and dry-run were delayed too close to Election Day. There were last minute changes introduced to the software, which created problems for the stability of the software.

- **System crashing:** The K-vote system crashed twice unexpectedly during the dry-run that was held a day before the election, and the CEC management was concerned whether the system would function on Election Day. The system also crashed on Election Day, just before the 11:00 turnout reporting. The CEC information technology officers learned that the system crashed whenever 500+ operators logged into the application simultaneously, as a result of security measures that were in place to protect unauthorized access and threats such as brute force attacks. Additionally, the CEC server was not able to handle traffic in the results portal, as the results portal was inaccessible for many interested viewers. The

results portal was not accessible to more than 17,000 viewers at a time.

- **Call centre operations:** A call centre was established to provide support to the field operators on Election Day, but sometimes the instructions provided by the call centre were inconsistent, giving different instructions to operators who faced the same problems. The limited space and computer equipment for the K-vote call centre caused some delays and difficulties – particularly as call centre staff had to enter data manually into the software, when this was necessary.

- **K-vote operator relations with polling staff:** Some operators faced difficulties in obtaining turnout and results forms from the polling staff. Without these forms, they could not potentially enter data into the application. There were also occasions when the polling station chair would not provide the results form – which was one of the reasons why almost 10% of the data were not entered into the system during the first round.

The challenges encountered during the 2013 local elections in areas such as K-vote planning, human resources, training and logistics were in general overcome successfully for the 2014 general elections. However, during the implementation of the project for the 2014 elections, new challenges emerged, such as:

- **Exceeding internet time:** The operators received the tablets much earlier during 2014 elections, and the limited internet that was available in the sim card was spent for private use. Some operators exceeded the prepaid internet limit, which posed a critical risk for the project, especially if the operators did not have enough internet capacity to transmit the data. The CEC was forced to purchase additional internet time for the operators.

- **Ambiguity in procedures:** The polling station procedures did not clearly state that the results forms must be handed over to the K-vote operator immediately after the counting of votes for political entities was completed in a polling station. In most polling stations, the polling staff did not hand over the results forms for the votes gained by

a political party, until after the votes for all candidates had also been counted. This caused delays in publishing the preliminary results.

4. The outcome of publishing preliminary results through K-vote

Despite the challenges faced in implementing the K-vote project, the outcome of the project significantly improved the integrity of the results and the election process in general.

Internally, the K-vote system was well evaluated by the CEC members and management, and the project increased the confidence that technology could be used in the future to modernize election operations. In its 2013 annual report the CEC stated that it has increased its efficiency in administering elections by implementing K-vote to publish preliminary results.³ Observer reports also took note of the K-vote project: although some stated that the system was prone to human error⁴, others stated that K-vote was conducted in a professional and timely manner, and was a supporting tool for official preliminary results⁵. K-vote was successful in meeting several principles relevant to the publication of preliminary results, as it presented transparently the turnout and results data, it was easily accessible in the CEC website, it provided timely and accurate results, and improved the integrity of the election process through public visibility.

In terms of transparency, the key information which the political parties, media and voters require on Election Day was made available on Election Day in the CEC website. The turnout and results data were presented for each municipality and each polling station of Kosovo, and the viewers had all the data they were interested in. One of the features of the K-vote system was that the data were being constantly updated as they were being transferred from the field,

which meant that the viewer could refresh the page and get new data every time the portal refreshed.

The data were also easily accessible, and presented in comprehensive formats. Viewers had the option to see summaries and results of elections at national level, but also had the possibility to filter the data by municipality, by political entity, by polling centre and polling station. The interactive map of municipalities allowed easy access to information on the municipality of their choice. The data were made available in three languages: Albanian, Serbian and English.

An important indicator of the success of the K-vote system is also the speed with which the project published the preliminary results. During the 2013 local elections, by 02:40 AM, the data from 99.83% of the polling stations were obtained from the field and published in the CEC website.⁶ This was an incredible achievement for the CEC, especially when compared to the previous elections for which preliminary results took 2 to 3 days to publish.

Regarding the fast publication of preliminary results, K-vote also proved that they can be published in an accurate manner. During 2013 local elections, in most of the municipalities, the difference between preliminary results and final results was within 0.5%, and only in three municipalities was the difference larger: in Vushtrri 1.01%, North Mitrovica 0.82%, and Malisheve 0.65%. The results were widely accepted by the competing parties, and the integrity of the election process improved. Similarly, during the 2014 general elections, K-vote proved again to be reliable and accurate in publishing preliminary results. K-vote was accurate in predicting that NISMA would narrowly meet the 5% threshold, and that Aleanca Kosova e Re (AKR) would narrowly fail to meet the threshold for representation at the Assembly of Kosovo. A comparison of K-vote preliminary results with final Count and Results Centre (CRC) election results shows that the K-vote preliminary results were within 1% of the final regular vote totals for most of the

³ Central Election Commission of the Republic of Kosovo, 2013, *Annual Report for 2013*, p. 10.

⁴ European Union, 2014, *Election Observation Mission – Final Report*, Kosovo, 2014, p. 22..

⁵ European Network of Election Monitoring Organizations, 2013, *International Election Observation Mission – Final Report*, Kosovo Elections, 2013, p. 13.

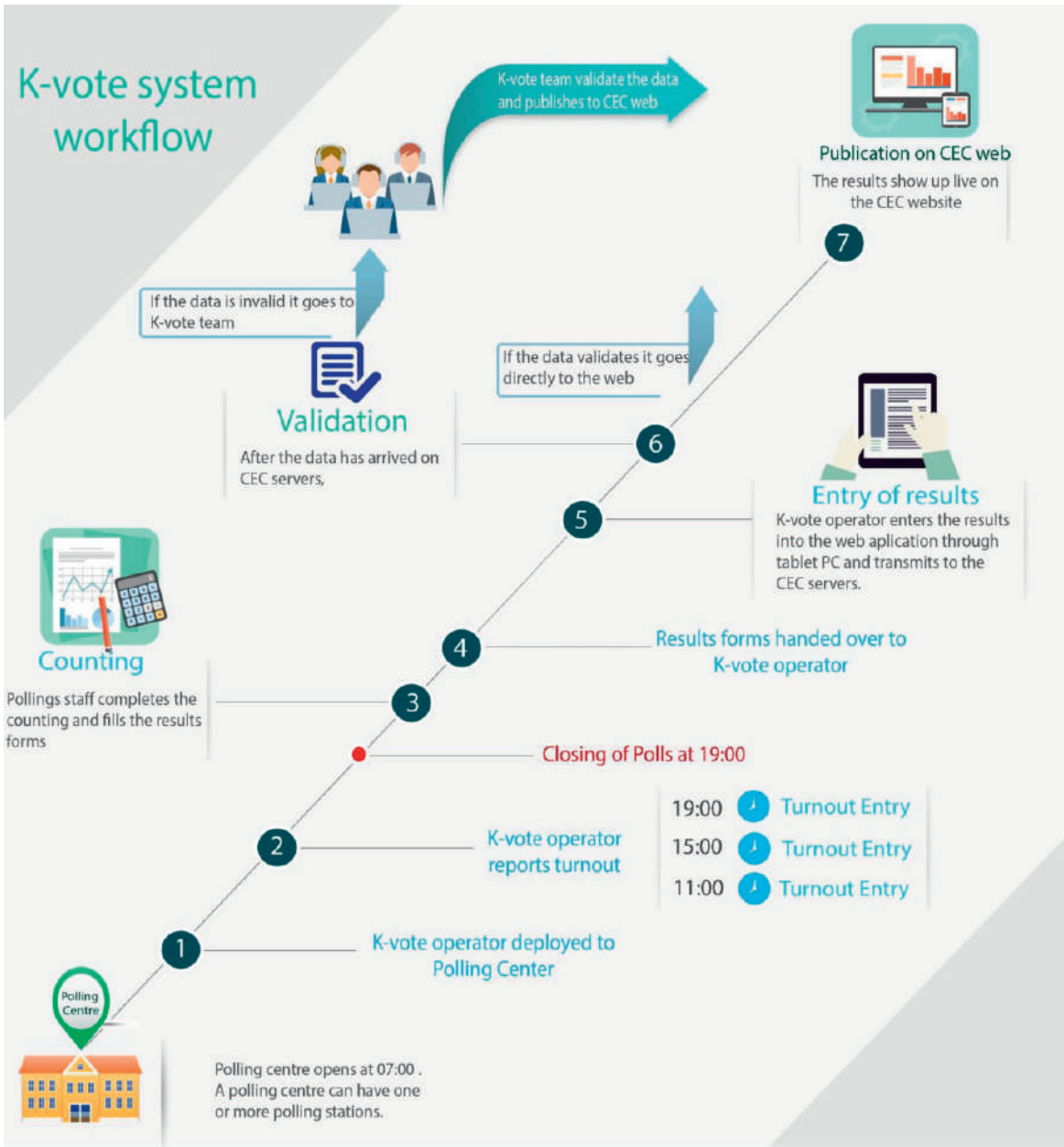
⁶ Central Election Commission of the Republic of Kosovo, 2013, *Annual Report for 2013*, p. 70.

largest political entities. Accuracy for smaller political entities was significantly less: their smaller national vote totals, often only in the hundreds, meant that a K-vote operator’s error in a single or a very few polling stations could result in a large percentage inaccuracy in that political entity’s K-vote data.

The results published by K-vote contributed significantly to the integrity of the election process and overall acceptance of election results. The K-vote results portal in the CEC website was the main source which the TV media channels (RTK, KTV, RTV21 and Klan Kosova) and online news portals (Telegrafi, Indeksonline and Kosovapress)

used to refer to election results. The results portal was also projected into screens in coffee bars across the main cities of Kosovo. The results were being updated live on the portal, and this improved viewer’s interaction with the software, as it was similar to watching a sports final. Google analytics data show that during the 2013 elections, within one month from Election Day there were 6,520,913 views in the results portal, from 104 different countries. The results portal was also developed into a smartphone application for IOS and Android. The app was downloaded by many young people in Kosovo, and was seen as a cool tool in which they can see election results live.

Annex A: K-vote system workflow

About the Central Election Commission of Kosovo: The Central Election Commission (CEC) of Kosovo is an independent and permanent body which prepares, supervises, directs and verifies all activities related to the process of elections and referenda, and announces their results⁷. The CEC is composed of eleven members: the Chair is appointed by the President of Kosovo from among

the judges of the Supreme Court, and ten members are nominated by majority and non-majority political entities represented in the Assembly of Kosovo. The CEC has a permanent Secretariat (CECS), which is responsible for executing and implementing decisions of the CEC, preparing reports and recommendations and providing administrative and logistical support to fulfill the responsibilities and functions of the CEC.

About the authors:

Kreshnik SPAHIU is currently the Director of Information Technology Department at the Central Election Commission of Kosovo. Since 2009 Kreshnik has been involved in tasks such as administration of the voters' list, political parties candidates' lists, staffing lists, tabulation of election results and other responsibilities. Currently Kreshnik is conducting research on election technology, and implementing projects to modernize election operations at the CEC. Kreshnik completed his Master's (2015) and Bachelor's (2012) studies in Computer Science and Engineering at the University for Business and Technology in Kosovo. (E-mail: Kreshnik.Spahiu@kqz-ks.com)

Dardan BERISHA has worked for several years at the International Foundation for Electoral Systems (IFES), leading the implementation of technical assistance projects in areas such as: electoral reform, voter education, strategic and operational planning, capacity building, voter inclusion, and results tabulation and election observation. During the implementation of the K-vote project, Dardan has been IFES' training and operations advisor to the CEC. Dardan completed his undergraduate studies (2007 – 2011) in International Relations at the Eastern Mediterranean University in Cyprus. (E-mail: berdardan@gmail.com)

Bibliography:

- European Network of Election Monitoring Organizations, Election Observation Mission in Kosovo, 2009, *Municipal Elections 2009 – Final Report*
- European Union Election Expert Mission in Kosovo, 2011, *Final Report on 2010 elections*
- Central Election Commission of the Republic of Kosovo, 2013, *Annual Report for 2013*
- European Union, 2014, *Election Observation Mission – Final Report*, Kosovo, 2014
- European Network of Election Monitoring Organizations, 2013, *International Election Observation Mission – Final Report*, Kosovo Elections, 2013
- Central Election Commission of the Republic of Kosovo, 2013, *Annual Report for 2013*
- Constitution of the Republic of Kosovo

⁷ Constitution of the Republic of Kosovo, Article 139 (1).

SISTEMUL ELECTORAL MODERN AL REPUBLICII KAZAHSTAN: FORMARE ȘI DEZVOLTARE

Kuandyk TURGANKULOV

*Președintele Comisiei Electorale Centrale
Republica Kazakhstan*

Abstract:

After gaining its independence, Kazakhstan made important steps in the socio-political and the socioeconomic fields, and acquired, in time, the necessary experience in terms of developing a democratic society. In this paper I explain the electoral system of the Republic of Kazakhstan, the developments and reforms of the electoral legislation, with an emphasis on the way these contributed to the proper organization and conduct of early presidential elections in 2015.

Keywords: Kazakhstan, presidential elections, early elections, Central Electoral Commission, electoral legislation

Abstract:

După câștigarea independenței, Kazahstan a făcut pași importanți în domeniul social-politic și în cel socioeconomic, iar în timp a dobândit experiența necesară pentru dezvoltarea unei societăți democratice. În cadrul acestei lucrări voi prezenta sistemul electoral al Republicii Kazahstan, evoluțiile și reformele legislației electorale, accentul fiind pus pe modul în care acestea au contribuit la buna organizare și desfășurare a alegerilor prezidențiale anticipate din anul 2015.

Cuvinte-cheie: Kazahstan, alegeri prezidențiale, alegeri anticipate, Comisia Electorală Centrală, legislație electorală

După câștigarea independenței și a suveranității, Kazahstan și-a creat treptat instituțiile de stat necesare și, cu sprijinul asistenței pentru dezvoltare, a dobândit treptat experiența necesară pentru dezvoltarea unei societăți democratice.

Astăzi, Kazahstanul este un stat complet nou, cu un sistem politic și economic fundamental diferit de cel anterior. Noile forme de statalitate deschid perspectiva dezvoltării accelerate a unei societăți democratice, iar aceasta se manifestă în mod durabil și constant în toate sferele vieții.

În Constituția Republicii Kazahstan din 1995 este stipulat drept principiu fundamental faptul că poporul este purtătorul suveranității și unica sursă a puterii de stat. Acesta își exercită puterea direct, prin intermediul referendumului național și al alegerilor libere, și delegă exercitarea puterii instituțiilor statului. Republica Kazahstan este un stat unitar, cu o formă prezidențială de guvernare.

Alegerile din Kazahstan sunt democratice, competitive, periodice și reprezentative, în cadrul acestora cetățenilor fiindu-le garantată libera exprimare a voinței lor în alegerea reprezentanților în structurile de guvernare. Alegerile competitive asigură participarea diverselor partide politice și a diferiților candidați, care se bucură de libertatea de exprimare, de dreptul de întrunire, de deplasare și de tot ceea ce este necesar pentru a-și prezenta alegătorilor opiniile politice și candidații alternativi. Legislația Republicii Kazahstan garantează periodicitatea alegerilor, reprezentarea în guvern a diferitelor grupuri sociale, deschiderea și transparența organelor electorale.

Articolul 33 din Constituția Republicii Kazahstan garantează dreptul de a alege și de a fi ales în organele de stat și în cele de auto-administrare locală, precum și dreptul de a participa la referendumul național al tuturor cetățenilor republicii care au împlinit vârsta de 18 ani, indiferent de origine, de statutul social, oficial sau de proprietate, indiferent de sex, rasă, naționalitate, limbă, religie, convingeri și credință, locul de reședință

sau orice alte circumstanțe. Nu au dreptul de a alege, de a fi aleși și de a participa la referendumul național cetățenii recunoscuți de către o instanță ca neavând discernământ (debili și alienați mintal) sau cei deținuți în locurile de privațiune de libertate printr-o hotărâre judecătorească.

Ca membru activ în mai multe organizații internaționale, Kazahstanul a aderat la toate obligațiile referitoare la organizarea de alegeri libere și competitive. Alegerile prezidențiale și formarea Parlamentului Republicii Kazahstan, precum și a organelor reprezentative locale se desfășoară în condiții de deschidere și transparență, în conformitate cu legislația națională și principiile de alegeri democratice, prevăzute în Declarația universală a drepturilor omului (1948), Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966), Convenția europeană a drepturilor omului (Protocolul nr. 1, 1952), Documentul Reuniunii de la Copenhaga a OSCE (1990).

Dreptul de a alege și de a fi ales este reglementat în capitolul 1 din Legea constituțională „Despre alegerile din Republica Kazahstan”, adoptată în luna septembrie 1995, cu modificările ulterioare.

În conformitate cu prevederile Constituției și ale legii menționate anterior, alegerea președintelui, a deputaților din Camera inferioară a Parlamentului (Mazhilis) și a celor din organismele de reprezentare la nivel local (maslikhat), precum și a membrilor altor autorități locale din Republica Kazahstan se desfășoară prin vot secret, pe baza dreptului de vot egal și direct.

Președintele Republicii Kazahstan este ales pentru un mandat de cinci ani. Președinte al republicii poate fi ales un cetățean nativ al republicii, cu vârsta de peste 40 de ani, care vorbește fluent limba de stat (kazahă), fiind rezident pe teritoriul Kazahstanului în ultimii 15 ani. Este ales candidatul care primește mai mult de 50% din voturile alegătorilor care participă la vot.

Parlamentul Republicii Kazahstan este organul reprezentativ suprem al țării, format

din două Camere, Senat și Camera inferioară a Parlamentului (Mazhilis), care funcționează permanent. Deputat al Parlamentului poate fi aleasă o persoană care este cetățean al Republicii Kazahstan, rezidentă pe teritoriul republicii în ultimii zece ani.

Senatul este format din 47 de membri: 15 membri ai Senatului sunt numiți de către șeful statului, ținând seama de necesitatea de a asigura reprezentarea în Senat a interesului public național-cultural și a altor interese de bază ale societății. Alți 32 de membri ai Senatului sunt aleși prin selectarea a două persoane din fiecare regiune și din orașele Astana și Almaty. Jumătate din numărul membrilor din Senat sunt realeși o dată la trei ani. Alegerea membrilor în Senat se face pe baza dreptului electoral indirect, prin vot secret. Pentru a fi aleasă în Senat, o persoană trebuie să aibă vârsta de 30 de ani, studii superioare, experiență de muncă de cel puțin cinci ani și să fi avut de cel puțin trei ani reședință permanentă pe teritoriul regiunii respective, al orașului de importanță republicană (Almaty) sau al capitalei.

Camera inferioară a Parlamentului (Mazhilis) este formată din 107 membri, dintre care 98 sunt aleși conform sistemului proporțional, în baza listelor de partid, iar 9 membri sunt aleși de către Adunarea Poporului din Kazahstan¹. Deputat în Camera inferioară a Parlamentului (Mazhilis) poate fi aleasă o persoană care a atins vârsta de 25 de ani. Partidele politice intră în componența Camerei inferioare a Parlamentului prin sistemul proporțional de alegeri (pe liste de partid). Anterior, în țara noastră alegerile pentru Camera inferioară a Parlamentului se desfășurau în cadrul unui sistem electoral mixt (67 de deputați erau aleși în circumscripții uninominale și 10 conform listei partidelor politice).

¹ Organism politic național în Kazahstan format din delegați ai Adunărilor regionale a cărui sarcină este de a reprezenta diversele grupuri etnice care alcătuiesc populația multietnică a statului Kazahstan la nivel național.

În lume încă nu există un sistem electoral perfect. Chiar și vechile state, cu tradiții democratice de secole, descoperă deficiențe în organizarea și desfășurarea noilor campanii electorale.

Prin urmare, nu din întâmplare Legea constituțională „Despre alegerile din Republica Kazahstan” este în mod constant îmbunătățită și adaptată la realitățile lumii moderne. Paralel cu legislația electorală are loc și îmbunătățirea procesului electoral, creșterea culturii juridice a alegătorilor și a altor participanți la procesul electoral.

De la adoptarea sa în septembrie 1995, Legea constituțională „Despre alegerile din Republica Kazahstan” a suferit 14 modificări și completări. În total, în această lege s-au introdus mai bine de 780 de modificări. Astfel, legislația electorală a țării a permis crearea unui sistem electoral care respectă principiile de bază în ceea ce privește promovarea, respectarea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului – așa cum au fost formulate în Documentul de la Copenhaga OSCE din 1990 –, cât și pe cele care stau la baza Constituției Republicii Kazahstan. Acestea sunt incluse în Legea constituțională privind alegerile și sunt detaliate în capitolele și articolele sale.

Cele mai multe schimbări conceptuale în legea electorală s-au făcut în anii 2004, 2007 și 2009. În anul 2004, au fost excluse alegerile non-alternative² și votul preliminar; a fost introdus un nou principiu de formare a comisiilor electorale – alegerea de către organele reprezentative locale în funcție de reprezentarea partidelor politice; a fost modificat principiul de întocmire a listelor electorale, alegătorii fiind înscrși în listă în funcție de locul de înregistrare a reședinței; au fost introduse garanții de acces egal al candidaților la mass-media; au fost extinse în mod semnificativ drepturile observatorilor interni și internaționali etc.

În iunie 2007, odată cu adoptarea în luna mai 2007 a unor amendamente la

² Alegeri în care există un singur candidat într-o circumscripție electorală.

Constituția Republicii Kazahstan, a fost definită o nouă procedură pentru formarea Camerei inferioare a Parlamentului și au fost extinse oportunitățile partidelor politice de a participa la lucrările comisiilor electorale, în special în ceea ce privește partidele politice care nu aveau un reprezentant în comisia electorală. Astfel, acestora li se dă dreptul de a delega un reprezentant cu drept de vot consultativ pentru perioada de pregătire și desfășurare a campaniei electorale și care se bucură de toate drepturile unui membru al comisiei electorale.

Una dintre schimbările majore aduse legislației electorale în 2009 a fost introducerea unui mecanism legal pentru formarea Camerei inferioare a Parlamentului, cu participarea a cel puțin două partide politice, chiar dacă celălalt partid nu trecea în alegeri pragul electoral de 7%. Astăzi, în Parlamentul nostru sunt trei partide politice care la ultimele alegeri din 2012 au reușit să depășească pragul electoral. Motivul introducerii acestui mecanism constă în faptul că, potrivit rezultatelor de la ultimul proces electoral din 2007 privind alegerea deputaților Camerei inferioare a Parlamentului, toate mandatele au revenit unui singur partid, întrucât celelalte partide nu au obținut un număr suficient de voturi pentru a trece pragul electoral de 7%. În plus, au fost aduse modificări articolelor care reglementează modul de desfășurare a campaniei electorale și asigurarea accesului egal la mass-media al tuturor candidaților și partidelor politice. De asemenea, s-a stabilit o dată unitară pentru desfășurarea alegerilor deputaților în organele reprezentative locale (maslikhat) în locul celor ce s-au retras.

Completările la legea electorală din anul 2011 includ aspecte referitoare la stabilirea și desfășurarea alegerilor prezidențiale anticipate. Potrivit acestora alegerile prezidențiale anticipate sunt stabilite prin decizia Președintelui și se organizează în termen de două luni de la data stabilirii lor, în conformitate cu normele prevăzute pentru următoarele alegeri prezidențiale. În urma desfășurării alegerilor prezidențiale anticipate următoarele vor avea loc peste

cinci ani. Astfel, termenele pentru realizarea operațiunilor electorale sunt hotărâte de către Comisia Electorală Centrală.

În anul 2013 au fost aduse alte completări la legea alegerilor în ceea ce privește calcularea duratei mandatului membrilor Senatului și Camerei inferioare a Parlamentului, aleși în cadrul alegerilor anticipate.

După câștigarea independenței Kazahstanului, cetățenii au participat la două referendumuri, șase alegeri prezidențiale, cinci procese electorale pentru alegerea deputaților în Camera inferioară a Parlamentului și la cinci alegeri ale organismelor de reprezentare la nivel local (maslikhat). În plus, începând cu anul 2009, de două ori pe an, alegătorii participă la alegerea deputaților în organismele de reprezentare la nivel local în locul celor ce s-au retras.

Se poate observa faptul că ultimii cinci ani au fost pentru țara noastră foarte bogați în evenimente electorale.

În luna aprilie 2011 au avut loc alegerile prezidențiale, iar la începutul anului 2012 alegerea deputaților în Camera inferioară a Parlamentului și în organismele de reprezentare la nivel local (maslikhat). În august 2013 au avut loc alegerile șefilor administrațiilor locale (guvernatorilor) în cele 2.457 de unități administrativ-teritoriale, iar în octombrie 2014 cele ale membrilor Senatului din Parlamentul Republicii Kazahstan.

În data de 14 februarie 2015, la Astana, a avut loc ședința Consiliului Adunării Generale a poporului kazah, în cadrul căreia vicepreședintele Adunării a adus la cunoștință numeroasele solicitări ale cetățenilor din toate regiunile țării în vederea organizării de alegeri anticipate prezidențiale la începutul anului curent. Membrii Adunării Generale a poporului kazah au susținut unanim această inițiativă. Totodată, s-a remarcat faptul că în anul 2016 ar fi trebuit organizate concomitent alegerile prezidențiale și cele parlamentare, și în acest context, în vederea respectării prevederilor art. 41 alin. (3) din secțiunea a III-a a Constituției, s-a considerat că este de preferat ca cele două procese electorale să fie

organizate în perioade diferite de timp. Inițiativa Adunării Generale a fost susținută de către membrii Parlamentului Republicii, care au făcut un apel către președinte pentru a lua decizia de organizare a alegerilor anticipate.

În data de 25 februarie președintele țării, Nursultan Nazarbayev, a semnat un decret privind stabilirea alegerilor prezidențiale anticipate pentru data de 26 aprilie 2015. Imediat după publicarea decretului, Comisia Electorală Centrală a început pregătirile pentru organizarea acestui proces electoral, în conformitate cu Constituția Republicii Kazahstan și legea electorală.

În data de 26 februarie Comisia Electorală Centrală a Republicii Kazahstan a aprobat Programul de evenimente majore și a anunțat începutul procesului de nominalizare a candidaților. Nominalizarea candidaților la președinție a avut loc în perioada 26 februarie – 15 martie 2015.

Dreptul de a desemna candidați la președinție aparține atât asociațiilor obștești republicane³, cât și cetățenilor, prin autonominizare. Astfel, Comisia Electorală Centrală a primit decizia conducerii celor două partide politice în vederea desemnării candidaților și 25 de cereri din partea cetățenilor, care își înaintau candidaturile prin intermediul autonominizării. Numărul total al candidaților s-a ridicat la 27 de persoane.

Comisia Electorală Centrală a întreprins acțiunile necesare pentru verificarea conformității cu cerințele stabilite de Constituție și legea electorală a candidaților la președinție.

Pentru realizarea procedurii de verificare a nivelului de cunoaștere a limbii

kazahe de către candidați, Comisia Electorală Centrală a creat o Comisie lingvistică, formată din cinci experți lingviști. În perioada 05 – 18 martie au avut loc 19 ședințe ale Comisiei lingvistice, în vederea evaluării competențelor lingvistice (cunoașterea limbii de stat) ale candidaților la președinție. Procedura de testare a fost dezvoltată în conformitate cu interpretarea oficială a Consiliului Constituțional al Republicii Kazahstan a conceptului de „fluență în limba de stat” și presupune verificarea capacității candidatului de a citi și a scrie corect, de a-și exprima cu ușurință ideile și a vorbi liber în public în limba kazahă.

Ca urmare a activității desfășurate, Comisia Electorală Centrală constată următoarele:

- 2 candidați nu au împlinit vârsta de 40 de ani;
- în conformitate cu concluziile Comisiei lingvistice, 2 candidați nu cunosc la un nivel optim limba de stat;
- 4 candidați nu s-au prezentat la ședințele Comisiei lingvistice;
- 3 candidați au refuzat participarea la procedura de stabilire a fluenței în limba de stat;
- 3 candidați și-au retras cererea de nominalizare;
- 7 candidați îndeplinesc cerințele Constituției și ale legii electorale. Pentru aceștia s-a decis emiterea modelului listei de susținători pentru colectarea de semnături în sprijinul lor.

În data de 27 februarie 2015 Comisia Electorală Centrală a decis reducerea termenului de eliberare a listelor de susținători și de validare a semnăturilor în ceea ce privește susținerea unui candidat la funcția de președinte al Republicii Kazahstan. Potrivit deciziei Comisiei Electorale Centrale, aceste liste au fost emise de către CEC în termen de două zile, după verificarea conformității candidatului cu cerințele stabilite de Constituție și Legea constituțională a Republicii Kazahstan „Despre alegerile din Republica Kazahstan”. Anterior, această procedură

³ Conform prevederilor din Legea nr. 3/1996 a asociațiilor obștești din Republica Kazahstan, asociațiile obștești în Kazahstan pot fi partide politice, syndicate și alte asociații ale cetățenilor, stabilite pe bază de voluntariat, cu scopul de a-și atinge obiectivele lor generale, care nu sunt în contradicție cu legislația națională. Acestea trebuie să fie organizații non-comerciale. Cele republicane sunt asociații care au subdiviziunile lor (filiale și reprezentanțe) pe teritoriul a mai mult de jumătate din regiunile Republicii Kazahstan.

dura cinci zile. De asemenea, perioada de verificare a autenticității semnăturilor în ceea ce privește susținerea unui candidat de către comisiile electorale teritoriale a fost redusă de la zece la cinci zile.

Decizia de a reduce termenul de punere în aplicare de către comisiile electorale a acestor proceduri electorale a fost adoptată de CEC, exclusiv în interesul candidaților.

Cu toate acestea, patru din cei șapte candidați nu au adunat numărul necesar de semnături, adică 1% din numărul total de alegători, cu alte cuvinte semnăturile a 93.012 de alegători din 11 regiuni ale țării.

Înregistrarea candidaților la funcția de președinte al Republicii Kazahstan s-a făcut inclusiv până la 25 martie 2015. În ziua de 25 martie, din cauza neprezentării documentelor necesare pentru înregistrare, Comisia Electorală Centrală a adoptat o rezoluție privind refuzul înregistrării celor patru candidați la funcția de președinte al Republicii Kazahstan.

Ulterior, Comisia Electorală Centrală a înregistrat trei candidați la funcția de președinte al Republicii Kazahstan, aceștia fiind: Nursultan Nazarbayev, Syzdykov Turgun Iskakov și Kusainov Abalgazi Kaliakparovich.

Începând cu data de 26 martie, candidații înregistrați împreună cu persoanele lor de încredere au demarat campania preelectorală. În acest sens, Comisia Electorală Centrală a adoptat o rezoluție privind stabilirea cuantumului cheltuielilor pentru candidații la președinția Republicii Kazahstan, acoperite din fondurile bugetului național. Conform legii electorale, statul garantează candidaților alocarea egală a fondurilor pentru prezentarea programelor lor electorale în mass-media. Fiecărui candidat i-au fost alocate fonduri pentru un discurs de 15 minute televizate, un discurs de 10 minute radio, precum și publicarea în presa scrisă a două articole ce nu depășesc volumul de 0,1 dintr-o foaie imprimată. Toți candidații s-au folosit de aceste garanții furnizate de stat.

De asemenea, în conformitate cu legea electorală, pentru desfășurarea campaniei candidații la președinție au dreptul de a crea fonduri electorale, care însumează fondurile personale ale candidatului, fondurile asociației obștești care l-a nominalizat și donațiile voluntare ale cetățenilor și ale altor organizații. În ceea ce privește materialele de campanie plătite din fondurile electorale ale candidaților, influența decisivă asupra numărului acestora a constat în resursele financiare disponibile.

În perioada 26 martie – 27 aprilie 2015 în mass-media națională și regională au fost publicate peste 39.000 de materiale pe probleme electorale. În general, candidații au avut acces egal la mass-media, iar alegătorii au putut să obțină informații complete, corecte și obiective despre toți candidații înregistrați pentru președinția Republicii Kazahstan.

Pentru sporirea eficienței în ceea ce privește informarea cetățenilor și asigurarea drepturilor lor de a participa la alegeri, la cererea Comisiei Electorale Centrale au fost pregătite 32 de clipuri de informare și mobilizare audio și video, difuzate de-a lungul întregii campanii electorale pe posturile naționale și regionale de televiziune cu cea mai mare audiență. Clipurile video au fost difuzate de televiziunea națională de aproximativ 2.000 de ori.

De asemenea, la recomandarea Comisiei Electorale Centrale au fost produse și afișate în toate regiunile țării 155 de panouri de informare și 1.068 de panouri de mobilizare cu conținut informațional de bază, în vederea încurajării cetățenilor de a participa la vot. Schițe ale acestor panouri au fost folosite la pregătirea unor module speciale, publicate începând din 20 martie în opt ziare cu tiraj la nivel național. În total, au fost publicate 48 de astfel de module. În ajunul zilei de votare, Comisia Electorală Centrală a făcut apel la conducerea companiilor de telefonie mobilă de a organiza distribuția centralizată a unui mesaj text tuturor abonaților de telefonie mobilă, prin care aceștia să fie informați despre ora și data votării. Această acțiune a fost realizată cu succes.

Activitatea Comisiei Electorale Centrale a fost desfășurată în mod public și deschis. În perioada campaniei electorale au avut loc 33 de ședințe CEC, în cadrul cărora au fost adoptate 66 de rezoluții. La toate ședințele comisiei au fost invitați reprezentanți ai mass-mediei și observatori. În perioada 26 februarie – 24 aprilie au fost publicate și difuzate pe posturile de televiziune și radio peste 190 de discursuri ale membrilor Comisiei Electorale Centrale a Republicii Kazahstan. De asemenea CEC a organizat și 20 de briefinguri pentru mass-media.

Totodată, Comisia Electorală Centrală a primit mai mult de 50 de întrebări și sugestii din partea alegătorilor și participanților la procesul electoral. Cele mai multe întrebări se refereau la activitatea comisiilor electorale, la campania electorală, votare și numărarea voturilor, la întocmirea listelor electorale și emiterea buletinelor de vot și la colectarea de semnături în sprijinul candidaților pentru președinția Republicii Kazahstan.

În total, pentru organizarea și desfășurarea alegerii anticipate a Președintelui Republicii Kazahstan au fost constituite 9.965 de comisii electorale. Dintre acestea, au fost 9.741 de comisii electorale de sector, 171 de comisii electorale raionale, 37 de comisii electorale municipale și 16 comisii electorale regionale, inclusiv pentru orașele Astana și Almaty. În total, în componența comisiilor electorale au lucrat aproximativ 70.000 de persoane.

Toți membrii comisiilor electorale au fost instruiți corespunzător. În perioada campaniei electorale, comisiile electorale teritoriale au organizat 629 de seminare, întâlniri, traininguri și alte evenimente de instruire juridică a funcționarilor electorali. În total, la acestea au participat aproximativ 80.000 de oameni. La 7 dintre seminare au participat și membrii Comisiei Electorale Centrale a Republicii Kazahstan.

De asemenea, Comisia Electorală Centrală a pus la dispoziția tuturor comisiilor electorale materialele metodologice necesare. Au fost editate 12 tipuri de pliante, manuale, culegeri, postere și alte materiale

imprintate, cu un tiraj total de peste 250.000 de exemplare. Totodată, aproximativ 10.665 de copii ale filmului educativ „Despre procedurile de vot în ziua alegerilor”, realizat pentru comisiile electorale ale secțiilor de votare, au fost distribuite pe CD-ROM tuturor comisiilor electorale raionale și teritoriale.

O atenție deosebită a fost acordată și activității privind elaborarea și actualizarea listelor de alegători. În baza listelor actualizate, prezentate pe sectoare la data de 5 aprilie 2015, s-a constatat că numărul de alegători a crescut cu mai mult de 213.000, în comparație cu datele de la 1 ianuarie 2015, astfel încât numărul total de alegători a fost de 9.514.988.

Practic, în fiecare raion și oraș din republică a fost creat un grup specializat de call centre. În total în țară au funcționat 423 de astfel de centre. Contactând telefonic call centre-ul din raionul sau din orașul natal, alegătorul putea verifica informațiile privind includerea în listele electorale, secția de votare la care a fost arondat etc. Informații referitoare la numerele de telefon ale call centre-urilor au fost publicate în presa locală.

A fost stabilită și o strânsă colaborare între comisiile electorale ale secțiilor de votare și Centrele de Servicii pentru Cetățeni (CSC), fiind posibilă, chiar în ziua votului, la solicitarea membrilor comisiei electorale ale secțiilor de votare, primirea promptă a certificatului de confirmare a înregistrării cetățenilor în acea comunitate, în cazul lipsei datelor din lista electorală.

Pentru a face posibilă votarea la orice secție de votare din țară, alegătorilor li s-a permis solicitarea, în avans, a buletinelor de vot.

Pentru a asigura deschiderea și transparența procesului electoral a fost creată instituția de observare internațională. Observarea internațională a alegerilor reprezintă unul dintre standardele pentru alegeri democratice, aspect prevăzut în secțiunea 8 din Documentul Reuniunii de la Copenhaga a Conferinței asupra dimensiunii umane a CSCE (OSCE) din anul 1990. Kazahstanul urmează strict această cerință, prin invitarea

de observatori internaționali pentru monitorizarea alegerilor.

În total, Comisia Electorală Centrală a acreditat 858 de observatori: 293 au fost reprezentanți ai BIDDO/OSCE, 410 ai Misiunii CSI, 10 ai Misiunii SCO, 15 ai Consiliului de cooperare al țărilor vorbitoare de limbi turcice, 11 ai Adunării Parlamentare a Țărilor Vorbitoare de Limbi Turcice, trei ai Organizației islamice de cooperare și 116 observatori din 37 de state străine. În plus, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Kazahstan a primit 168 de reprezentanți acreditați ai mass-mediei din 37 de țări străine. Astfel, alegerile au fost monitorizate de 1.026 de observatori din alte state, organizații internaționale și reprezentanți ai mass-mediei străine.

Activ s-au implicat în monitorizarea alegerilor și organizațiile publice kazahe. Printre acestea se numără „Comisia publică republicană pentru controlul alegerilor” și Asociația obștească republicană „Juriști pentru alegeri corecte”. La monitorizarea alegerilor și numărarea voturilor au participat peste 31.000 de persoane de încredere ale candidaților pentru președinție înregistrate, reprezentanți ai partidelor politice, asociații obștești și mass-media din Republica Kazahstan.

Pe parcursul întregii perioade a campaniei electorale, Comisia Electorală Centrală nu a primit nicio plângere, înregistrând doar un număr de 100 de referințe în care nu se semnalau încălcări grave ale legii de către candidați, alegători sau alte persoane participante la procesul electoral, ci în mare parte vizau clarificarea anumitor dispoziții ale legii privind alegerile.

Votarea a avut loc în data de 26 aprilie 2015, de la 7,00 până la 20,00, ora locală. Rata de participare la vot a fost de 95,21%. Pentru prima dată în istoria Kazahstanului, un număr impresionant de alegători și-a exprimat atitudinea civică și responsabilitatea politică pentru viitorul țării, prin exercitarea dreptului de a alege. Acest fapt, precum și creșterea nivelului de organizare a campaniei electorale au fost, în principal, remarcate

în comentariile observatorilor și experților locali și internaționali.

În conformitate cu datele prezentate de către comisiile electorale teritoriale regionale și municipale Astana și Almaty, Comisia Electorală Centrală a stabilit că din 9.547.864 de alegători incluși în listele electorale au participat la vot 9.090.920 de persoane, cu alte cuvinte 95,21%.

Voturile alegătorilor, în general pe țară, au fost distribuite după cum urmează:

- pentru Kusainov Abelgazi Kaliakparovich au votat 57.718 alegători (0,64% din numărul total de alegători prezenți la vot);

- pentru Nursultan Nazarbayev au votat 8.833.250 alegători (97,75% din numărul total de alegători prezenți la vot);

- pentru Syzdykov Turgun Isakovich au votat 145.756 (1,61% din numărul total de alegători prezenți la vot).

Potrivit legii privind alegerile și pe baza protocoalelor Comisiei Electorale Centrale, ale comisiilor electorale teritoriale regionale și municipale Astana și Almaty cu privire la rezultatele alegerii președintelui Republicii Kazahstan, Comisia Electorală Centrală a decis ca fiind ales președinte al Republicii Kazahstan pe Nursultan Nazarbayev. Anunțul oficial al rezultatelor alegerilor, aprobat de Comisia Electorală Centrală, a fost publicat în mass-media și postat pe site-ul oficial de internet al CEC.

După câștigarea independenței, Kazahstan a făcut pași mari în domeniul social-politic și în cel socioeconomic. Datorită succesului obținut s-a înscris, pe merit, în rândul țărilor cu creștere rapidă. Prin dezvoltarea potențialului său economic, țara, în mod constant, își îmbunătățește și sfera politică. Astfel, a fost format și dezvoltat cu succes un sistem multipartid și au avut loc alegeri democratice directe. În această ordine de idei, un pas important este și campania electorală recentă, mărturie a nivelului de consolidare a participării cetățenilor din țara noastră care, în mod clar și fără echivoc, și-au exprimat voința politică și au contribuit la dezvoltarea viitoare a țării.

Despre autor:

Kuandyk TURGANKULOV a absolvit în 1971 Institutul Politehnic Kazah ca inginer-economist și în 2000 Universitatea din „Kaynar” ca avocat. A fost vicepreședinte al Comisiei Electorale Centrale a Republicii Kazahstan (CEC) din ianuarie 1996 și a fost numit în ianuarie 2007 președinte al CEC Kazahstan.

Bibliografie:

- Legea constituțională „Despre alegerile din Republica Kazahstan”, cu modificările și completările ulterioare, disponibilă la http://election.kz/portal/page?_pageid=153,75186&_dad=portal&_schema=PORTAL
- Constituția Republicii Kazahstan, disponibilă la http://www.parlam.kz/en/constitution#_Toc150237529
- Legea nr. 3/1996 a asociațiilor obștești din Republica Kazahstan, disponibilă la http://adilet.zan.kz/eng/docs/Z960000003_

NOTĂ: Pentru mai multe informații privind organizarea și desfășurarea alegerilor prezidențiale din Kazahstan din anul 2015:

OSCE/ODHIR, *Election Observation Mission. Republic of Kazakhstan – Early Presidential Election, 26 April 2015. Statement of Preliminary Findings and Conclusions*, disponibil la <http://www.osce.org/odihr/elections/kazakhstan/153566?download=true>

Central Election Commission of the Republic of Kazakhstan, *Comment by the Central Election Commission of the Republic of Kazakhstan as of 18 May 2015 to the Statement of Preliminary Findings and Conclusions of the OSCE/ODIHR Election Observation Mission at early presidential election in the Republic of Kazakhstan called on 26 April 2015*, disponibil la http://election.kz/portal/page?_pageid=153,2289230&_dad=portal&_schema=PORTAL

SCURTE CONSIDERAȚII PRIVIND LIMITA ȘI CONTINUITATEA MANDATELOR PREZIDENȚIALE ÎN AMERICA LATINĂ TENDINȚE ELECTORALE

Dr. Rustin-Petru CIASC

Judecător,

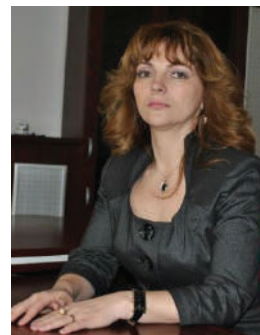
Președintele Tribunalului Caraș-Severin

Mariana-Gabriela STUPARU

Judecător,

Vicepreședintele Tribunalului Caraș-Severin

Abstract:

The aim of this article is to highlight the differences among the various developing countries in Latin America, differences determined not only by the level of economic development, but by the degree of democracy and the historical traditions too. It was held at the same time the need for recourse to the comparisons with the situation in other countries, especially from Africa and North America.

Keywords: election, presidentialism, democracy, power, constitution

Abstract:

Țelul acestui articol este de a reliefa diferențele dintre diferitele țări în curs de dezvoltare din America Latină, diferențe determinate nu doar de nivelul de dezvoltare economică, dar și de gradul de democrație și de tradițiile istorice. S-a apreciat în același timp necesitatea de a recurge la comparații cu situația din alte țări, în special din Africa și America de Nord.

Cuvinte-cheie: alegere, prezidențialism, democrație, putere, constituție

Tema realegerii în funcția de președinte al unui stat se impune a fi analizată în strânsă legătură cu ansamblul sistemului instituțional modelat după logica fiecărui tip de regim. Astfel, realegerea în funcția de șef de stat sau de guvern (aceasta din urmă proprie în special monarhiilor sau țărilor unde șeful statului are un rol mai degrabă decorativ) este tratată într-o manieră diferită, potrivit sistemelor constituționale care variază de la caz la caz. Cert este că posibilitatea realegerii este influențată de mai mulți factori, cei mai importanți dintre aceștia fiind reprezentați de durata mandatului aferent funcției respective, prerogativele conferite persoanei care ocupă funcția respectivă, existența sau nu a unor controale instituționale reale dată fiind existența potențială a unor mecanisme de limitare a regimului constituțional, obiceiurile și tradițiile electorale și istorice, alternanța la putere sau dorința de a asigura continuitatea la conducerea statului sau a guvernului.

Sistemele parlamentare, prezidențiale sau monarhice nu pot fi comparate din punctul de vedere al perioadelor în care liderii statelor respective își exercită funcția predominantă în stat, sau cel puțin nu este pertinentă o astfel de comparație. În fapt, în unele dintre acestea șeful statului deține un rol mai degrabă simbolic decât unul efectiv, în ciuda diferențelor și excepțiilor, pe câtă vreme în altele rolul de conducere este consolidat prin cumulara ambelor funcții executive de prim-plan, adică atât conducerea statului, cât și cea a guvernului. În această ultimă privință trebuie însă menționat faptul că funcția de prim-ministru nu are limite în ceea ce privește posibilitatea de reexercitare, titularul acesteia putând să o piardă în orice moment și să o continue întotdeauna când deține sprijinul necesar din partea Parlamentului. Din contră, președintele unui stat este în principiu independent de forul legislativ și guvernează, cel puțin teoretic, până i se epuizează mandatul dobândit prin alegeri.

Secolul XXI este caracterizat la nivel internațional de diferite variante și tipuri de mandate prezidențiale, atât din punctul de vedere al duratei acestora, cât și din perspectiva posibilității de realegere a unui candidat în funcția respectivă. În

perioada anilor '80, țările care se angajau pe drumul democrației urmau recomandarea de interdicere a realegerii imediate, existând o anumită asociere între aceasta, continuarea puterii și existența guvernelor militare care își extindeau dominația fără să prevadă un termen la care aceasta să înceteze. Unele țări și-au menținut sistemul de realegere în funcția de președinte, cu interdicția continuității mandatelor, în timp ce altele au manifestat o severitate mai pronunțată, interzicând la modul absolut posibilitatea realegerii în funcția executivă respectivă sau eventual s-au mulțumit doar să limiteze numărul de mandate prezidențiale, fără a interveni în legătură cu caracterul succesiv al acestora.

Când sistemele democratice au început să revină în America Latină, în decada reprezentată de anii '80, urmând unor ani de conducere autoritară și dictatură militară, foarte puține state din regiune (Republica Dominicană, Nicaragua, Paraguay, Cuba) permiteau realegerea în funcția prezidențială pentru mai multe mandate consecutive.

Ulterior, în deceniul următor, respectiv cel al anilor '90, s-a extins sistemul de realegere imediată, procesul variind, cu mențiunea că în puține cazuri s-a ajuns la varianta extremă a realegerii nelimitate (cum este cazul Venezuelei, care a prevăzut această posibilitate în 2009). Trendul incipient în această direcție, la nivelul unor state mai mari din zona geopolitică respectivă a fost perceput la mijlocul anilor nouăzeci, când președintele Alberto Fujimori în Peru (1993), apoi Carlos Menem în Argentina (1994) au introdus dreptul de a fi ales în funcția de președinte al statului pentru două mandate consecutive¹. În 1998 a urmat Brazilia, în 1999 Venezuela, reforme constituționale în acest sens fiind adoptate apoi în Columbia (2004), Ecuador (2008), Bolivia (2009), Nicaragua (în 2014 prevăzându-se posibilitatea realegerii nelimitate)².

Se consideră că acest tip de realegere nelimitată reprezintă un factor determinant pentru întărirea prerogativelor prezidențiale, ridicând însă totodată riscul periclitării caracterului democratic și republican al unui

¹ <http://www.opendemocracy.net>

² *Ibidem*.

regim politic. Există pe de altă parte o mare probabilitate ca unele țări care adoptă drumul populismului latino-american să adopte în anii următori sistemul de realegere nelimitată în funcția prezidențială, o alternativă mai atenuată constând în reglementarea posibilității realegerii pentru un al treilea mandat³, în condițiile în care regula impusă de democrațiile de tip nord-american, european și chiar din numeroase țări africane este ca numărul mandatelor prezidențiale să fie maximum două.

Modelul democratic din Statele Unite ale Americii prevede în acest sens posibilitatea președintelui de a obține un al doilea mandat de patru ani, însă în condițiile în care există un sistem instituțional de contragreutăți și frâne reprezentat, între altele, de rolul important al Senatului, de rolul activ al Curții Supreme de Justiție, precum și de însăși structura federală a statului, aceasta compensând ipotetica încercare de acumulare excesivă de putere, alături de celelalte elemente care operează în același sens (bipartidismul, existența unor agenții subordonate Guvernului în interiorul aparatului executiv)⁴.

În schimb, în America Latină nu a putut funcționa un sistem instituțional similar, încercările făcute în acest sens derivând adesea spre un sistem prezidențial de mână forte, hipertrofic, caracterizat prin încălcarea principiilor separației puterilor în stat. S-a pus accent în mai multe cazuri pe rolul predominant al executivului, separarea reală a puterilor în stat fiind înlocuită cu subordonarea puterii legislative și cu dependența puterii judiciare de cea executivă. S-a întâmplat uneori să se ajungă la un conflict instituțional ireductibil fie între executiv și legislativ, fie între executiv și puterea judiciară, ajungându-se chiar la situații de izolare interorganică și interinstituțională.

Ca atare, în regiunea Americii Latine s-au produs în cursul anilor '90

o serie de reforme constituționale care au inclus posibilitatea realegerii imediate în Peru, Argentina și Brazilia, deschizându-se astfel calea creșterii numărului de reforme în favoarea realegerii. Argumentele pro și contra în acest sens presupun o analiză concretă a situațiilor de fapt, analiză ce urmează să fie efectuată în strictă relaționare cu situația unor țări nu doar din America de Nord (modelul democratic pentru multe țări din America Latină), ci și de pe continentul african.

Actualmente, 14 din cele 18 țări din regiunea iberoamericană permit realegerea în funcția prezidențială prin diferite metode. Venezuela și Nicaragua, după cum s-a arătat mai sus, autorizează realegerea nelimitată, neexistând un număr limitativ de mandate în acest sens. La rândul lor, Argentina, Columbia, Bolivia, Ecuador și Brazilia permit realegerea pentru mai multe mandate consecutive, numărul acestora fiind însă limitat (de regulă la două, putându-se astfel vorbi de o singură realegere, cu mențiunea că în Brazilia există și posibilitatea depunerii unei candidaturi ulterioare de către candidatul care a deținut anterior două mandate care puteau fi și succesive, însă un potențial al treilea mandat nu putea fi consecutiv). În ceea ce le privește, Panama, Republica Dominicană, Costa Rica, Peru, El Salvador, Uruguay și Chile autorizează exclusiv realegerea după o pauză de unu sau două mandate prezidențiale. Singurele state din regiune care interzic realegerea sunt Honduras, Guatemala, Mexic și Paraguay⁵. Se poate constata că în regiunea latino-americană există cinci variante privind derularea mandatelor prezidențiale, respectiv număr nelimitat de mandate, posibilitate de realegere succesivă permisă o singură dată (urmată de o posibilitate viitoare de a candida din nou, după o anumită perioadă de timp), posibilitate de realegere succesivă unică (fără opțiunea de a mai candida în viitor), interzicerea realegerii imediate (existând posibilitatea realegerii după o anumită pauză, de unul sau mai multe mandate), precum și interzicerea oricărei realegeri.

³ John M. Carey, *The Reelection Debate in Latin America*, în *Latin America Politics and Society*, vol. 45, nr. 1, 2003.

⁴ Fred W. Riggs, *The Survival of Presidentialism in America: Para-Constitutional Practices*, în *International Political Review*, vol. 9, nr. 4, 1998, p. 247.

⁵ <http://www.opendemocracy.net>

La extremele spectrului de variante enumerate mai sus regăsim pe de o parte posibilitatea realegerii nelimitate, iar pe de altă parte imposibilitatea absolută a realegerii în funcția de președinte al statului. Urmează apoi posibilitatea realegerii imediate pentru un singur mandat, aceasta putând fi deschisă (când președintele statului reales deja o dată poate fi candidat după ce s-a scurs o perioadă de timp) sau închisă (când candidatul reales are interdicție ulterioară de a candida, acesta fiind de altfel și cazul democrației de tip nord-american). Realegerea neconsecutivă sau alternativă are drept repere fie ani clar stabiliți, fie perioade intermediare, diferitele opțiuni fiind susținute pe baza unor fundamente distincte. Astfel, în ceea ce privește realegerea alternativă, în doctrină se apreciază⁶ că este vorba de o formulă eclectică în măsura în care permite realegerea, însă nu imediată. O astfel de formulă ar avea avantajul că ar permite accesul la președinția statului celui care și-a dovedit experiența în exercitarea funcției publice, evitându-se în același timp unele dintre problemele relaționate în mod obișnuit cu realegerea (cum ar fi o competitivitate diminuată în cursa electorală, conferirea unui avantaj candidatului care deține deja funcția, un potențial abuz de putere). Pe de altă parte, interzicerea absolută a realegerii este argumentată pe baza încercării de evitare a personalizării regimului de stat, dublată de inerente abuzuri, alternarea liderilor fiind tocmai justificarea motivării instituirii unei astfel de interdicții.

După cum s-a observat chiar în Statele Unite, posibilitatea de realegere imediată a candidatului aflat în funcție atrage o serie de avantaje pentru acesta, cum ar fi recunoașterea sau vizibilitatea publică pe care o deține persoana care exercită deja funcția prezidențială, expunerea continuă prin mijloacele de comunicare în masă, posibilitățile care izvorăsc din desfășurarea ansamblului de relații publice pe care le stabilește instituția prezidențială în raporturile cu sectoarele publice și private din țară și din

afara țării, accesul la sursele de finanțare care provin de la guvern, eventuala utilizare a formațiunii politice aflate la putere, precum și a aparatului organizatoric instituit de aceasta⁷.

Fără îndoială însă că în cazul posibilității exercitării unui număr nelimitat de mandate, ansamblul de avantaje conferite candidatului care deține deja funcția prezidențială este de natură a-l plasa într-o situație structurală care ar compromite serios caracterul competitiv specific unei democrații autentice. Cu toate acestea, există unii autori care au adus argumente și în favoarea acestui tip de alegere. Astfel, Alexander Hamilton, unul dintre părinții fondatori ai Statelor Unite, afirma că „nimic nu pare mai plauzibil la prima vedere și nici nu rezultă mai nefondat la o analiză mai minuțioasă, decât un proiect aflat în conexiune cu punctul de vedere potrivit căruia șeful statului trebuie să își exercite funcția pe o perioadă determinată, fiind apoi exclus de la continuarea acesteia, fie pentru o perioadă limitată, fie perpetuu; această excludere ar produce aproape aceleași efecte în ambele variante și ar fi mai degrabă dăunătoare decât benefică”⁸. Pentru Hamilton, realegerea era necesară pentru ca poporul să poată prelungi mandatul prezidențial al celui care a dat dovadă de merite și virtuți reflectate în gestiunea funcției publice, excluderea acestuia atrăgând mai multe probleme decât avantaje. Printre problemele enumerate de autor se plasează, în afară de privarea comunității de un om care a acumulat experiență și pricepere în exercitarea funcției, creșterea tentației de a se recurge la scopuri mercenare, apariția unui risc de schimbare a unor optici politice care s-au dovedit viabile (prin schimbarea de indivizi), precum și diminuarea sau chiar estomparea câștigurilor democratice⁹.

Panorama sistemelor de realegere prezidențială în America Latină a fost și continuă să fie variată, aceasta manifestându-se și în ceea ce privește durata mandatului

⁶ Pedro S. Pacheco, *La otra arena de la competencia. El inicio de un verdadero proceso de democratización?*, în Revista Andina de Estudios Políticos, nr. 3, 2011.

⁷ Richard M. Pius, *The American Presidency*, Ed. Basic Books, New York, 1979.

⁸ Alexander Hamilton, *El Federalista*, Ed. Madison y Jay, Ciudad de Mexico, 1994, p. 308.

⁹ *Ibidem*.

prezidențial. Caracterul comun al sistemelor în care este permisă realegerea imediată, pentru o singură dată sau de mai multe ori, este tot modelul nord-american, în speță un mandat de patru ani. Mai precis, această durată de mandat caracterizează sistemele constituționale din Brazilia, Columbia, Argentina și Ecuador (unde realegerea este imediată pentru cel de-al doilea mandat), fiind însă caracteristică inclusiv unor țări în care realegerea este alternativă, cum ar fi Chile, Panama sau Costa Rica. Nu este lipsit de semnificație nici faptul că în două dintre cele patru țări în care există prohibiția realegerii (Honduras și Guatemala), durata mandatului prezidențial este tot de patru ani. În schimb, în Venezuela, unde după cum s-a arătat mai devreme nu există limită la numărul de mandate, durata mandatului prezidențial este foarte lungă, de șase ani. Practic, o astfel de durată a unui mandat prezidențial nu se mai întâlnește în regiunea analizată decât în cazul Mexicului, unde însă mandatul prezidențial este unic. Putem de asemenea remarca faptul că în țările în care posibilitatea realegerii nu este imediată, durata mandatului prezidențial este mai lungă, respectiv de cinci ani (cazul Uruguay-ului, al Republicii El Salvador, al Republicii Nicaragua și al Republicii Peru), logica rezidând în faptul că ar fi mai rezonabilă o durată mai lungă a unui mandat care nu poate fi repetat imediat.

Pe parcursul articolului s-a recurs adesea la comparații cu sistemul nord-american, însă repere elocvente pentru cele prezentate pot fi culese și din alte zone geografice. Exemple de ilustrare a perpetuării unor persoane în funcția prezidențială fără limite temporale sunt oferite, în special, de Africa. Într-adevăr, pe acest continent se înregistrează și în prezent cazuri de exercitare a unor mandate prezidențiale pe o perioadă foarte lungă de timp, șefii statelor respective exercitând prerogativele specifice funcției aferente practic fără nicio limită. Este în primul rând cazul Republicii Zimbabwe, unde președintele exercită funcția respectivă de 33 de ani, apoi al Sudanului, unde președintele este în funcție de 24 de ani, urmat de exemplul Republicii Ciad (președintele se menține în funcție de 23 de ani), al Republicii Etiopia

(mandat prezidențial exercitat de 22 de ani) și al Republicii Eritreea (mandatul fiind exercitat de 20 de ani). Se constată așadar că în câteva țări au fost consolidate mandate prezidențiale pe viață, practic niște monarhii prezidențiale *de facto*.

Totuși, cazurile prezentate mai sus reprezintă niște excepții, regula fiind cea a numărului limitat de mandate prezidențiale, mandatul prezidențial putând fi de pildă reînnoit o singură dată în majoritatea țărilor de pe continent, de două ori în Republica Seychelles și fără limită în Zimbabwe, Angola, Burkina Faso, Gabon, Djibouti, Guineea Ecuatorială, Uganda, São Tomé și Príncipe, Togo, Ciad, Insulele Mauritius, Camerun, Algeria, Gambia. Din punctul de vedere al duratei, cele mai scurte mandate prezidențiale sunt prevăzute în Africa anglofonă (patru ani) și cele mai lungi în Africa francofonă (șapte ani). Tot în zona fostelor colonii franceze se situează cele mai multe țări în care președintele poate fi reales de un număr de ori nedefinit. Ca și în America Latină, durata unui mandat prezidențial poate fi de patru ani (Nigeria, Comore și Ghana), de cinci ani (Zambia, Tanzania, Senegal, Ciad, Sierra Leone, Togo, Sudan, Tunisia, Tanzania, Seychelles, Angola, Burkina Faso, Eritreea, Republica Guineea, Kenya, Mali, Namibia, Uganda, Republica Democrată Congo, Africa de Sud, Benin, Burundi, Gambia, Insulele Mauritius, Malawi, Mauritania, Namibia, São Tomé și Príncipe, Algeria, Niger), de șase ani (Libia, Etiopia, Djibouti) sau de șapte ani (Gabon, Rwanda, Republica Congo, Guineea Ecuatorială, Camerun)¹⁰.

Se poate constata așadar că nu doar în America Latină se întâlnesc tendințe diferite în ceea ce privește durata și posibilitatea de reînnoire a unui mandat prezidențial, reglementările fiind într-un continuu dinamism. Astfel, în Ibero-America sau în America Latină se plasează pe de o parte tendința limitării puterii președintelui, iar pe de altă parte cea a posibilității acordate unui șef de stat de a guverna atât timp cât poporul dorește acest lucru. Dilema principală pare

¹⁰ <http://www.pambazuka.org/fr>.

să se concretizeze în modalitatea în care s-ar putea reduce prin măsuri instituționale mandatul unui președinte care și-a pierdut prestigiul, dar căruia constituția din statul respectiv îi permite să se mențină la putere pentru o perioadă nedefinită, în opoziție cu posibilitatea instituită de alternativa legitimă de realegere a unui candidat care a deținut funcția prezidențială, realegere nelimitată în timp. Acest tip de realegere nedefinită, deși nu implică în mod obligatoriu convertirea regimului din țara respectivă într-un autoritarism competitiv sau hegemonic, poate totuși atrage riscul unei alunecări progresive spre o formă de regim mai puțin democratică. S-a

întâmpnat de altfel adesea ca în America Latină să existe o absență marcantă de controale constituționale, astfel încât puterea tot mai mare acumulată de șeful statului să determine – prin apetențe reelecționiste, inginerii instituționale sau de tip regim autoritarist – o perpetuare accentuată a personalismului, dublată de o cultură de tip caudillo, cu accente pronunțate de populism. S-a demonstrat istoric că interzicerea realegerii imediate a putut constitui un remediu împotriva acestor caracteristici, înregistrându-se situații în care instituțiile competente au manifestat o severitate mai accentuată în raport cu posibilitatea continuării funcției de șef de stat.

Despre autori:

Judecător dr. Rustin-Petru CIASC este absolvent al Facultății de Drept „Nicolae Titulescu” din cadrul Universității din Craiova, promoția 1998. În anul 2006 a absolvit cursurile masterale în specialitatea „Drept comunitar și integrare europeană”, la Facultatea de Drept din cadrul Universității „Tibiscus” Timișoara. În anul 2014 a obținut titlul de doctor în disciplina științe penale al Școlii Doctorale din cadrul Universității de Vest Timișoara. Este membru în Asociația de Științe Penale, filiala Vrancea. A fost numit în funcția de judecător la 1.11.1999. În perioada 2006 – 2010 a exercitat funcția de vicepreședinte al Tribunalului Caraș-Severin, iar din anul 2010 deține funcția de președinte al aceleiași instanțe, desfășurându-și totodată activitatea în cadrul Secției penale. Este autorul mai multor articole și lucrări științifice. A condus mai multe birouri electorale județene în Circumscripția Electorală nr. 11 Caraș-Severin. De asemenea, este un foarte bun vorbitor de limbă spaniolă, franceză, italiană, engleză și portugheză.

Judecător Mariana-Gabriela STUPARU este absolventă a Facultății de Drept din cadrul Universității București, promoția 1990. A urmat cursurile postuniversitare, specializările drept penal și drept comercial, în cadrul Universității de Vest Timișoara, în perioada 1998 – 1999. În anul 2005 a absolvit cursurile masterale în specialitatea „Drept penal și științe penale”, la Facultatea de Drept din cadrul Universității „Vasile Goldiș” din Arad. Este membru în Asociația de Științe Penale, filiala Vrancea și I.S.A.R. „Paul Negulescu” Sibiu. A fost numită în funcția de judecător la 1.09.1990, iar din anul 2011 deține funcția de vicepreședinte al Tribunalului Caraș-Severin, desfășurându-și activitatea în cadrul Secției penale. A condus mai multe birouri electorale județene în Circumscripția Electorală nr. 11 Caraș-Severin. Deține abilități de vorbire în limba spaniolă, engleză și germană.

Bibliografie:

- Carey, John M., *The Reelection Debate in Latin America*, în *Latin America Politics and Society*, vol. 45, nr. 1, 2003
- Hamilton, Alexander, *El Federalista*, Ciudad de Mexico, Ed. Madison y Jay, 1994
- Pedro S., Pacheco, *La otra arena de la competencia. El inicio de un verdadero proceso de democratización?*, în *Revista Andina de Estudios Políticos*, nr. 3, 2011
- Pius, Richard M., *The American Presidency*, New York, Ed. Basic Books, 1979
- Riggs, Fred W., *The Survival of Presidentialism in America: Para-Constitutional Practices*, în *International Political Review*, vol. 9, nr. 4, 1998
- <http://www.opendemocracy.net>
- <http://www.pambazuka.org/fr>

RAPOARTE, SINTEZE ȘI INFORMĂRI

REPORTS, SYNTHESSES AND BRIEFINGS

„EXPERT ELECTORAL” PROPUNE UN „TUR” AL FILIALELOR AEP PENTRU A VEDEA CE FAC ACESTEA ATUNCI CÂND NU SUNT ALEGERI

Revista „Expert Electoral” propune un tur al filialelor Autorității Electorale Permanente (AEP) pentru a cunoaște măcar o mică parte din munca lor dintr-un an fără alegeri, așa cum este 2015, și pentru a răspunde unei întrebări adresate adeseori directorilor acestora: „Ce faceți voi când nu sunt alegeri?”

Această întrebare pleacă de la opinia pe care unii o au, potrivit căreia AEP ar lucra efectiv numai în anii electorali. În mod cert, o asemenea percepție are la bază o cunoaștere incompletă referitoare la atribuțiile instituției noastre, cele ale aparatului central, ale filialelor și ale birourilor județene. Totodată, deși publicul este informat în privința realizărilor instituției noastre, rareori sunt cunoscute eforturile din spatele acestora, care sunt depuse de întreaga echipă a Autorității.

De exemplu, în doar patru luni din acest an, cele opt filiale au desfășurat 1.769 de activități în teritoriu, de îndrumare și control la autorități ale administrației publice locale – primării, servicii publice comunitare locale de evidență a persoanelor.

Deși datele statistice arată realizările filialelor AEP, pentru a înțelege eforturile din spatele acestora vă propunem ca exemplu o privire asupra realității din spatele cifrelor, doar pentru una dintre filialele Autorității. Astfel, pentru directoarea filialei Nord-Vest, Oana Tuluc, activitatea din primele patru luni ale anului 2015 înseamnă: **„Peste 19.000 km străbătuți pentru instruire și control, echivalentul a de șase ori turul granițelor țării.”**

Oana Tuluc: „Din păcate, cifrele reprezintă doar o statistică seacă și nu reflectă decât parțial realitatea.

Realitatea constă în munca din spatele cifrelor. De exemplu, o zi de control înseamnă trei zile de activitate, în care se pregătește și se efectuează controlul, urmat de redactarea documentelor ulterioare acestuia (note, referate, rapoarte, deconturi etc.).

Pentru a pregăti activitatea de control, notificăm unitatea ce urmează să fie controlată, verificăm activitatea acesteia în Registrul electoral, precum și ultimul proces-verbal încheiat, cu sau fără măsuri/sancțiuni, și întocmim toate documentele pentru deplasare.

În vederea realizării activității de control, ne deplasăm la unitatea administrativ-teritorială controlată, avem discuții cu persoanele abilitate, întocmim procesul-verbal de control și lista de verificare, acordăm îndrumare electorală și pe tema Registrului electoral, evaluăm condițiile oferite de locațiile secțiilor de votare și aplicăm sancțiuni contravenționale – acolo unde este cazul.

Și doar simpla enumerare a acestor activități lasă neatins poate cel mai important aspect al muncii desfășurate, anume contactul permanent pe care îl păstrăm cu personalul din structurile administrative locale atât pentru a putea implementa, în condiții optime, procedurile de lucru, cât și pentru a fi capabili să identificăm eventuale sincope în procesul de comunicare interinstituțional.

Statistic, activitatea filialei noastre se cuantifică astfel:

- **Județe afiliate:** Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu Mare și Sălaj;
- **16 acțiuni desfășurate la nivelul instituțiilor implicate în procesul electoral** (instituțiile prefectului, serviciile teritoriale pentru imigrări, consilii județene);

- **249 de activități de îndrumare și control electoral** (219 primării și 30 de servicii publice comunitare de evidență a persoanelor), în urma cărora s-au aplicat **16 sancțiuni contravenționale**;

- **8 acțiuni de control al activității partidelor politice și al campaniilor electorale efectuate la filiale județene ale partidelor politice, soldate cu 4 sancțiuni**;

- **5 acțiuni de informare și educare** în rândul elevilor claselor a XII-a și al studenților din anul I, aceștia fiind primii beneficiari ai campaniei cu tema „Implicarea

tinerilor în derularea proceselor electorale”, desfășurate cu prilejul celebrării Zilei Internaționale a Alegerilor.

Concluzionând, voi structura statistica anterioară dintr-o altă perspectivă, reprezentând ceea „ce nu se vede”, dar poate fi cuantificat: **peste 1.345 de convorbiri telefonice, 1.230 de acțiuni de corespondență electronică și peste 19.200 km de deplasări în teritoriu** în primul trimestru al acestui an. Distanța aceasta înseamnă de aproape șase ori lungimea frontierelor României.”

PERCEPȚIA ȘI OPINIA TINERILOR ASUPRA PROCESELOR ELECTORALE DIN ROMÂNIA

RAPORT DE CERCETARE

Bogdan FARTUȘNIC, consultant parlamentar
Oana ANDREI, consultant parlamentar

Abstract:

During the period between February and April 2015, the Permanent Electoral Authority conducted a study on the perception and opinion of young people on political and electoral subjects in Romania. The study represents a continuation and a completion of a similar research with the following title: "The young people interests in the political life", carried out in the spring of 2011. The Permanent Electoral Authority aims to establish the regular realization of such projects, which are very important in order to fulfill the legal duties that the institution has in the field of information and electoral training of the

citizens. From this point of view, the young people and women represent target groups for research purposes, this study being the third conducted by the Permanent Electoral Authority in the last four years. According to the main conclusions drawn after analyzing the results, young people are increasingly interested in participating in the vote process and, in an overwhelming share, believe that the electoral process in Romania is free and fair. Also worth noting is the increasing share of young people who are familiar with the activity of PEA, from 25% in 2011, when they were first interviewed on the subject, to 40% in 2015.

Introducere

Autoritatea Electorală Permanentă a desfășurat în perioada februarie-aprilie 2015 un studiu referitor la opinia și percepția tinerilor asupra subiectelor politice și electorale din România. De asemenea, au fost incluse și întrebări menite să măsoare nivelul de cunoștințe al tinerilor în legătură cu subiectele esențiale referitoare la organizarea democratică a țării. Studiul reprezintă o continuare și o completare a unei cercetări asemănătoare cu titlul „Interesul tinerilor pentru viața politică”, efectuată în primăvara anului 2011.

Autoritatea Electorală Permanentă își propune realizarea periodică a unor astfel de proiecte, foarte importante pentru îndeplinirea atribuțiilor legale pe care le are instituția în domeniul informării și instruirii electorale a cetățenilor. Din acest punct de vedere, tinerii și femeile reprezintă grupuri-țintă predilecte de cercetare, studiul de față fiind al treilea finalizat de Autoritatea Electorală Permanentă în ultimii patru ani.

Eșantionul cercetării a fost format din 1.114 tineri de ambele genuri cu vârste cuprinse între 16 și 24 de ani, provenind din mediul rural și urban. Din punctul de vedere

al structurii eșantionului utilizat se pot reliefa următoarele caracteristici: 59,1% dintre persoanele participante au vârsta peste 18 ani, 59% provin din mediul urban și 62,7% sunt de gen feminin, iar în cazul fiecărui criteriu diferența până la 100% aparține categoriei opuse. Metoda de cercetare utilizată a fost

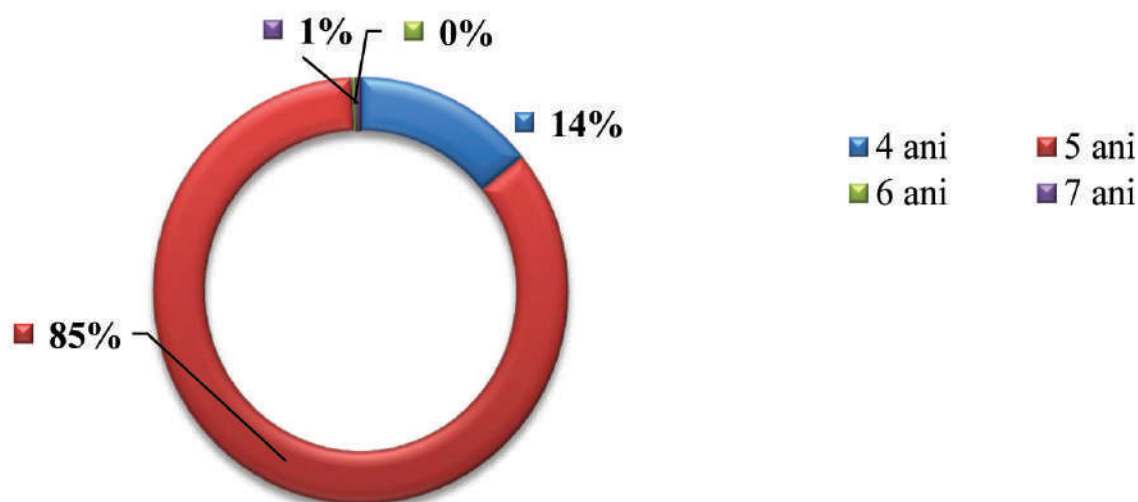
cantitativă și instrumentul folosit pentru înregistrarea opiniilor respondenților a fost un chestionar cu întrebări închise, autoaplicat, completarea durând aproximativ trei minute. Datele au fost colectate prin efortul personalului filialelor teritoriale ale Autorității Electorale Permanente.

Analizarea și interpretarea rezultatelor

Primele două întrebări incluse în structura chestionarului au avut rolul să testeze nivelul de bază al cunoștințelor tinerilor despre viața politică din România, anume indicarea corectă a duratei mandatului prezidențial și a organului repre-

zentativ suprem cu rol de unică autoritate legiuitoare a țării. Peste 85% dintre participanții la studiu au oferit răspunsul corect la prima întrebare, respectiv că Președintele României are un mandat de 5 ani, potrivit Constituției.

Potrivit Constituției, care este durata mandatului Președintelui României?

A doua întrebare a înregistrat o distribuție mult mai omogenă a răspunsurilor, chiar dacă varianta corectă (Parlamentul) a adunat cele mai multe nominalizări, peste 46% din total. Trebuie subliniat faptul că variantele eronate de răspuns au cumulat 54%, respectiv „Guvernul” – 21%, „Președinția” – aproape 13% și „Curtea Constituțională” – 20%. Un astfel de rezultat poate reprezenta un indiciu pentru nece-

sitatea desfășurării unor campanii de informare în rândul tinerilor, având ca obiectiv clarificarea și fixarea unor noțiuni de bază cum sunt cele incluse în studiu.

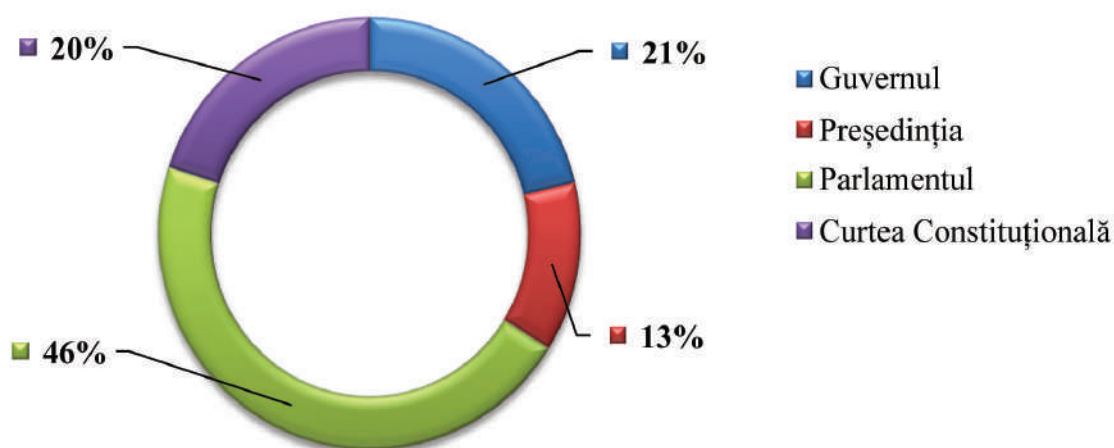
Atingerea obiectivului privind o implicare din ce în ce mai puternică a tinerilor în viața socială și politică depinde într-o mare măsură de modul în care aceștia percep funcționarea democratică a instituțiilor țării.

Prin intermediul întrebării numărul trei s-a dorit înregistrarea opiniei tinerilor despre corectitudinea alegerilor desfășurate în România și percepția asupra interesului reprezentanților aleși pentru rezolvarea problemelor cetățenilor. În acest scop au fost utilizate trei afirmații, respondenții urmând să-și exprime acordul sau dezacordul cu ajutorul unei scale Likert în patru trepte.

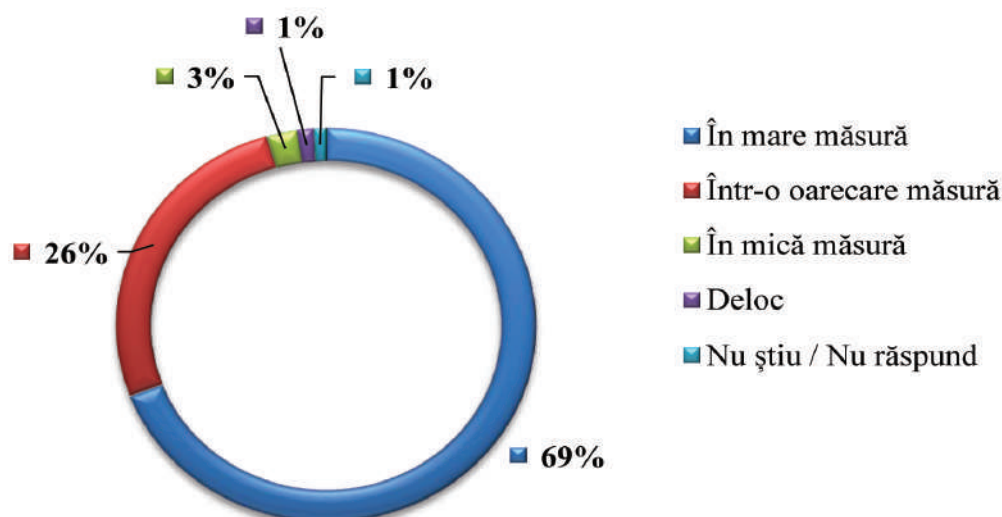
Afirmația referitoare la libertatea alegerilor a polarizat cel mai mare număr de răspunsuri favorabile, peste 95% dintre participanții la studiu fiind de acord în mare sau

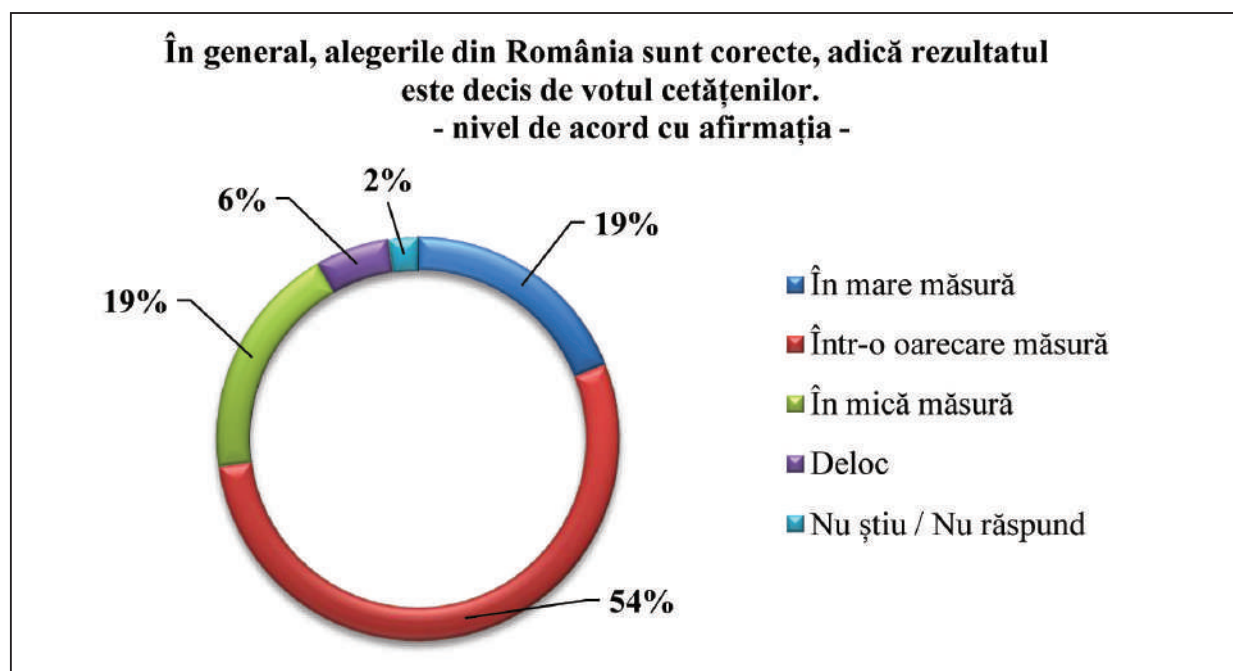
într-o oarecare măsură că în România cetățenii pot vota cu orice candidat doresc. Nivelul de acord scade în cazul afirmației privind corectitudinea votului, dar se păstrează la o valoare ridicată, aproape 73% dintre respondenți considerând în mare sau într-o oarecare măsură că rezultatul alegerilor este decis de votul cetățenilor. Este foarte importantă aprecierea acestor rezultate la adevărata valoare, credibilitatea alegerilor fiind un indicator esențial în evaluarea nivelului de democrație atins de o țară.

Potrivit Constituției, care este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării?

În general, alegerile din România sunt libere, adică orice cetățean poate vota cu orice candidat dorește.
- nivel de acord cu afirmația -

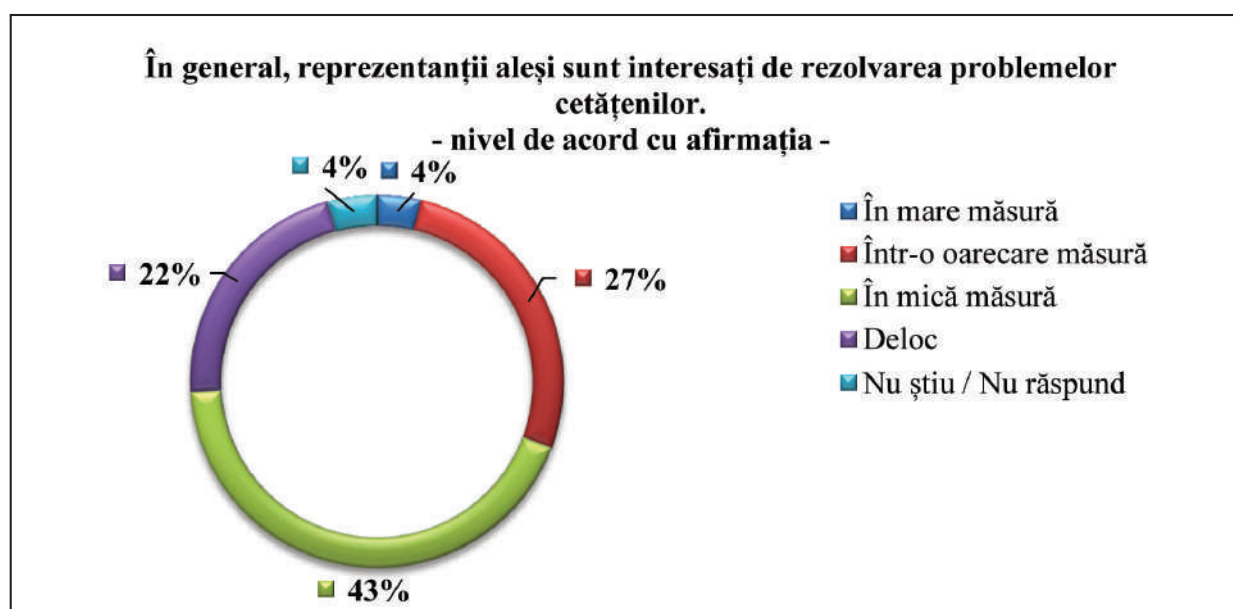

De asemenea, trebuie notat faptul că prezența redusă la urne în rândul tinerilor nu are drept cauză semnificativă neîncrederea acestora în modul în care se organizează și desfășoară procesele electorale. O explicație mult mai bună pentru valorile ridicate ale absenteismului în rândul tinerilor poate fi desprinsă din a treia afirmație inclusă în studiu, aproape 65% dintre respondenți considerând în mică măsură sau deloc că reprezentanții aleși sunt interesați de rezolvarea problemelor cetățenilor. Cu alte cuvinte, percepția par-

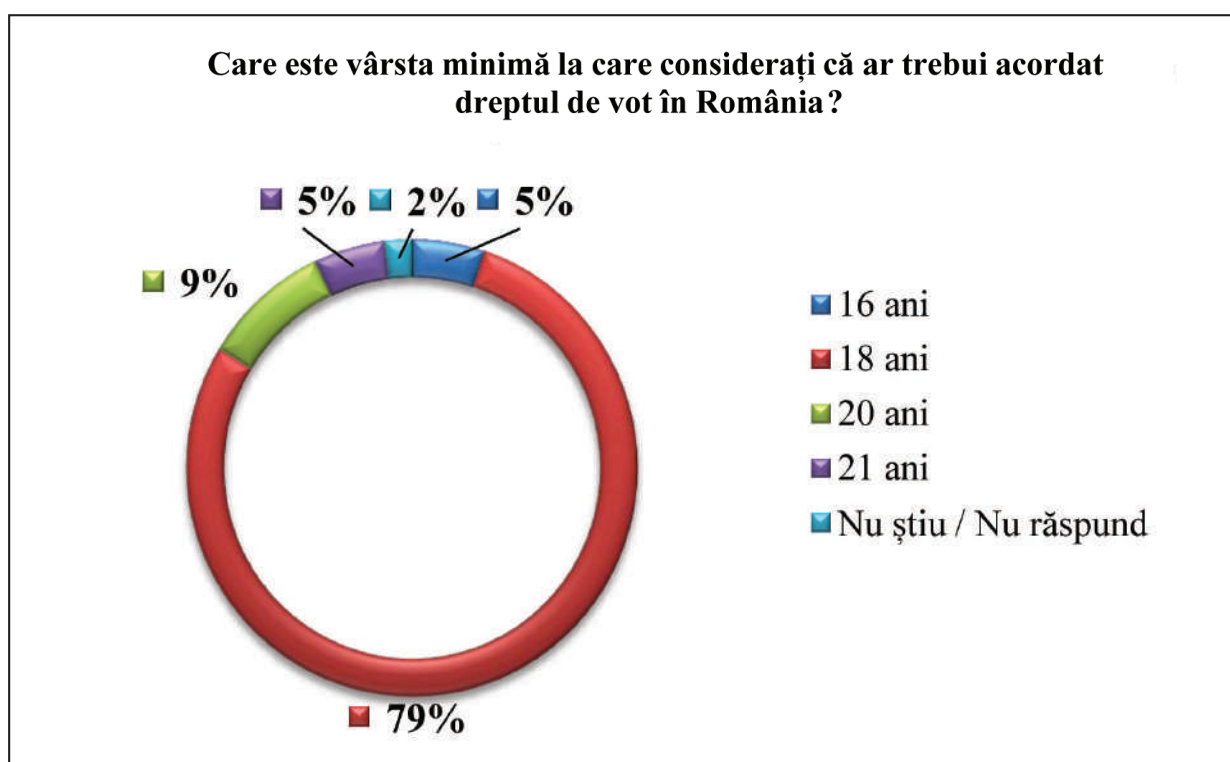
ticipanților la studiu este că România nu are o dificultate cu integritatea alegerilor, în timp ce pentru clasa politică există suficient loc de îmbunătățire a metodelor de selecție a candidaților propuși.

Întrebarea numărul patru, referitoare la vârsta minimă la care ar trebui acordat dreptul de vot în România, a fost inclusă în contextul unei dezbateri publice active privind o eventuală reducere a vârstei de la care tinerii ar putea să-și exercite drepturile electorale.

Rezultatele obținute arată că peste 78% dintre respondenți sunt de părere că ar trebui păstrat pragul actual de 18 ani, în timp ce aproximativ 14% se declară de acord cu creșterea vârstei minime la 20 sau 21 de ani, doar 5% susținând varianta reducerii vârstei legale pentru vot la 16 ani. Sunt răspunsuri care, deși trebuie privite cu rezerve științifice legate de caracteristicile și reprezentativitatea eșantionului, ridică semne de întrebare legitime referitoare la oportunitatea și relevanța unei dezbateri privind reducerea vârstei legale de vot, în contextul în care tinerii nu par foarte interesați de acest subiect.

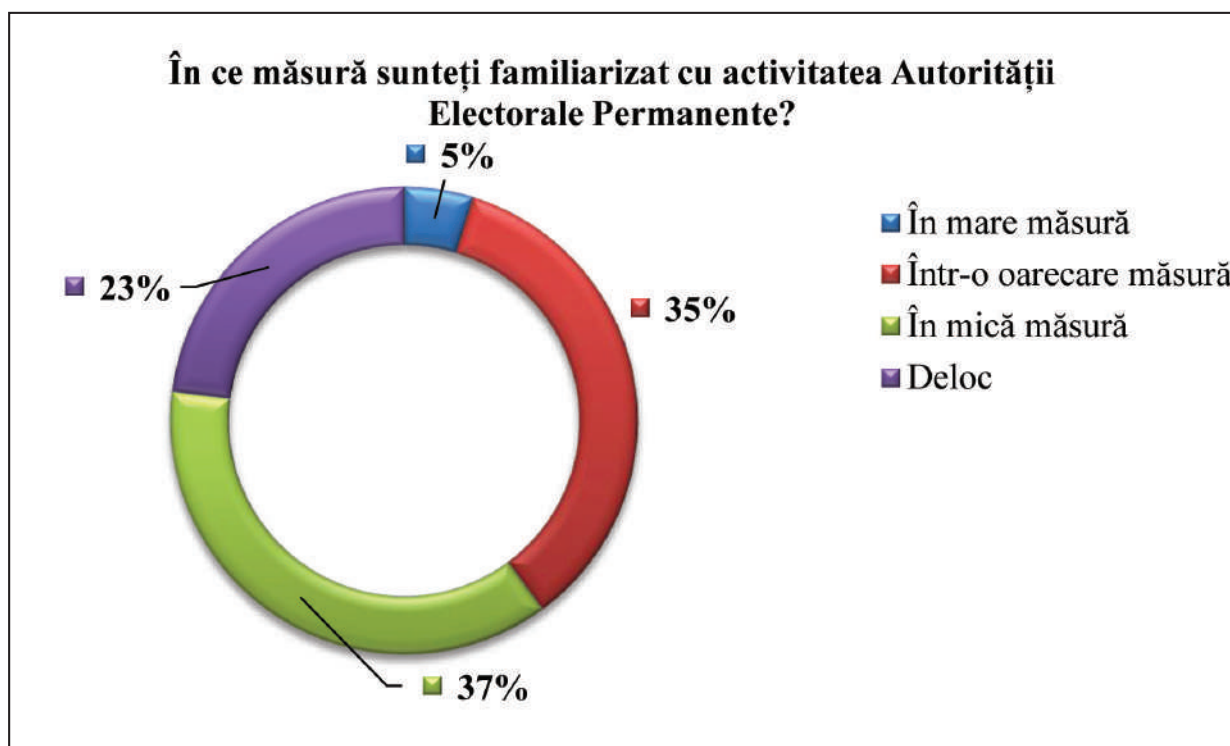
Următoarea întrebare inclusă în studiu a făcut referire la gradul de familiarizare al respondenților cu activitatea desfășurată de Autoritatea Electorală Permanentă. Analizarea răspunsurilor oferite este deosebit de importantă pentru stabilirea proiectelor și priorităților viitoare, deoarece gradul de vizibilitate și credibilitate al Autorității Electorale Permanente este esențial pentru asigurarea transmiterii unor mesaje eficiente în perioadele electorale. Succesul campaniilor de informare realizate în timpul alegerilor depinde în măsuri aproximativ egale atât de calitatea materialelor, cât și de recunoașterea de către publicul-țintă a emiten-

tului respectivului mesaj. Astfel, se observă o îmbunătățire comparativ cu situația înregistrată în anul 2011, concretizată printr-o creștere de la 25% la 40% a numărului respondenților care afirmă că sunt familiarizați într-o oarecare sau în mare măsură cu activitatea Autorității Electorale Permanente. În același timp, peste 37% dintre participanții la studiu cunosc în mică măsură activitatea AEP, iar 23% nu sunt familiarizați deloc cu activitatea Autorității. Constatarea creșterii gradului de recunoaștere a instituției în percepția tinerilor se completează

ză imediat cu nevoia evidentă de intensificare a eforturilor depuse pentru îmbunătățirea vizibilității acesteia.

Așa cum rezultă din analiza răspunsurilor oferite la ultima întrebare inclusă în chestionar, ponderea tinerilor care declară că ar participa la vot în eventualitatea organizării unor alegeri se menține la valori foarte ridicate (aproximativ 73%), în creștere comparativ cu cea de 58% la studiul realizat de Autoritatea Electorală Permanentă în anul 2011.

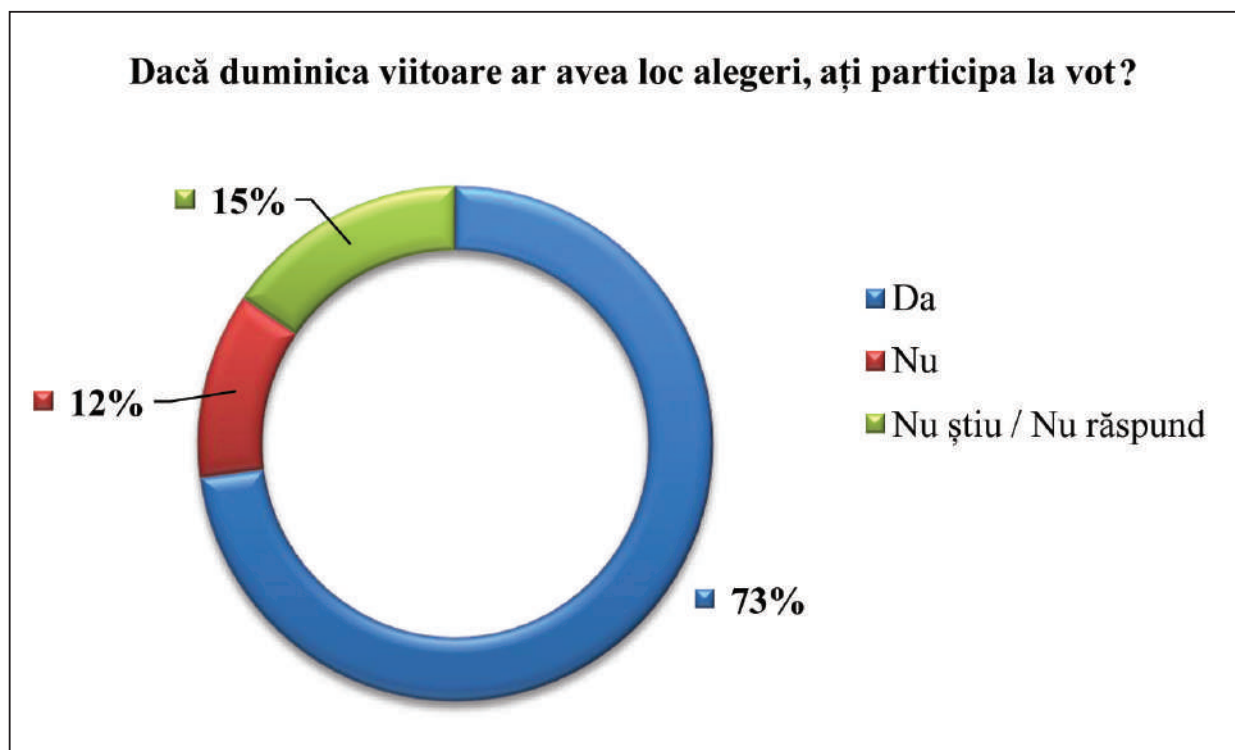

Doar 12% dintre respondenți au afirmat că nu intenționează să-și exercite dreptul de vot, în timp ce 15% sunt nehotărâți sau nu au dorit să răspundă. Așa cum s-a observat și cu ocazia altor cercetări, tinerii sunt mult mai interesați de prezența la urne comparativ cu orice alt aspect al vieții politice din România. Această stare de fapt poate fi analizată din două perspective diferite. În primul rând, constatarea pozitivă ar fi că tinerii se declară foarte interesați să participe la procesele electorale, o posibilă explicație fiind dorința de a arăta că și opinia lor contează, un obiectiv care se manifestă în toate domeniile la aceste vârste. De asemenea, nu trebuie ignorat nici potențialul de mobilizare al rețelelor de socializare, capacitate demonstrată deja într-o măsură mai mică sau mai mare cu ocazia evenimentelor electorale desfășurate în anul 2014. În contextul în care tinerii se declară foarte puțin interesați de viața politică din România și de orice subiect care are legătură cu aceasta, rezultă o dorință de a vota fără a avea suficiente informații în această privință. Se impune astfel necesitatea implicării mai active a Autorității

Electorale Permanente nu doar în campanii de mobilizare la urne, ci și în acțiuni de educație și informare electorală a cetățenilor.

Concluzii

În vederea realizării în continuare de către Autoritatea Electorală Permanentă a unor programe și campanii de informare eficiente în domeniul său de activitate, este necesară colectarea periodică de date din cadrul grupurilor-țintă alese, în cazul de față tineri cu vârste cuprinse între 16 și 24 de ani. Prezentul studiu a avut drept obiective principale măsurarea nivelului cunoștințelor de bază privind organizarea democratică a țării și înregistrarea percepțiilor și opiniilor tinerilor asupra unor teme referitoare la desfășurarea proceselor electorale din România. În urma analizării răspunsurilor oferite de participanții la studiu a rezultat un set de informații utile atât pentru formarea unei imagini concludente referitoare la temele abordate, cât și pentru conceperea unui viitor proiect de cercetare care să folosească și să dezvolte datele colectate acum.

Rezultatele statistice obținute la întrebările care au testat cunoștințele de bază ale respondenților privind organizarea democratică a țării trebuie să determine continuarea includerii unor astfel de teme în studiile viitoare, deoarece participarea la procesele electorale trebuie să se facă în cunoștință de cauză, beneficiind de cât mai multe informații în domeniu. De asemenea, înregistrarea percepției tinerilor asupra corectitudinii alegerilor organizate în România și asupra interesului reprezentanților aleși pentru rezolvarea problemelor cetățenilor este necesară pentru evaluarea corectă a nivelului atins de democrația din țara noastră. Chiar dacă este vorba despre percepții, nu despre date oficiale cuantificate în mod

științific, credibilitatea proceselor electorale și opinia despre activitatea reprezentanților aleși reprezintă două componente de bază în explicarea unor fenomene precum absenteismul la urne.

În cadrul acestui studiu au fost obținute rezultate interesante, chiar surprinzătoare, în cazul întrebărilor legate de vârsta minimă la care ar trebui acordat dreptul de vot și participarea la urne în eventualitatea organizării unor alegeri. În ambele situații au fost înregistrate rezultate clare, peste 70% dintre respondenți afirmând atât că vârsta de 18 ani este cea mai potrivită ca limită pentru acordarea dreptului de vot, cât și că intenționează să voteze în cazul unor eventuale alegeri.

Anexă (Chestionarul utilizat)

1. Potrivit Constituției, care este durata mandatului Președintelui României?

1. 4 ani
2. 5 ani
3. 6 ani
4. 7 ani

2. Potrivit Constituției, care este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării?

1. Guvernul
2. Președinția
3. Parlamentul
4. Curtea Constituțională

3. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații?

Afirmația	1. În mare măsură	2. Într-o oarecare măsură	3. În mică măsură	4. Deloc	8. Nu știu / Nu răspund
În general, alegerile din România sunt libere, adică orice cetățean poate vota cu orice candidat dorește.					
În general, alegerile din România sunt corecte, adică rezultatul este decis de votul cetățenilor.					
În general, reprezentanții aleși sunt interesați de rezolvarea problemelor cetățenilor.					

4. Care este vârsta minimă la care considerați că ar trebui acordat dreptul de vot în România?

1. 16 ani
2. 18 ani
3. 20 de ani
4. 21 de ani
8. Nu știu
9. Nu răspund

5. În ce măsură sunteți familiarizat cu activitatea Autorității Electorale Permanente?

1. În mare măsură
2. Într-o oarecare măsură
3. În mică măsură
4. Deloc

6. Dacă duminica viitoare ar avea loc alegeri, ați participa la vot?

- 1. Da
- 2. Nu
- 8. Nu știu
- 9. Nu răspund

În final vă rugăm să ne oferiți câteva date despre dumneavoastră, pentru o mai bună clasificare a răspunsurilor:

Vârsta în ani împliniți: ... ani

Mediul de rezidență: 1. Rural

2. Urban

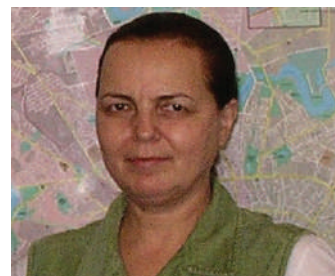
Genul:

1. Masculin

2. Feminin

AVANTAJELE IMPLEMENTĂRII ȘI CERTIFICĂRII UNUI SISTEM DE MANAGEMENT AL CALITĂȚII LA NIVELUL ÎNTREGULUI PROCES ELECTORAL

Dr. ing. Georgeta BUCȘAN

1. Managementul calității, ca parte componentă a managementului unei organizații

Managementul poate fi definit ca „ansamblul tehnicilor de organizare și administrare, de previzionare și modernizare a structurilor organizaționale, acceptând noile provocări privind competitivitatea, reglementările, exigențele sociale, nevoile multiple ale utilizatorilor, restricțiile cu privire la mijloace”¹.

Pe de altă parte, managementul public reprezintă „ansamblul proceselor și relațiilor de management, bine determinate, existente între componente ale sistemului administrativ, prin care, în regim de putere publică, se aduc la îndeplinire legile și/sau se planifică, organizează, coordonează, gestionează și controlează activitățile implicate în realizarea serviciilor care satisfac interesul public”².

Managementul public are șapte funcții³, și anume: planificarea, organizarea, asigurarea resurselor umane, conducerea, coordonarea, raportarea și bugetarea.

Potrivit *SR EN ISO 9000:2006 – Sisteme de management al calității. Principii*

³ a) *Planificarea* constă în stabilirea obiectivelor, metodelor și tehnicilor corespunzătoare, precum și a modalităților de acțiune necesare;

b) *Organizarea* constă în determinarea unei configurații a structurii organizatorice, dar și a proceselor de muncă implicate pentru realizarea obiectivelor previzionate;

c) *Asigurarea resurselor umane* constă în recrutarea și selectarea personalului corespunzător pentru desfășurarea activităților din instituția publică;

d) *Conducerea* constă în urmărirea modului de desfășurare a activităților prin care se realizează repartizarea resurselor;

e) *Coordonarea* constă în integrarea activităților specifice desfășurate de instituții publice cu alte activități desfășurate de instituții din structura guvernului;

f) *Raportarea* constă în urmărirea și comunicarea rezultatelor obținute în cadrul organizației;

g) *Bugetarea* constă în desfășurarea activităților cu caracter fiscal și financiar necesare asigurării suportului economic corespunzător implementării programelor, furnizării serviciilor și desfășurării activităților în instituția publică.

¹ Lucica Matei, *Management public*, București, Ed. Economică, 2001.

² Armenia Androniceanu, *Management public*, Biblioteca online ASE, <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=10&idb=>

*fundamentale și vocabular*⁴, managementul înseamnă „*activități coordonate pentru a orienta și controla o organizație*”.

Managementul se aplică atât în organizații cu scop lucrativ, cât și în instituții fără scop lucrativ, servicii publice etc. Acesta presupune ca finalitățile acțiunii vizate să fi fost bine delimitate și acceptate. Deci, el este o metodă și un stil de acțiune, care ne învață nu ce trebuie făcut, ci cum să facem mai bine ceea ce vrem să facem.

Managementul implică mobilitate, flexibilitate, deschidere, dinamism în cadrul unei organizații. Componentele de bază ale unei organizații sunt grupate astfel: „*scopul (misiunea, politici și strategii ale organizației), oamenii (cunoștințe, capacități, competențe), tehnologia (procesarea informațiilor, echipamente birou), structura (corporatistă, operațiunile, rolurile), cultura (valorile organizației, stilul de conducere), mediul extern (factori sociali, politici, tehnologici, economici, juridici etc.)*”⁵. Aceste componente există într-o relație de interdependență, astfel încât schimbarea la nivelul uneia are repercusiuni asupra celorlalte.

Managementul este nu numai un câmp de aplicare a științei, dar și un obiect de cercetare științifică. Pe de-o parte, admitem ipotezele asupra relațiilor dintre cauză și efect

care provin din mecanismele socioeconomice, definim, evaluăm și cuantificăm, măsurăm efectele acțiunii, corectăm deci instrumentăm „*cercetarea opțională*”, iar pe de altă parte, ca obiect de cercetare științifică, managementul are teoreticienii săi: matematicieni, statisticieni, informaticieni, sociologi etc. O știință importantă întâlnită în management este aceea a informației, comunicării și a sistemelor. Înțelegând organizația ca o rețea complexă de celule active, interconectate, care face schimbul continuu de informații și situând în centrul organizației factorul uman, teoria informației facilitează existența celorlalte științe sociale, psihologia, sociologia în management.

Sarcina organizației publice este să creeze eficiență, eficacitate și valoare adăugată, să fie performantă. Din punct de vedere etimologic, conceptul de *performanță* este asociat cu verbul „*a realiza*”, „*a îndeplini*” o misiune și a obține rezultate. Ce înseamnă un rezultat bun pentru o organizație publică? Răspunsul este complex, nu există un sistem de evaluare capabil să evidențieze bilanțul performanței în organizațiile publice, singura modalitate fiind studierea conformității legale și regulamentare.

2. Sistemul de management al calității

Noțiunea de sistem de management al calității este definită de Organizația Internațională de Standardizare ca fiind „*un ansamblu de elemente corelate sau în interacțiune prin care se orientează și se controlează o organizație în ceea ce privește calitatea*”⁶.

Nicolae Drăgulănescu definește sistemul de management al calității ca fiind un „*sistem de management prin care se orientează și se controlează o organizație în ceea ce privește calitatea*”⁷.

Scopul esențial al sistemului de management al calității este:

⁴ Conform SR EN ISO 9000:2006, sunt aplicabile următoarele definiții: **Managementul calității**: activități coordonate pentru a orienta și a controla o organizație în ceea ce privește calitatea; în general orientarea și controlul referitoare la calitate includ stabilirea *politicii referitoare la calitate* și a *obiectivelor calității*, *planificarea calității*, *controlul calității*, *asigurarea calității* și *îmbunătățirea calității*; **Planificarea calității**: parte a managementului calității concentrată pe stabilirea obiectivelor calității și care specifică procesele operaționale necesare și resursele aferente pentru a îndeplini obiectivele calității; **Controlul calității**: parte a managementului calității, concentrată pe îndeplinirea cerințelor referitoare la calitate; **Asigurarea calității**: parte a managementului calității, concentrată pe furnizarea încrederii că cerințele referitoare la calitate vor fi îndeplinite; **Îmbunătățirea calității**: parte a managementului calității, concentrată pe creșterea abilității de a îndeplini cerințele referitoare la calitate.

⁵ Lucica Matei, *Management public*, ediția a II-a revizuită și adăugită, București, Ed. Economică, 2006, p. 241.

⁶ SR EN ISO 9000:2006. *Sisteme de management al calității. Principii fundamentale și vocabular*.

⁷ Nicolae Drăgulănescu, *Managementul calității serviciilor*, București, Ed. Agir, 2003, p. 63.

- obținerea satisfacției clientului prin orientarea asupra eficienței, a eliminării defectelor, prevenind neconformitățile, adoptând măsuri de îmbunătățire în mod continuu;

- prezentarea capabilității organizației de a realiza în mod sistematic produse și servicii la specificațiile cerute.

Obiectivele referitoare la domeniul calității trebuie să fie generale, concrete și specifice și pot fi cu privire la⁸:

- creșterea satisfacției clienților;
- creșterea satisfacției angajaților;
- îmbunătățirea proceselor organizației.

Implementarea unui sistem de management al calității oferă siguranța că la fiecare proces realizat sunt utilizate și aplicate aceleași metode și informații.

Sistemul de management al calității trebuie integrat în fiecare domeniu de activitate al fiecărei organizații, acesta fiind numit chiar un adevărat „vehicul” pentru schimbare⁹.

O organizație realizează o calitate bună prin funcționarea acesteia atunci când așteptările celor interesați sunt atinse. Sistemul de management al calității (SMC) reprezintă o structură organizațională în care sunt descrise procese ale organizației, proceduri aferente, sunt prescrise responsabilități și competențe sau cerințe cu privire la resurse. Toate acestea înseamnă că într-un sistem de management al calității sunt incluse cerințele și activitățile necesare pentru îndeplinirea obiectivelor organizației referitoare la calitate.

Pentru a asigura desfășurarea, în mod eficace, conform cerințelor stabilite, a unui proces atât de complex cum este cel de *organizare a proceselor electorale*, este foarte utilă implementarea unui sistem de management al calității.

Sistemul de management al calității este un mod de organizare pe care conducerea unei entități (instituție, societate comercială)

îl propune angajaților săi, punând în centrul atenției satisfacerea cerințelor clienților prin nivelul de calitate a produselor/serviciilor oferite.

Principiile care stau la baza managementului calității, așa cum se precizează în ediția¹⁰ în curs de apariție a standardului ISO 9001, care va intra în vigoare spre sfârșitul anului 2015, sunt următoarele:

- a) orientarea către client;
- b) leadershipul;
- c) implicarea personalului;
- d) abordarea procesuală;
- e) îmbunătățirea;
- f) luarea fundamentată a deciziilor;
- g) relația de management.

3. Implementarea unui sistem de management al calității aplicabil întregului proces electoral

Revenind la principiile managementului calității, prin respectarea cărora se ajunge la un sistem de management al calității funcțional, este util să se facă unele precizări privind abordarea acestora în cadrul procesului electoral. În acest moment intervine, ca sprijin pentru înțelegerea conceptelor, un alt standard elaborat de Organizația Internațională de Standardizare: ISO/TS 17582:2014 – *Sisteme de management al calității. Cerințe specifice pentru aplicarea ISO 9001:2008 pentru organizațiile electorale la toate nivelurile de guvernare*.

¹⁰ Familia de standarde ISO 9000 a fost elaborată în anul 1987 de către *Organizația Internațională pentru Standardizare – ISO*, privind implementarea și certificarea sistemelor de management al calității, standardul ISO 9001 fiind cel care prezenta cerințele pentru implementarea și certificarea acestor sisteme. Ulterior, familia de standarde ISO 9000 a cunoscut mai multe revizii dintre care prima în anul 1994, în anul 2000 (revizie în care s-a pus accentul pe abordarea procesuală în cadrul organizației și pe îmbunătățirea continuă a calității produselor/serviciilor oferite, având drept scop creșterea satisfacției clienților), în anul 2008 (care nu a introdus modificări de fond față de versiunea din anul 2000; acesta se află în vigoare în acest moment sub denumirea: ISO 9001:2008 – *Sisteme de management al calității. Cerințe*).

⁸ A. C. Paraschivescu, *Managementul calității*, ediția a II-a, Iași, Ed. Tehnopress, 2008, p. 90 – 91.

⁹ Cecilia Pop (2002), *Noi abordări referitoare la managementul calității anilor 2000*, Buletin științific 6(2), Iași, Ed. Fundației „Gh. Zane”, 2002, p. 63.

Abordarea primului principiu al managementului calității, *orientarea către client*, conduce la o întrebare firească: „*Cine este clientul procesului numit organizarea proceselor electorale?*”

În conformitate cu standardul ISO/TS 17582:2014, clientul este persoana sau organizația care primește un serviciu electoral. Prin urmare, în cadrul procesului electoral clienții includ votanți, organizații politice, candidați și alte persoane sau organizații care primesc servicii electorale de la organismul electoral. Prin demararea implementării unui sistem de management al calității se pun în mișcare principiile managementului calității legate de *leadership* și de *implicarea personalului* în jurul conceptului de calitate.

Abordarea procesuală, așa cum este privită în cadrul unui sistem de management al calității, va conduce la elaborarea unui document sintetic care să reprezinte schematic, dar complet, derularea procesului numit *organizarea proceselor electorale*, cu evidențierea tuturor elementelor care contribuie la gestionarea corespunzătoare a acestuia. În cadrul unei astfel de reprezentări schematice a procesului numit *organizarea proceselor electorale* se vor evidenția toate raporturile, legăturile existente între direcțiile din cadrul *Autorității Electorale Permanente*, dar și între aceasta și celelalte instituții participante la procesul de organizare și desfășurare a alegerilor (Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Național de Statistică, Serviciul de Telecomunicații Speciale). Este firesc ca, având un document sintetic al funcționării procesului numit *organizarea proceselor electorale*, orice analiză a cauzelor care au condus la disfuncționalități la nivelul interfeței dintre participanții la proces devine mult mai concludentă.

În cadrul acestei analize se vor aplica principiile managementului calității: *îmbunătățirea, luarea fundamentată a deciziilor și relația de management* și, astfel, se vor elimina cauzele disfuncționalităților.

Avantajele implementării unui sistem de management al calității conform cerințelor standardului ISO 9001 în cadrul unei organizații sunt următoarele:

a) coordonarea și conducerea proceselor din organizație într-un mod planificat și sistematic, în conformitate cu principiile managementului calității;

b) crearea de instrumente și mijloace de raportare a abaterilor de la cerințele de calitate, definite la nivel de proces;

c) crearea cadrului pentru îmbunătățirea continuă a proceselor interne și la nivelul interfețelor cu alte procese interne, cât și cu cele din afara organizației;

d) asigurarea transparenței și eficienței proceselor interne;

e) îmbunătățirea performanței serviciilor oferite clienților;

f) adaptarea activă și sistematică la modificările legislative aplicabile;

g) accentuarea mai puternică a orientării către client;

h) claritate în criteriile de apreciere a sistemului de management al calității;

i) obiective concrete derivate din politica privind calitatea la toate nivelurile relevante și urmărirea transpunerii obiectivelor;

j) dovezi ale eficienței instruirilor;

k) evaluarea sistematică a mărimilor de referință ale sistemului de management al calității, cum ar fi de exemplu satisfacerea clienților;

l) îmbunătățirea continuă;

m) punerea de acord a tuturor cerințelor.

Avantajele certificării unui sistem de management al calității, în conformitate cu cerințele standardului ISO 9001, sunt următoarele:

a) *îmbunătățirea imaginii organizației, prin confirmarea faptului că aceasta funcționează pe baza unui sistem de management al calității recunoscut oficial;*

b) *creșterea satisfacției clienților, prin îndeplinirea cerințelor acestora și câștigarea încrederii;*

c) *apartenența la o rețea de parteneri dinamici care folosesc același limbaj, cel al calității.*

Standardul ISO/TS 17582:2014 se poate utiliza, alături de standardul ISO 9001, pentru implementarea unui sistem de management al calității aplicabil procesului electoral.

La fel ca în cazul tuturor documentelor emise de *Organizația Internațională pentru Standardizare*, ISO/TS 17582 reprezintă un mecanism voluntar și este destinat organismelor electorale, principalul obiectiv fiind acela de a crea încredere în procesul electoral, printr-o transparență crescută, prin planificare și eficiență. ISO/TS 17582 promovează cerințe specifice pentru organizarea, eficientizarea și gestionarea fiecărui aspect al ciclului electoral.

Proiectarea și implementarea unui sistem de management al calității se poate rezuma astfel:

- ✓ **Spune ce faci!** (în Manualul Calității);
- ✓ **Fă ceea ce spui!** (în Procedurile Sistemului de Management al Calității);
- ✓ **Dovedește că faci astfel!** (pe baza Auditurilor Interne și Externe)

Prin aplicarea cerințelor standardelor ISO 9001 și ISO/TS 17582 în cadrul unui organism electoral se declară public un angajament pentru procese electorale transparente, crescând, în consecință, încrederea publică în serviciile electorale. Sistemul de management al calității asigură stabilitatea calității serviciilor electorale la nivelul specificat și creează condițiile de îmbunătățire a acestora.

Despre autor:

Georgeta BUCȘAN este absolventă a Facultății de Inginerie Mecanică din Universitatea Politehnica București, secția mecanică fină, **doctor inginer**. Actualmente este director al firmei de consultanță în management **Micron TQM**, auditor **SRAC** (Societatea Română pentru Asigurarea Calității), **DGQ** (Societatea Germană pentru Calitate) și **EOQ** (Organizația Europeană pentru Calitate). Începând cu anul 1999 a proiectat și implementat sisteme de management în aproape 1 000 de organizații (societăți comerciale și instituții publice). Este Președinte al Fundației „Prof. Coman” și autor al cărților **Manager-in-derivă.ro**, Editura Paralela 45, 2010 și **Manualul calității pentru familia mea**, Editura Paralela 45, 2011.

Bibliografie:

- SR EN ISO 9000:2006 – Sisteme de management al calității. Principii fundamentale și vocabular
- SR EN ISO 9001:2008 – Sisteme de management al calității. Cerințe
- ISO/TS 17582:2014(E) – Sisteme de management al calității. Cerințe specifice pentru aplicarea ISO 9001:2008 pentru organizațiile electorale la toate nivelurile de guvernare
- ISO/DIS 9001 – Quality management systems. Requirements
- Drăgulănescu, N., *Managementul calității serviciilor*, București, Ed. Agir, 2003
- Paraschivescu, A. C., *Managementul calității*, ediția a II-a, Iași, Ed. Tehnopress, 2008
- Pop, Cecilia, *Noi abordări referitoare la managementul calității anilor 2000*, Buletin științific 6(2), Iași, Ed. Fundației „Gh. Zane”, 2002

RECENZII EVENIMENTE

EVENTS REVIEW

BRIDGE TRAIN THE FACILITATORS WORKSHOP ORGANIZED FOR THE ELECTORAL OFFICIALS FROM THE PERMANENT ELECTORAL AUTHORITY

The first BRIDGE “Train the Facilitators” workshop (TtF) in Romania was conducted between the 15th and 24th of May 2015 with the financial support of UNDP Romania through the project “Support to the Permanent Electoral Authority (PEA) and local public administration in Romania to implement best practices in electoral processes management”. The course was organized for the electoral officials from the Permanent Electoral Authority and held in English.

BRIDGE is a modular professional development program with a particular focus on elections. It is the most comprehensive curriculum and workshop package for elections in the world and is designed to be used as a tool for capacity development. The BRIDGE methodology encourages participation and recognizes that participants have valuable knowledge and experience to share. The BRIDGE activity based workshops use an activity based approach that maximizes retention of knowledge and

skills learned in a workshop. In addition, the workshops are designed to promote or reinforce professional confidence, ethics, understanding of principles of best electoral practice, and access to networks of peers. The workshop “Train the Facilitators” is designed specifically to train BRIDGE facilitators.

Given the knowledge and experience capital accumulated by Romania in its transition period in the field of electoral

management and given the commitment of the PEA to engage with partners in experience sharing exercises, it was important for the staff of the PEA to further consolidate their capacities to implement electoral assistance programs and projects, complementing their technical knowledge with a firm grasp of training techniques and presentation skills. In this context, the organization of a first TtF addressed to representatives of the PEA was

an important step towards a more substantial electoral assistance engagement of Romania, especially since there is only one BRIDGE accredited trainer in Romania.

The TtF was facilitated by PhD Doina Bordeianu, Accrediting BRIDGE Facilitator, and Sara Staino, Workshop BRIDGE Facilitator. In total, 16 participants (8 male and 8 female) took part in the training. All of them are currently working at the Permanent Electoral Authority of Romania in different positions, including the Bucharest-Ilfov branch of the PEA.

During the ten days of workshop, participants were exposed to the various facilitation techniques adapted to different learning styles. For the paired presentations there were chosen activities/topics from 8 BRIDGE modules.

Evaluation of participants' performance was provided verbally after each session presented. Participants were evaluated by their peers and facilitators for both their individual work and teamwork. The workshop facilitators evaluated each participant in individual interviews to provide feedback from the facilitators about his/her performance during the training.

Final participant evaluations of the seminar showed the workshop was a success. It was characterized as interesting, intensive, active, relevant, important and useful. Most of participants said that the workshop met their expectations and improved their training skills and capacities as facilitators. All participants highly appreciated how the workshop was organized.

Some of the participants' feedback: *"My experience in BRIDGE was interesting, helpful, interactive, funny and challenging"* (Cătălina, 36 years); *"BRIDGE helped me to overcome my personal limits and taught me new learning techniques"* (Vlad, 23 years); *"After BRIDGE, I realized the trainings that I was used to were actually boring for participants"* (Mircea, 31 years); *"BRIDGE methodology is important not just for learning, but also for further developing the career and even for improving certain aspects of participants' personality"* (Andrada-Maria, 30 years).

For more information about the BRIDGE Program and the BRIDGE modules you can refer to: <http://www.bridge-project.org/>

CALL FOR PAPERS

ELECTORAL EXPERT REVIEW

The Electoral Expert Review, published by the Permanent Electoral Authority, invites stakeholders and those interested to contribute in publishing scientific articles related to the electoral field and to areas such as: human rights, political science, legal and administrative domain. Regarding the next edition of the Electoral Expert Review, the editorial board welcomes articles with interdisciplinary character that have not been or are not published in other journals, reviews or scientific symposium volumes.

The authors may submit proposals for articles directly to the following address: expert.electoral@roaep.ro

The Electoral Expert Review is a quarterly publication of studies, researches and analyses related to the elections field. The editorial project Electoral Expert Review appears in a European context in which articles and scientific research aimed at various aspects of national and European electoral processes are increasing in the last two decades, but it appears a small number of academic magazines and journals assemble them in a publication focused on the electoral field.

With an interdisciplinary and applied character, firstly the publication aims at a wide audience, this being ensured by distributing our journal to the Romanian Parliament, the Government and other institutions from the central and local government, to the most important public libraries, universities, the media, other academic institutions and NGOs. Secondly, the Electoral Expert Review can be found in electronic format in Romanian; this will be completed by one translated into English, giving it an international character.

The last two issues of Electoral Expert Review will be published with the following general topics: **electoral reform, political financing, electoral system, voting methods, gender and elections, etc.** (deadline for submitting the articles: **31st of August 2015**).

Indications and text formatting requirements:

✓ Submitted articles may cover theoretical studies, case studies or researches that have not been published or submitted for other publications or part of the proceedings of scientific conferences. Submitted articles should be original.

✓ We recommend that submitted articles should be between 4,000 and 6,000 words in length (bibliography and footnotes included).

✓ Manuscripts must be accompanied by an abstract. The abstract must have between 100 and 150 words (Times New Roman, 12, italic). After each abstract the author must mention the keywords. We recommend that the articles submitted should be accompanied by a brief presentation of the author/authors (name, institutional or/and academic affiliation, brief research activity and published papers, e-mail address).

✓ The preferred working language of Electoral Expert Review is English.

✓ Main text of the manuscript: Times New Roman, 12, justified, 1.5 line spacing options. Page setup: A4 with 2.5 cm margins. Titles: Times New Roman, 14, bold. Subtitles: Times New Roman, 12, bold. Footnotes: Times New Roman, 10, justified.

✓ All figures, tables and photos must be clear and sharp. The tables should be numbered consecutively in Arabic numbers. The number and the title of each table should be written above it, using Times New Roman, 12, bold. The number and the title of each figure or photo should be written under it, using Times New Roman, 10, bold.

✓ Abbreviations and acronyms will be explained the first time they appear in the text.

✓ Quotations and references should be made using the Harvard or European system (only one of them will be used in the manuscript).

✓ Internet references should be quoted with the whole link and the date in which it was accessed.

For additional information you can contact us at: expert.electoral@roaep.ro

CALL FOR PAPERS

REVISTA „EXPERT ELECTORAL”

Revista „Expert Electoral”, editată de Autoritatea Electorală Permanentă, primește spre publicare articole științifice ce tratează teme din domeniul electoral, precum și din domenii conexe, cum ar fi: drepturile omului, științe politice, științe juridice și administrative, adică articole cu caracter interdisciplinar și care nu au fost sau nu urmează a fi valorificate prin publicare în alte reviste sau volume ale unor simpozioane științifice.

Având în vedere necesitatea unei dezbateri publice reale pe tema îmbunătățirii și uniformizării legislației electorale, intenționăm ca în următoarele numere ale publicației să abordăm subiecte precum: reforma electorală, finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, sisteme electorale, metode de vot, gen și alegeri etc.

Autorii pot transmite propunerile de articole pentru nr. 3(11)/2015 al revistei Expert Electoral la adresa de e-mail: expert.electoral@roaep.ro.

Termen limită de comunicare a lucrărilor: 31 august 2015.

Revista „Expert electoral” este o publicație trimestrială de studii, cercetări și analize cu tematică electorală. Autoritatea Electorală Permanentă a inițiat editarea acestei reviste cu scopul de a crea o platformă de dezbateri a subiectelor referitoare la reglementarea și administrarea proceselor electorale.

PORTALUL ELECTORAL WWW.ROAEP.RO

Autoritatea Electorală Permanentă a lansat în luna martie 2013 o nouă versiune a paginii sale de web www.roaep.ro.

Noul www.roaep.ro a fost gândit ca un portal electoral modern în spațiul căruia publicul să găsească toate informațiile privind procesele electorale, atât cele desfășurate, cât și cele în curs de desfășurare sau care urmează să aibă loc.

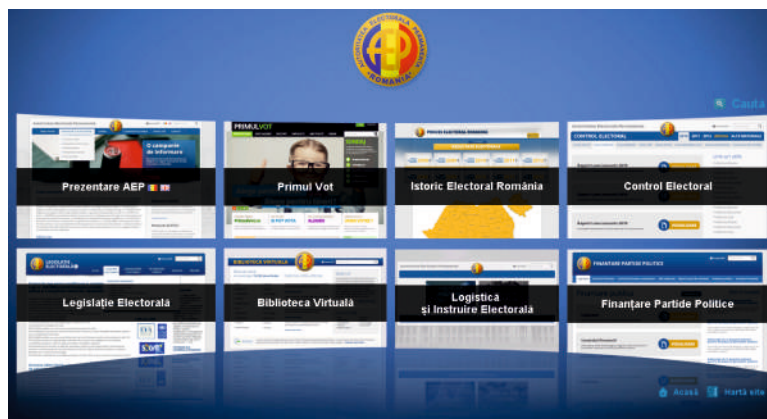
Secțiunea **LEGISLAȚIE ELECTORALĂ** conține actele normative în vigoare care guvernează procesele electorale, dar și proiecte pentru îmbunătățirea, perfecționarea și armonizarea cu acquis-ul comunitar, a cadrului legislativ electoral românesc.

Secțiunea **ISTORIC ELECTORAL** cuprinde date referitoare la toate alegerile și referendumurile din România începând cu anul 1990. De asemenea, înglobează site-urile Birourilor Electorale Centrale începând cu anul 2007.

Secțiunea **FINANȚARE PARTIDE POLITICE** include informații privind aplicarea legii finanțării activității partidelor politice și a campaniilor electorale, date despre alocarea subvențiilor partidelor politice, dar și îndrumarea partidelor politice sau a candidaților independenți privind legalitatea finanțării.

LOGISTICA ȘI INSTRUIREA ELECTORALĂ reprezintă două coordonate importante ale AEP. Secțiunea prezintă atât elemente de logistică

electorală, cât și materiale necesare instruirii actorilor implicați în procesul electoral.

De asemenea, secțiunea **CONTROL ELECTORAL** conține date despre acțiunile de control privind îndeplinirea atribuțiilor legale în materie electorală de către autoritățile administrației publice.

BIBLIOTECA VIRTUALĂ a fost concepută ca o secțiune de resurse documentare electorale dedicată persoanelor cu preocupări în domeniu, specialiști din mediul academic, universitar, societatea-civilă sau mass-media.

PRIMUL VOT este o secțiune dedicată tinerilor care împlinesc 18 ani și pentru care următoarele alegeri reprezintă ocazia de a-și exercita pentru prima dată drepturile electorale.

Autoritatea Electorală Permanentă
Str. Stavropoleos nr. 6, sector 3, București
www.roaep.ro